remaraged organisa organisa

ჩემი ბაბუას წიგნი.

ფოტო იოსებ დავითაშვილისა.

७४४३ XIX ७४४४३३१०६७ उलह्डि७६७०४

ᲡᲙᲙᲙ ᲪᲔᲜᲢᲠᲐᲚᲣᲠᲘ ᲙᲝᲛᲘᲢᲔᲢᲘᲡ ᲒᲔᲜᲔᲠᲐ-ᲚᲣᲠᲘ ᲛᲓᲘᲕᲜᲘᲡ **Გ. Ს. ᲒᲝᲠᲑᲐᲩᲝᲕᲘᲡ**

8M6606080856

ჩვენი ცხოვრების ამ ბოლო სამ წელიწადს სრული უფლებით შეიძლება ვუწოდოთ შემობრუნების წლები. პარტიის,
მშრომელთა ძალისხმევით მოვახერხეთ
შეგვეჩერებინა ქვეყნის დაქანება კრიზისისაკენ ეკონომიკურ, სოციალურ და სულიერ სფეროებში. საზოგადოებამ ახლა
უკეთ იცის, მას ახლა უკეთ ესმის თავისი
წარსული, აწმყო და მომავალი. კონკრეტულ სოციალურ-ეკონომიკურ პროგრამებში გაშლილი გარდაქმნის პოლიტიკა
მილიონთა პრაქტიკული საქმე ხდება. ეს
არის ქვეყნის პოლიტიკური ვითარების

ჩვენ ვხედავთ, როგორ გამოცოცხლდა საზოგადოება. უფრო მრავალფეროვანი, უფრო საინტერესო და მდიდარი გახდა ქვეყნის სულიერი ცხოვრება. ახლებურად გვესმის კ. მარქსისა და ვ. ი. ლენინის მრავალი იდეა, რომლებიც ამ ცოტა ხნის წინათ ან ცალმხრივად აღიქმებოდა, ანდა სულაც მიჩუმათებული იყო. დოგმატიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში მიმდინარეობს მეცნიერული, ჰუმანური სოციალიზმის შემოქმედებითი საწყისის აღორძინება.

ადამიანებმა იგრძნეს საკუთარი პასუხისმგებლობა, თავისუფლდებიან აპათიისა და
გაუცხოებისაგან. განახლების სიო განამტკიცებს ხალხის ზნეობრივ სიჯანსაღეს.
დემოკრატიზაციამ გამოათავისუფლა აზრების, ემოციების, ინიციატივების მძლავრი ნაკადი. სიმართლისა და საჯაროობის
დამკვიდრება წმენდს საზოგადოებრივ ატმოსფეროს, ფრთას ასხამს ადამიანებს,
ათავისუფლებს შეგნებას, სტიმულს აძლევს აქტიურ საქმიანობას.

ეს, ამხანაგებო, მკაფიო, შთამბეჭდავი პროცესია, რომელშიც ჩართულია ყოველივე პატიოსანი, მოწინავე, რაც აქვს ჩვენს ხალხს. მიმდინარეობს რევოლუციური განახლების ძალთა კონსოლიდაცია. ადამიანებმა იწამეს გარდაქმნა, ისინი მოითხოვენ განუხრელად ვიაროთ წინ და მხოლოდ წინ.

დიდ შეგნებასა და ორგანიზებულობას იჩენს მუშათა კლასი. ჩვენს ცხოვრებაში უჩვეულოს, ახლისა და რთულის შემოჭრის პროცესში იგი კვლავ ცხადუოფს თავის შესანიშნავ პოლიტიკურ და მორალურ თვისებებს, იჩენს ნამდვილად მოქალაქეობრივ, სახელმწიფოებრივ მიდგომას საქმეებისადმი, შრომით გამოხატავს გარდაქმნის მხარდაჭერას. მუშათა კლასის ესპოზიცია საშუალებას აძლევს პარტიას გულდაჭერებით განახორციელოს რევოლუციური გარდაქმნები.

დიდი დაინტერესებით გამოგვეხმაურა გლეხობა. კოლმეურნეთა ყრილობამ ცხადყო, რა მძლავრი გარდამქმნელი ენერგია
აქვს მას. გარდაქმნის ქომაგები სოფლის
მეურნეობაში გაბედულად ნერგავენ მუშაობის ახალ ფორმებს, აღიჭურვებიან
მეცნიერებით, ეფექტიანი ტექნოლოგიით,
ავლენენ მზადყოფნას მოსინ‡ონ, ეძებონ,
და რისკიც კი გასწიონ ახალი საქმის გულისთვის, სრული უკუგებით, პასუხისმგებლურად და უნარიანად იმუშაონ საკუ-

თარი თავისა და სამშობლოს კეთილდღეო-ბისათვის.

გარდაქმნამ დაადასტურა ლენინის ცნობილი დებულება ინტელიგენციის გამწვავებული სოციალური გულისხმიერების,
საზოგადოებრივი ცვლილებებისადმი მისი
თანაგრძნობის შესახებ. იგი მხურვალედ
გამოეხმაურა პარტიის მოწოდებას, რომ
სრულად ჩავაყენოთ გარდაქმნის სამსახურში საზოგადოების ინტელექტუალური,
სულიერი პოტენციალი. ინტელიგენციამ
გულწრფელად დაუჭირა მხარი XXVII
ყრილობის მიერ მოცემულ სიმართლის
გაკვეთილს. უკანასკნელი სამი წლის პარტიულ გადაწყვეტილებებს იგი ღრმა გაგებით მოეკიდა.

მაშ ასე, აპრილის შემდგომი პერიოდის მთავარი პოლიტიკური შედეგია მთელი საზოგადოებრივი ატმოსფეროს შეცვლა, განახლების იდეების დაწყებული მატერიალიზაცია, საბჭოთა ხალხის მხრივ პარტიის მიერ აღებული გარდაქმნის კურსის მზარდი მხარდაჭერა.

მაგრამ განა ეს ნიშნავს იმას, რომ ყველგან და სრული სვლით მიმდინარეობს ძვრები უკეთესობისაკენ, რომ რევოლუციური ცვლილებები შეუქცევადი გახდა?

არა, არ ნიშნავს. თუ ჩვენ გვსურს დავრჩეთ რეალურ ნიადაგზე, უნდა ვალიაროთ: ეს ჭერ არ მომხდარა, ამხანაგებო.
ჩვენ ჭერ კიდევ ვერ დავძლიეთ დამუხრუჭების ღრმა მიზეზები, ყველგან ვერ გამოვიყენეთ, ხოლო ზოგჭერ ვერ გამოვიმუშავეთ განახლების მექანიზმები. მრავალი
პარტიული ორგანიზაციის ქმედითობა ჭერ
კიდევ არ არის გარდაქმნის ამოცანათა
დონეზე. საჭიროა ახალი, თვისებრივი
ცვლილებები ჩვენს განვითარებაში, ეს
კი მოითხოვს კარდინალურ გადაწყვეტებს,
აქტიურ და ინიციატივიან მოქმედებას.

ჩვენ წინაშე დღეს მრავალი რთული საკითხია. მაგრამ რომელია მათ შორის მთავარი? სკკპ ცენტრალურ კომიტეტს მიაჩნია, რომ ასეთი საკითხია ჩვენი პოლიტიკური სისტემის რეფორმა.

ცენტრალურმა კომიტეტმა თავისი პლატფორმა ჩამოაყალიბა კონფერენციის თეზისებში. აქ დასახული არ იყო ამოცანა ყველაფერზე მზა პასუხი გაგვეცა. ჩვენ ვიმედოვნებდით, რომ განხილვის მსვლელობაში წარმოიშობა ახალი იდეები და წინადადებები, რომლებიც შეიძლება გაითვალისწინოს კონფერენციამ. და მაშინ მისი გადაწყვეტილებები მთელი პარტიისა და ხალხის კოლექტიური შემოქმედების ნამდვილი შედეგი იქნება.

ამრიგად, ჩვენი კონფერენციის პოლიტიკური მიზანია ლენინური ტრადიციების
სულისკვეთებით და დაგროვილ გამოცდილებაზე დაყრდნობით ყოველმხრივ და
კრიტიკულად გავიაზროთ ცენტრალური
კომიტეტის აპრილის პლენუმის და სკკპ
X XVII ყრილობის შემდგომი პერიოდი,
გავამდიდროთ სტრატეგია და დავაკონკრეტოთ ჩვენი გარდაქმნების ტაქტიკა,
განვსაზღვროთ მუშაობის გზები, ფორმები და მეთოდები, რომლებიც უზრუნველყოფდა გარდაქმნის განუხრელ განვითარებასა და შეუქცევადობას.

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, ზეერთდით

CECUTA SOCIETA OF SOCI

№ 7 (618), N3CTNLN, 1988

ჟურნალი გამოდის 1928 წლიდან

ᲥᲝᲕᲔᲚᲗᲕᲘᲣᲠᲘ ᲡᲐᲖᲝᲒᲐᲓᲝᲔᲑᲠᲘᲒ-ᲞᲝᲚᲘᲢᲘᲙᲣᲠᲘ ᲓᲐ ᲡᲐᲚᲘᲢᲔᲠᲐᲢᲣᲠᲝ-ᲡᲐᲛᲮᲐᲢᲕᲠᲝ ᲥᲣᲠᲜᲐᲚᲘ

6 0 8 3 6 8 0 8:

3ᲚᲐᲓᲘᲛᲔᲠ ᲙᲝᲨᲙᲔᲚᲘ. Ა<mark>ᲦᲛᲐᲡ3ᲚᲐ.</mark>

ᲛᲔᲢᲘ ᲡᲘᲜᲐᲗᲚᲔ.

ᲙᲚᲘᲛᲔᲜᲢ ᲔᲚᲘᲖᲑᲐᲠᲐᲨᲒᲘᲚᲘ. <mark>ᲔᲙᲝᲜᲝ-</mark> ᲛᲘᲙᲘᲡ ᲞᲝᲢᲔᲜᲪᲘᲐᲚᲘ.

ᲐᲠᲛᲐᲖ ᲡᲐᲜᲔᲑᲚᲘᲫᲔ. ᲘᲥᲝ **ᲖᲐᲛᲗᲐᲠᲘ** ᲣᲓᲐᲑᲜᲝᲨᲘ...

ᲒᲐᲚᲔᲠᲘᲐᲜ ᲩᲔᲙ**ᲣᲠᲘᲨᲒᲘᲚᲘ. ᲜᲐᲢᲒᲠᲐ.**

ᲨᲝᲗᲐ ᲐᲠᲐᲒᲣᲚᲘ. ᲥᲐᲠᲘ ᲛᲘᲜᲓᲝᲠ**ᲨᲘ** (ᲛᲝᲗᲮᲠᲝᲒᲐ)

ᲔᲚᲔᲜᲐ ᲠᲢᲔᲒᲡᲙᲐᲘᲐ. Დ<mark>ᲐᲥᲡᲠᲥ</mark>ᲚᲔ<mark>ᲑᲔᲚᲘ</mark> ᲒᲐᲜᲨᲝᲠᲔᲑᲐ (ᲛᲝᲗᲮᲠᲝᲑᲐ).

<u> ᲒᲘᲝᲠᲒᲘ ᲛᲐᲮᲐᲠᲐᲫᲔ. ᲒᲐᲡᲫᲘ %ᲐᲓᲝᲥᲠᲔᲑᲘ.</u>

ᲒᲘᲝᲠᲖᲘ ᲑᲔᲥᲣᲐᲨᲕᲘᲚᲘ. ᲛᲐ**ᲥᲡᲘᲛᲘᲚᲘᲐᲜ** ᲠᲝᲑᲔᲡᲞᲘᲔᲠᲘ.

ᲙᲠᲝᲡᲕᲝᲠᲓᲘ.

ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ ᲙᲐ ᲪᲥ-ᲘᲡ **ᲒᲐᲛᲝᲛᲪᲔᲛᲚᲝᲑᲐ**

C "დროშა", 1988 წ.

3003360 63Q336060

MONSH 406457899

Ს Ა Რ Ე Დ Ა Ქ Ც Ი Თ Ქ Თ Ლ Ე Გ Ი Ა:
ᲒᲣᲚᲜᲐᲠᲐ ᲒᲐᲮᲢᲐᲥᲔ (Გ/ᲒᲒ. ᲒᲓᲡᲕᲐᲜᲡ), ᲗᲗᲐᲠ
ᲒᲔᲠᲘᲨᲕᲘᲚᲘ, ᲕᲐᲮᲘᲚ ᲒᲕᲔᲢᲐᲥᲔ, ᲜᲐᲗᲔᲚᲒ
ᲒᲘᲝᲠᲒᲝᲒᲘᲙᲜᲘ, ᲝᲗᲐᲠ ᲓᲔᲛᲔᲢᲠᲐᲨᲕᲘᲚᲘ, ᲮᲔᲠᲒᲝ
ᲓᲣᲠᲛᲘᲨᲘᲥᲔ, ᲕᲐᲮᲢᲐᲜᲒ ᲔᲡᲕᲐᲜᲯᲘᲐ, ᲯᲔᲒᲐᲚ ᲛᲔᲮᲠᲘᲨᲕᲘᲚᲘ, ᲓᲘᲜᲐᲠᲐ ᲜᲝᲓᲘᲐ (ᲛᲮᲐტᲕᲐᲠ-ᲠᲔᲓᲥᲥᲢᲚᲠᲡ),
ᲚᲐᲓᲝ ᲮᲣᲚᲐᲑᲔᲠᲘᲥᲔ, ᲘᲚᲘᲐ ᲢᲐᲑᲐᲚᲣᲐ, ᲜᲣᲒᲖᲐᲠ
ᲤᲝᲤᲮᲐᲥᲔ, ᲒᲘᲝᲠᲒᲘ ᲮᲐᲠᲥᲕᲘᲐᲜᲘ, ᲣᲮᲐ ᲯᲐᲤᲐᲠᲘᲥᲔ.

ᲐᲡᲔ ᲓᲐᲘᲬᲧᲝ ᲘᲒᲘ ᲡᲐᲒᲣᲠᲐ**ᲛᲝ**Ს ᲡᲐᲑᲭᲝᲗᲐ ᲛᲔᲣᲠᲜᲔᲝᲑᲐᲨᲘ

ერთ-ერთი მოწინავე კოლმეურნეობის ენამოსწრებულმა თავმჯდომარემ ერთხელ საკმაოდ მაღალი ტრიბუნიდან ხმამაღლა განაცხადა: კოლმეურნეობა თუ არარენტა-ბელურია და სახელმწიფოსაგან გამოყო-ფილი სახსრებით არსებობს, ამასაც უშ-

ბელურია და სახელმწიფოსაგან გამოყოფილი სახსრებით არსებობს, ამასაც უშრომელი შემოსავლით ცხოვრება ჰქვიაო!
არარენტაბელური კოლმეურნეობები
და საბჭოთა მეურნეობები ერთ დროს
ისე მომრავლდა ჩვენს რესპუბლიკაში,
რომ რენტაბელური მეურნეობები თითებ_
ზე ჩამოსათვლელი გახდა. ის კი არა, არარენტაბელური მეურნეობები კანონზომიერადაც კი თვლიდნენ სახელმწიფოსაგან
ფულადი სახსრების მიღებას. უფრო მეტიც, უკმაყოფილებასაც კი გამოთქვამდნენ,
თუ იმდენ თანხას არ გამოუყოფდნენ, რამღენსაც მოითხოვდნენ. ხოლო ვალის გადახდაზე თავს არ იწუხებდნენ იმ იმედით,
რომ გრძელვადიან სესხს ბოლოს და ბოლოს ჩამოაწერდნენ, როგორც ეკონომიკურად სუსტსა და უიმედო გადამხდელს.
რა დასამალია, ამნაირ მეურნეობათა ხელმძღვანელები მიეჩვივნენ სახელმწიფოს
ხარჯზე ცხოვრებას და არსებობას. ამიტომ თავს აღარ იტკივებდნენ პროდუქციის
წარმოების გეგმების შესრულებაზე. გაჩნდნენ უფრო "მოხერხებული" მეურნეობათა ხელმძღვანელებიც, რომლებიც ყველა საშუალებით ცდილობენ, ხელმძღვანელობა დაარწმუნონ, რათა დაბალი გეგმები დაუდგინონ. მათი ლოგიკით ეს "ხელსაყრელია" თვითონ რაიონისთვისაც,
რადგან პატარა გეგმებს ადგილად დასძლე-

ლსაყრელია" თვითონ რაიონისთვისაც, რადგან პატარა გეგმებს ადვილად დასძლევენ სუსტი მეურნეობები და რაიონი საე-რთო ფონზე მოწინავეთა რიგებში აღმოჩ-ნდებაო. საქმე ხშირად კურიოზებამდე მი-დიოდა: ამ შემცირებულ გეგმებსაც ვერ ასრულებდნენ.

ზოგიერთი არც იმაზე ფიქრობდა, პრო-დუქციას რა ფასად აწარმოებდნენ შე-

იძლება თითოეული ცენტნერი ხორცის და რძის წარმოება სამჯერ უფრო ძვირი დასჯდომოდათ: სამაგიეროდ "ობიექტური" მიზეზების მოშველიება იცოდნენ მარ-

ასეთ პირობებში გარდაქმნა, ამ სიტყვის სრული გაგებით, სწორედ რომ საუკეთე- სო სამკურნალო საშუალებაა და უკვე დროა, ახლებურად ვიაზროვნოთ და ვიმუ- შაოთ. გარდაქმნის კვალობაზე შრომის მე- ცნიერული ორგანიზაციის მრავალი ახალი ფორმა გაჩნდა და დამკვიდრდა ჩვენი რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობაში — ბრიგადული, სათჯახო, ინდივიდოალური ბრიგადული, საოჯახო, ინდივიდუალური იჯარები, კოოპერატივები თუ არენდა.
მცხეთის რაიონის საგურამოს მებოსტ-

ნეობის საბჭოთა მეურნეობა წლების მან-ძილზე ქრონიკულად ჩამორჩებოდა. ამ მეურნეობაში არც ერთი დარგი არ იყო რე-ნტაბელური. გეგმების შესრულებაზე ლა-პარაკიც კი არ შეიძლებოდა: აქ ისე მოშ-ლილიყო სამეურნეო მექანიზმი, რომ 1986 წელი ორი მილიონი მანეთის ზარალით დამთავრდა. ფაქტობრივად დაშლამდე მივიდა. მეურნეობა

დაშლამდე მივიდა.
განსაკუთრებით სავალალო მდგომარეობაში იყო მეცხოველეობა. მსხვილფეხა
პირუტყვის ფერმაში 76 კაცი მუშაობდა
(რა თქმა უნდა, თუ იმას მუშაობა ერქვა),
საქმისადმი არავინ იჩენდა სიყვარულსა
და ერთგულებას. ხშირი იყო პირუტყვის
დაცემის და იძულებითი დაკვლის შემთხვევები; ასევე დაბალი იყო შრომის ნაყოფიერება. ვერ სრულდებოდა რძისა და
ხორცის წარმოების და სახელმწიფოსათვის მიყიდვის გეგმები, იზრდებოდა წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულება.

აა.
1985 წელს 382 სული მსხვილფეხა პი-რუტყვი ჰყავდათ, მომდევნო 1986 წელს ეს ციფრი 86-ით შემცირდა. 1985 წელს გეგმიური 25 ტონის ნაცვ-ლად სახელმწიფოს ძლივს მიყიდეს 6 ტო-ნა ხორცი. თან მისი წარმოებაც მამასის-

ხლად უჯდებოდათ. ანალოგიური მდგომარეობა იყო რძის წარმოებაშიც: 200 ტონის ნაცვლად ძლივს ჩამოწველეს 119 ტონა. მიუხედავად იმი-სა, რომ ველის წითელი ჯიშის პირუტყვი ჰყავდათ, თითოეულ ფურზე 1256 კილო-გრამი რძის მეტი ვერ მიიღეს. თან რაც აწარმოეს, როგორც ეს მოსალოდნელიც იყო, ისიც ძალიან ძვირი დაუჯდათ. აი, ასეთი სავალალო მდგომარეობა სუფევდა საგურამოელთა მეცხოველეობის

ფერმაში და რა დასამალია, არც ჰქონდათ მისი გამოსწორების იმედი.

ამ ამბავმა სერიოზულად დააფიქრა მცხეთის აგროსამრეწველო გაერთიანების ხელმძღვანელობა. ისინი იმ დასკვნამდე მივიდნენ, რომ აუცილებელი იყო ხელმძ-ოვანელობის შეცვლა, რომელიც ძირფეს-ვიანად გარდაქმნიდა მეურნეობის მთელ საქმიანობას.

მალე პრაქტიკულად გადაიდგა პირ-ველი ნაბიჯი: საგურამოს მებოსტნეობის საბჭოთა მეურნეობის დირექტორად და-ინიშნა აკაკი ჟღენტი, რომელსაც წაღმა უნდა შემოეტრიალებინა მეურნეობის ჩარხი, რაც, ცხადია, აღვილი არ იყო. ეს თვით ახალმა დირექტორმაც ძალიან კარ-გად იცოდა. სწორედ ამიტომ შემოიკრიგა გარშემო საქმისადში უღალატო ადა-მიანები, რომლებსაც სწამდათ გარდაქმნის შედეგები და შეეძლოთ ახლებურად მიდ-

ერთ-ერთი ასეთი პიროვნება გახლავთ ავთანდილ რაზმაძე, რომელიც სოფლის მეურნეობის საჭირბოროტო პრობლემებში ძალიან კარგად ერკვევა. ამ კაცმა ითა-ვა ყველაზე ძნელი საქმე — მეურნეობა-ში ერთიორად და მეტად გაედიდებინა მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოე-ბა, მინიმუმამდე შეემცირებინა დანახარჯები და ამრიგად მეცხოველეობის გაპარ-ტახებული ფერმა უმოკლეს დროში რენტაბელური გაეხადა.

ვინც მეცხოველეობის პრობლემებში კა-რგად ერკვევა, ის ადვილად დაგვეთანხმე-ბა, რომ ამ ამოცანის ასე იოლად გადაჭრა ძალზე ძნელი კი არა, თითქმის შეუძლე-ბელიცაა, მაგრამ ავთანდილ რაზმაძემ ესეც შესძლო.

ამ კაცმა მეურნეობის ხელმძღვანელო-ზას წარუდგინა თავისი წინადადებები, რომელთა აზრი დაახლოებით ასეთია: არენდით გადაეცათ მისთვის მეცხოველ-ეობის ფერმა, საკვების წარშოებისათვის მიწა და ტექნიკა, აგრეთვე ის ფულადი სანსრები, რომელიც გამოყოფილი იყო მე-ცხოველეობის ფერმისთვის. მიეცათ უფ-ლება, რომ ფერმა თავისი შეხედულები-სამებრ დაეკომპლექტებინა მუშაკებით. ამის სანაცვლოდ ის ვალდებულებას იღეათის სათაცვლოდ ის ვალდებულების იდებდა, რომ პირუტყვის სულადობას 256-დან 420-მდე გაზრდიდა. ასევე გაზრდიდა პროდუქციის წარმოებას, შეამცირებდა თვითღირებულებას, ერთიორად გაადიდებდა ფერმის მუშაკთა შრომის ანაზღაურებას, გადაჭარბებით შეასრულებდა რძისა და ხორცის წარმოების გეგმებს. ოლონდ ერთი პირობით: გეგმის ზევით წარმოებული პროდუქციის 80 პროცენტს ითხოვდა ფერმაში დასაქმებულთა წასახალისებლად.

მეურნეობის ხელმძოვანელობა, რა თქმა უნდა, თანახმა იყო, ვინაიდან მანამდე ფული ბლომად იხარჯებოდა, გეგმები კი სანახევროდაც ვერ სრულდებოდა.

სანახევროდაც ვერ სრულდებოდა.
ავთანდილ რაზმაძის წინადადება განიხილეს რაიონის აგროსამრეწველო გაერთიანებაში და იქაც მოიწონეს.
გაფორმდა ორმხრივი ხელშეკრულება

გაფორმდა ორმხრივი ხელშეკრულება შეურნეობასა და ავთანდილ რაზმაძეს შორის.

და დაიწყო საგურამოს მებოსტნეობის საბჭოთა მეურნეობაში მეცხოველეობის ფერმის საქმიანობის აღმასვლა.

მაინც რა მოხდა? როგორ გარდაქმნა ფერმის მუშაობა ავთანდილ რაზმაძემ?

პირველ რიგში ფერმის მუშაკთა სამოცდათექვსმეტკაციანი კოლექტივი 24 კაცამდე დაიყვანა და ფერმის თითოეული მუშაკის ყოველთვიური გამომუშავება სამჯერ და მეტად გაზარდა. ფერმის შენობაზე თვალსაჩინო ადგილას გააკრა ლოზუნგი — "გეგმის ზევით წარმოებული
პროდუქციის 80 პროცენტი ჩვენია!" ამ
წარწერას კანონის ძალა გააჩნია. ამაში
პრაქტიკულად დარწმუნდნენ მეცხოველეები. ამიტომ ახლა ყველა მათგანი ყოველ
ფეხის ნაბიჯზე ცდილობს, თავიდან აიცილოს ზედმეტი ხარჯები, რადგან იციან,
რომ დანაზოგი თანხა მათ გაუნაწილდებათ. ფერმის მუშაკები თვითონვე არიან
ვეტექიმებიც, ზოოტექნიკოსებიც, მძღოლებიც, მექანიკოსებიც, ელექტრომონტიორებიც და მწველავებიც.

მიწასაც თვითონ ამუშავებენ, პირუტყვის საკვებსაც თვითონ ამზადებენ. ახლა ყველა ერთნაირადაა დაინტერესებული, რომ პირუტყვის საკვები საკმარისი და მაღალხარისხოვანი იყოს, რადგან სწორედ საკვებზეა დამოკიდებული რძის წველადობის გადიდებაც, წონამატისა და ნამატის

მიღება-შენარჩუნებაც.

მართალია, ახლა გეგმებს ერთიორად ასრულებენ საგურამოელი მეცხოველეები, მაგრამ ავთანდილ რაზმაძეს რომ ჰკითხოთ, ესეც ეცოტავება. მათი უახლესი მიზანია თითოეული ფურის წველადობა 1200-დან გაზარდონ 7000-8000 კილოგრამამდე. ცხადია, ამის შესაბამისად გაიზრდება ფერმის მუშაკთა შრომის ანაზღაურებაც.

ჰქვია თუ არა ამას გარდაქმნა?

რასაკვირველია, ჰქვია!

საგურამოელთა გამოცდილებამ უცებ მიიქცია საზოგადოების ყურადღება. მიმდინარე წლის მარტში პარტიის მცხეთის რაიკომმა და აგროსამრეწველო გაერთიანებამ ურჩიეს რაიონის მეურნეობათა ხელმძღვახელებს, სპეციალისტებს, ადგილზე გასცნობოდნენ საგურამოელთა გამოცდილებას. ამ მიზნით ჩატარდა კიდევაც პრაქტიკული კონფერენცია. მალე რაიონის ფარგლებსაც გასცდა ამ სიახლის ამბავი და ახლა ვინ იცის, საიდან არ ჩადიან საგურამოში მეურნეობათა ხელმძღვანელები, სპეციალისტები, რათა დაწვრილებით გაეცნონ და გადაიღონ მათი გამოცდილება.

3ᲚᲐᲓᲘᲛᲔᲠ ᲙᲝᲨᲙᲔᲚᲘ

ბრიგადის წევრები (მარცხნიდან მარჯვნივ) გოგიძე ელისო, ილურიძე ანო, ინაშვილი ეკატერინე, გუცაევი მზია.

ავთანდილ რაზმაძე. ტრაქტორისტები ჭონქაძე და სულაშვილი.

მეურნეობაში.

ფოტო ბონდო დვალიშვილისა.

ირაკლი მღებრიშვილი, გიორგი ჩოგოვაძე და ნოდარ ემუხვარი ენგურჰესის მშენებლობაზე. 1975 წ.

თავმჯდომარის მოადგილეა, 1957-1963 წლებში - საქართველო თავმჯდომარის მოადგილეა, 1957-1963 წლებში — საქართველოს სსრ სახალხო მეურნეობის საბჭოს თავჯდომარუ, ქართველოს 1969-1970 წლებში — საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს თავჯდომარე, მარის პირველი მოადგილე. ეს, ასე ვთქვათ, მისი მოღვაწეობის პირველი დიდი მონაკვეთია, რომელსაც მოსდევს მეორე, არანაკლებ მნიშვნელოვანი და შინაარსიანი პერიოდი — 1970 წლიდან ენერგეტიკისა და ჰიდროტექნიკურ ნაგებობათა საქართველოს სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორობა.

ᲒᲔᲡᲐᲠᲘᲝᲜ ᲞᲘᲞᲘᲜᲐᲫᲘᲡ ᲒᲐᲮᲡᲔᲜᲔᲒᲐ

 ბატონო გიორგი, სასიამოვნო ფაქტია, რომ სათანადოდ დაგიფასებიათ საბჭოთა მეცნიერებისა და ტექნიკის გამოჩენილი მოღვაწეები მათდამი მიძღვნილი წიგნებით — ჰიდროტექნიკოსი ბესარიონ სარდიონის ძე ერისტოვი (ერისთავი), სოციალისტური შრომის გმირი ნიკოლოზ მიხეილის ძე ესაკია, ტექნიკის მეცნიე-რებათა დოქტორი, პროფესორი მიხეილ აბრამის ძე მოსტკოვი, ინჟინერ-ჰიდრომშენებელი და საზოგადო მოღვაწე პროფესორი

ბესარიონ ალექსის ძე ჭიჭინაძე.

— ელექტროენერგეტიკის პიონერებს, ანუ მესაძირკვლეებს თუ გავიხსენებთ და საბჭოთა ხელისუფლების პირველ წლებში ქვეყნის სამეურნეო ცხოვრების გარდასაქმნელად გაწეულ უზარ-მაზარ სამუშაოს, უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენი რესპუბლიკა, რო-მელიც მანამდე ჩამორჩენილი სოფლის მეურნეობითა და პრიმიტიული მრეწველობით ხასიათდებოდა, მოკლე ხანში დაადგა ეკო-ნომიკური აღორძინებისა და ინდუსტრიალიზაციის გზას წყლის რესურსების გამოყენების ბაზაზე. ამ წარმატებაში დიდი ღვაწლი მიუძღვით საქართველოს ინჟინერ-ენერგეტიკოსებს, რომელთა შორის პირველი ადგილი დამსახურებულად ეკუთვნის გამოჩენილ ქართველ ინჟინერს, მეცნიერსა და საზოგადო მოღვაწეს ბესარიონ ჭიჭინაძეს.

- ალბათ, ამჯერად აჯობებს, ბესარიონ ჭიჭინაძით შემოვიფარგლოთ და დაბადების მეასე წლისთავთან დაკავშირებით გა-ვიხსენოთ მისი ცხოვრება და განსაკუთრებული დამსახურება. -მე მას პირადად ვიცნობდი, ვისმენდი მის ლექციებს და

ᲥᲣᲠᲜᲐᲚ "ᲓᲠᲝᲨᲘᲡ" ᲡᲐᲖᲝᲒᲐᲓᲝᲔ<mark>ᲒᲠᲘ</mark>Ვ-Გ**Ო**ᲚᲘᲢᲘᲙᲣᲠᲘ ᲒᲐᲜᲣᲝᲤᲘᲚᲔᲑᲘᲡ ᲠᲔᲓᲐᲥᲢᲝᲠᲘ ᲝᲗᲐᲠ ᲒᲔᲠᲘᲨᲕᲘᲚᲘ ᲔᲡᲐᲣᲒᲠᲐ ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ ᲨᲠᲝᲛᲘᲡ ᲬᲘ_ ᲗᲔᲚᲘ ᲓᲠᲝᲨᲘᲡ ᲝᲠᲓᲔᲜᲝᲡᲐᲜᲘ ᲔᲜᲔᲠᲖᲔᲢᲘᲙᲘᲡᲐ ᲓᲐ **ᲰᲘ**ᲓᲠᲝᲢᲔᲥᲜᲘᲙᲣᲠ ᲜᲐᲒᲔᲑᲝᲒᲐᲗᲐ ᲡᲐᲛᲔᲪᲜᲘᲔᲠᲝ-ᲥᲕᲚᲔᲕᲘᲗᲘ ᲘᲜᲡᲢᲘᲢᲣᲢᲘᲡ ᲓᲘᲠᲔᲥᲢᲝᲠᲡ, ᲡᲐ-ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ ᲡᲡᲠ ᲓᲐᲛᲡᲐᲮᲣᲠᲔᲒᲣᲚ ᲘᲜ**Ქ**ᲘᲜᲔᲠᲡ, ᲡᲡᲠ ᲥᲐᲕᲨᲘᲠᲘᲡ ᲛᲘᲜᲘᲡᲢᲠᲗᲐ ᲡᲐᲒᲛᲝᲡᲐ ᲓᲐ ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ ᲡᲡᲠ ᲡᲐᲮᲔᲚᲒᲬᲘᲤᲝ ᲞᲠᲔᲒᲘᲔᲑᲘᲡ ᲚᲐᲣᲠᲔᲐᲢᲡ, ᲡᲡᲠ ᲙᲐᲕᲨᲘᲠᲘᲡ ᲡᲐᲞᲐᲢᲘᲗ ᲔᲜᲔᲠᲖᲔᲢᲘᲙᲝᲡᲡ, ᲛᲔᲪᲜᲘᲔᲠᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐ**Გ**ᲡᲐᲮᲣᲠᲔᲑᲣᲚ ᲛᲝᲦᲕᲐᲬᲔᲡ, ᲢᲔᲥᲜᲘᲙᲣᲠ ᲛᲔᲪᲜᲘᲔᲠᲔᲒᲐᲗᲐ **ᲓᲝᲥᲢᲝᲠᲡ, ᲞᲠᲝᲤᲔᲡᲝ**Რ ᲒᲘᲝᲠᲒᲘ 0654506 40 8M3M35406.

ᲠᲐᲛᲓᲔᲜᲘᲛᲔ ᲒᲘᲝᲒᲠᲐᲤᲘ**Უ**ᲚᲘ ᲪᲜᲝᲒᲐ.

მამა რკინიგზელი ჰყავდა — ორთქმავლის მემანქანე, დედა — ოჯახის დიასახლისი. დაიბადა 1907 წლის 8 იანვარს შორაპანში

(ზესტაფონის რ.).

თბილისის სახელმწიფო უნიგერსიტეტის პოლიტექნიკური ფაკულტეტი, შრომითი საქმიანობა რიონჰესზე, ინჟინერ-ელექ-ტრომექანიკოსის დიპლომი და კვალიფიკაციის ამაღლება იმ დროისათვის საბჭოთა კავშირში ყველაზე დიდ ლენინის სახელო-

ბის დნეპროჰესის მშენებლობაზე.

შემდეგ რიონჰესი, ხრამჰესი, სოხუმჰესი, ორთაჭალჰესი...
მტკვრის სანაპიროების გამაგრებამ, დაგუბებამ და 1954 წელს
ორთაჭალჰესის ამუშავებამ საგრძნობლად გააუმჯობესა დედაქალაქის სანიტარულ-ჰიგიენური პირობები, რასაც მანამდე მუდმივად ემუქრებოდა მდინარის წყლის მინიმუმამდე შემცირება ზაფხულისა და ზამთრის თვეებში.

ზოგიერთმა იქნებ არც კი იცის, თუ რა თვალსაჩინოა გიორგი ჩოგოვაძიის დამსახურება ამ საქმეში.

იოგოვაძიის დაძსახურება ამ საქმეში.
და მაინც გაოცებას იწვევს, თუ საიდან და რატომ გავრცელდა "ორთაჭალური ჭორი", რომ აქ წამოჭიმული ელექტროსადგური აგებისთანავე "ჩაქრა". ამაზე ბატონი გიორგი თავშეკავებულ საყვედურს გამოთქვამს და გვიდასტურებს, რომ ორთაქალჰესი ყოველწლიურად იძლევა პროექტით გათვალისწინებულ
80 მილიონ კილოვატსაათს.
1956-1957 წლებში საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს

არ შემიწყვეტია მეგობრობა, მისვლა-მოსვლა, მიმოწერა მის შვი-ლებთან, რომლებიც ამჟამად მოსკოვში ცხოვრობენ, მაგრამ არ ივიწყებენ მამისეულ მშობლიურ სოფელ ჭოლევს (წყალტუბოს რ.), სადაც ზაფხულობით ჩამოდიან ხოლმე დასასვენებლად. უფროსი ვაჟი — ალექსი ბესარიონის ძე ჭიჭინაძე რსფსრ სახალხო არტისტი და საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, ცნობილია, როგორც გამოჩენილი ბალეტმეისტერი არა მარტო ჩვენს ქვეყანაში, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც, მეორე ვაჟი — ავთანდილ ბესარიონის ძე ჭიჭინაძე, ტექნიკურ მეცნიე-რებათა დოქტორი, პროფესორი—მანქანათმშენებლობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ლაბორატორიის ხელმძღვანელია.
— სახიამოვნოა, რომ სახიქადულო მამის ღირხეული შვი-

ლები წარუდგინეთ მკითხველს, ახლა უფრო დაწვრილებით თა-

ვად მის შესახებ.

— იგი დაიბადა 1887 წლის 8 მაისს თბილისში, ცნობილი პე-დაგოგისა და საზოგადო მოღვაწის ალექსი ბესარიონის ძე ჭიჭინა-ძის ოჯახში, სადაც სამშობლოს, მშობელი ხალხის სამსახური ყოფაქცევის ნორმად ითვლებოდა. დედამისი — ეფროსინე იაკობის ასული ნიკოლაძე ცნობილი ქართველი პუბლიცისტისა და საზოგადო მოღვაწის ნიკო ნიკოლაძის და იყო. მისგან მიიღო ბესარიონმა დაწყებითი განათლება. ბავშვობა სოფელ ჭოლევში გაატარა. მამის სამსახურის კვალდაკვალ სწავლობდა ვლადიკავკაზის (ახლანდელი ორჯონიკიძის), ქუთაისისა და ერევნის გიმნაზიებ-ში. უმაღლეს განათლებას იღებს პეტროგრადში, სადაც მასთან ერთად მიემგზავრება და სწავლობს მისი ბიძაშვილი გიორგი ნიკოლაძე (შემდგომში გამოჩენილი ქართველი მეცნიერი, ინჟინერ-მეტალურგი, ცნობილი ალპინისტი). ბესარიონიც სტუდენტობის იეტალუოგი, ცხობილი ალაისისტი). მესაობობიც სტუდებტობის წლებიდანვე კარგი სპორტსმენი იყო (ცურვა, ციგურაობა, ჭად-რაკი). მისი შრომითი საქმიანობა თავიდანვე, თუმცა არასპეციალობით, მაგრამ წარმატებით დაიწყო თურქესტანში ბუხარის რკინიგზის მშენებლობაზე, შემდეგ ჯერ ტრაპიზონის რკინიგზის მშენებლობის უფროსი ინჟინერია, მერე ქ. ბათუმის საქალაქო საბჭოს მთავარი ინჟინერი. 1917 წლიდან კახეთის რკინიგზის მშენებ-

ბაგრატ მიქელაძე და ბესარიონ ჭიჭინაძე ზემო ავჭალის ჰიდ-როელექტროსადგურის მშენებლობაზე. 1925 წ.

ლობაზე მუშაობს ტექნიკური განყოფილების უფროსად. 1918 წლიდან ამ რკინიგზის უფროსია. კიდევ ერთი წელიც და გზათა დეპარტამენტის დირექტორია.
1922 წელს დაიწყო საბჭოთა კავშირში ერთ-ერთი პირველი პესის მშენებლობა ზემო ავჭალაში. აქ გადამწყვეტი მონაწილეო-ბა მიიღო ბესარიონ ჭიჭინაძემ. მისმა ბრწყინვალე ორგანიზატო-რულმა უნარმა, დიდმა ინჟინრულმა გამოცდილებამ და ღრმა ცოდნამ წამყვანი როლი შეასრულა საქართველოს ჰიდროენერგო-მშენებლობის პიონერის — ზაჰესის დაბადებაში. თვითონ იყო ჭკვიანი და გამჭრიახი ხელმძღვანელის კლასიკური მაგალითი. არავის ახვევდა თავის აზრებს, ამა თუ იმ ვარიანტის უპირატესო-ბას რომ ამტკიცებდა, სრულ ობიექტურობასაც ინარჩუნებდა და შეეძლო თავისი შეცდომების აღიარებაც.

ზაჰესის პირველი რიგი—ოთხი ტურბინა 1927 წელს ამუშავდა, ეს იყო დიდი ზეიმი. სწორედ ამ დღეთა მოსაგონებლად და ბესარიონ ჭიჭინაჭის სადიდებლად დგას მისი ძეგლი ზაჰესის ტე-რიტორიაზე.

ბესარიოს ქიქისაქის სახელთან არის დაკავშირებული ბევრი მნი-შემდგომში მის სახელთან არის დაკავშირებული ბევრი მნი-შვნელოვანი მშენებლობა, რომელთა გარეშე წარმოუდგენელი იქნებოდა ქვეყნის გარდაქმნა-განვითარება: რიონჰესი, სურამის საუღელტეხილო რკინიგზის ელექტრიფიცირება, ელექტროგადა-ცემის ფართო ქსელი, ზესტაფონის ფერომანგანუმის ქარხანა (ამ ქარხანასთან დაკავშირებით ორჯერ იყო საზღვარგარეთ).

ავთანდილ ჭიჭინაძე.

ალექსი ჭიჭინაძე.

მეცნიერებისა და ახალი ტექნიკის პოპულარიზატორმა. დიდი წვლილი მიუძღვის საინჟინრო-ტექნიკური კადრებას აღზრდაში. მან თავის გარშემო შემოიკრიბა ნიჭიერი ჰიდრომშენებლები და ინჟინრები ი. მელიქ-ფაშაევი, ბ. მიქელაძე, ა. ჩიქოგანი ს. სერ ხეულიძე, ალ. ლოსაბერიძე, ა. ვასილევი, პ. კოსოვსკი, ა. მუსხელიშვილი, გ. ხუნდაძე, ს. შანშიევი, ნ. ლეჟავა, ვ. კოჟევნიკოვი, ა. სარაგიშვილი... გ. სარაჯიშვილი...

ჰქონდა.

ჰქონდა.

ბესარიონ ჭიჭინაძეს პირადად 1928 წელს გავეცანი ჯერ კიდევ სტუდენტობისას და შემდეგ, უფრო ახლოს რიონჰესის მშენებლობაზე. იგი წარმოსადეგი გარეგნობის, უაღრესად სიმპათიური პიროვნება გახლდათ. ჩვენ, ახალგაზრდა სპეციალისტებს, გვაოცებდა მისი დაუოკებელი ენერგია, მიზანსწრაფვა, რთულ სიტუაციაში სწრაფად გარკვევისა და სწორი გადაწყვეტილების მიღების უნარი. პირადი წყენა და უსიამოვნება შეუთავსებელი იყო მის გულღია ხასიათთან. ბესარიონის განსაკუთრებული გულშემატკივრობა პირველი გაცნობისთანავე ინადირებდა ადამიანის გულს და განაწყობდა უსაზღვრო ნდობისათვის. მის მიერ აღზრდილი ინჟინრების მთელი პლეადა დღეს წარმატებით იღვწის ენერგეტიკის სფეროში, საპროექტო, საექსპლუატაციო, სამეცნიერო-კვლევით ორგანიზაციებში და მშენებლობებზე. ბევრი მათგანი ამჟამად ცნობილი მეცნიერი და ინჟინერია. რი მათგანი ამჟამად ცნობილი მეცნიერი და ინჟინერია.

1934 წელს ბესარიონ ჭიჭინაძე სამუშაოდ გადაჰყავთ მოს-კოვში სსრკ მძიმე მრეწველობის სახალხო კომისარიატში და ინი-შნება საკავშირო საპროექტო ტრესტის "ჰიდროენერგოპროექ-ტის" მმართველად და მთავარ ინჟინრად. ამასთან, როგორც პრო-ფესორი, მუშაობს მოსკოვის საინჟინრო-სამშენებლო ინსტიტუტ-ში, არის ჰიდროტექნიკის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს, სსრკ მძიმე მრეწველობის სახალხო კომისარიატის სახელმწიფო საკვალიფიკაციო კომისიის წევრი, სსრკ სა-ხელმწიფო საგეგმო კომიტეტის ექსპერტი ვოლგა-მოსკოვის არხზე, რიგინსკისა და უგლიჩის ჰიდროკვანძებზე, ტულის ჰიდროსადგურში.

— ძალზე გულსატკენია და დასანანი, რომ ეს დიდებული მეცნიერი და მოღვაწე 1937 წელს ორმოცდაათი წლის ასაკში ტრაგიკულად დაიღუპა. იგი სწორედ მაშინ გახდა რეპრესიების მსხვერპლი, როდესაც საბჭოთა ქვეყანას ასე ძალიან ესაჭიროებოდა განათლებული და ერუდირებული ინტელიგენცია.

— მძიმეა ახლა ამის გახსენება, თუმცა კონკრეტულად ვერა-ფერს ვიტყვი იმაზე, თუ რატომ, როგორ და რა პირობებში დატ-

რიალდა ეს ტრაგედია მოსკოვში.

ბესარიონ ჭიჭინაძეს ჰყავდა შესანიშნავი მეუღლე — ცხოვრების ერთგული თანამგზავრი და თანაშემწე ზინაიდა ალექსანდრეს ასული დეკონსკაია. მან დიდი შრომა მოახმარა ახალგაზრდა
თაობის აღზრდის კეთილშობილურ საქმეს და აღესრულა 1967
წელს. ცნობილია სიცოცხლის ბოლოს მის მიერ ნათქვამი ასეთი
სიტყვები: "ბესარიონ ჭიჭინაძის გაცოცხლება რომ შეიძლებოდეს, სიამოვნებით დავთანხმდებოდი მხოლოდ ორიოდე დღით
ამქვეყნად ყოფნაზე. ჩემი მისია შევასრულე, გავზარდე შვილები,
ცხოვრების გზაზე დავაყენე ისინი. მე აღარაფრის მაქნისი ვარ,
ბესიკი კი კიდევ ბევრსა და სასარგებლოს გაუკეთებდა თავის
სამშობლოს".

ᲡᲐᲓ ᲐᲠᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲡᲐᲕᲐᲚᲘ

ურთულეს პრობლემას გადავაწყდით: ზაფხულისა და ზამთრის თვეებში მტკვრის დონე იმდენად მცირდება, რომ სულ უფრო და უფრო აღარ ყოფნის წყალი რესპუბლიკის მოსახლეობის
ნახევარზე მეტს, აგრეთვე გორის, თბილისის, რუსთავის სამრეწველო საწარმოებს, სამ ელექტროსადგურს.
— ბატონო გიორგი, ეს საკითხი დიდიხანია დღის წესრიგში
დგას, მაგრამ ჯერ არ მოქცეულა ურთულეს და გადაუდებელ
პრობლემათა ორბიტაზე. რა უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ გარდაქმნის ეს ვეებერთელა რეზერვი ამოქმედდეს და დროულად
ჩადგეს ქვეყნის სამსახურში?

ჩადგეს ქვეყნის სამსახურში?

— ჩვენს ინსტიტუტში ჩატარებული მრავალწლიანი გამო-კვლევები გვიჩვენებენ, რომ ცალკეულ თვეებში მდინარის წყლის დეფიციტი მეტად მწვავე ხასიათს ატარებს და დიდი სიძნელე-ების წინაშე გვაყენებს. თანაც მტკვრიდან წყლის აღება განუხრე-

ლად იზრდება და პერსპექტივაში (2000 წლამდე მაინც) დეფიციტი მაქსიმუმს მიაღწევს. ამასთან, ამ პრობლემას ახლავს მეფრე არანაკლებ მნიშვნელოვანი ასპექტი: რთულდება მტკვრის სათანადო სანიტარიული მდგომარეობის უზრუნველყოფა ინტენსიური მრეწველობის ზონებში, პირველ რიგში თბილისსა და რუსთავში. გამოირკვა, რომ ამ მიზნით მოქმედი გამწმენდი ნაგებობანი მცირე სიმძლავრისაა და არაეფექტიანი, რაც მათი გადატვირთულობითა და კონსტრუქციის პრიმიტიულობით აიხსნება. ამ გარემოებას კიდევ უფრო ამძიმებს ჩამდინარე წყლების გაწმენდის პროცესების ტექნოლოგიური რეჟიმის დაუცველობა, სათანადო კონტროლის უქონლობა. ვითარება საგანგაშოა, რადგან მდინარის სანიტარიული მდგომარეობა ყოველწლიურად უარესდება და მალეკრიტიკულს მიაღწევს, საჭიროა სპეციალურ ღონისძიებათა განხორციელება. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მტკვრის დასაცავად უკვე მიმდინარეობს რიგი რეგიონალური გამწმენდი ნაგებობების დაპროექტება და მშენებლობა, მაგრამ ისეთ პირობებში, რესპუბლიკის უმეტესი საწარმოს გამწმენდი ნაგებობები რომ მუშაობენ, ფაქტობრივად შეუძლებელია გაწმენდის ხარისხის რამდენადმე მაინც ამაღლება. რამდენადმე მაინც ამაღლება. სად არის გამოსავალი?

სად არის გამოსავალი?
ჩვენი აზრით, მტკვრის გაჭუჭყიანების დასაშვებ დონემდე
დასაყვანად (განსაკუთრებით ზამთრისა და ზაფხულის წყალმცირობის დროს) საჭიროა წყლის ხარჯის გაზრდა იმისათვის, რომ
მავნე მინარევები სისტემატურად ზავდებოდეს ნორმატიულ მაჩვენებლამდე. ამის საშუალებას მოგვცემდა მტკვარზე ახალციხის რაიონში (სოფელ მინაძესთან) ისეთი წყალსაცავის შექმნა,
საიდანაც მოხდება მდინარე მტკვრის დარეგულირება და თბილისისა და რუსთავის საწარმოებისათვის წყლის დეფიციტის შერ-

ბილება.

ბილება.

აღსანიშნავია ამ პრობლემის კიდევ ერთი მეტად მნიშვნელოვანი ასპექტიც: მარეგულირებელი წყალსაცავის შექმნით შერბილდება წყალდიდობა, რომელიც ხშირად დიდ ზიანს აყენებს სახალხო მეურნეობას, საგაზაფხულო წყალდიდობის დასაწყისისათვის საჭიროა მოცულობის შესაბამისი რეზერვის შექმნა. სპეციალისტების მიერ ჩატარებული გაანგარიშება გვიჩვენებს, რომ
წყალდიდობის შემთხვევაში მისი საფრთხე საგრძნობლად შემცირდება და თავიდან აგვაშორებს კატასტროფულ შედეგებს.
მაგრამ, წყალსაცავის პროექტს მოწინააღმდეგეებიც ჰყავს. ისინი
ყურადღებას ამახვილებენ შესაძლო ეკოლოგიურ ზარალზე, უფრო ზუსტად ისეთი ნეგატიური შედეგების სრული გათვალისწინების შეუძლებლობაზე, რასაც ადგილი ექნება ობიექტის აგების
დროს. რა თქმა უნდა, ეს მეტად სერიოზული საკითხია და ოპო-

ᲞᲐᲡᲣᲮᲡᲐᲒᲔᲑᲘ ᲔᲢᲐᲞᲘ ᲔᲜᲔᲠᲒᲔᲢᲘᲙᲐᲨᲘ ᲓᲐᲫᲐᲒᲣᲚᲝᲑᲘᲡ **ᲨᲔᲡᲐᲜᲔᲚᲔ**ᲒᲚᲐᲓ

—მტკვარზე კომპლექსური დანიშნულების წყალსაცავის შექმნა, ბუნებრივია, ხელს შეუწყობს ელექტროენერგიის დეფიციტის თანდათანობით შემცირებას და მინიმუშამდე დაყვანას. მკითხველებს უთუოდ დააინტერესებთ, როგორი იქნება ამ პროექტის

ლებს უთუოდ დააინტერესებთ, როგორი იქნება ამ პროექტის განხორციელების კონკრეტული შედეგები და ეფექტიანობა.
— ამჟამად საქართველოს ფარგლებში მტკვრის პოტენციური ჰიდროენერგეტიკული რესურსები, რაც 10 მილიარდ კილოვატსაათს შეადგენს, გამოყენებულია მხოლოდ ხუთი პროცენტით. ამ უმნიშვნელო ოდენობის ელექტროენერგიას იძლევიან ჩითახევის, ზემო ავჭალისა და ორთაჭალის მცირე სიმძლავრის ელექტროსადგურები. წარმოიდგინეთ წყალსაცავის პირდაპირი ეფექტი: ზემოაღნიშნული სამი ჰესის გამომუშავება მნიშვნელოვნად გაიზრდება, ამას დაემატება წყალსაცავის მიმდებარე ახალი ჰესი და ამით მტკვარი ყოველწლიურად დამატებით მოგვცემს 600 მილიონ კილოვატსაათს. ამასთან, ახალციხის წყალსაცავის ამოქმელება გადაწყვეტს მტკვრის გასწვრივ განლაგებული სასოფლოსამეურნეო სავარგულების ირიგაციის საქმეში არსებულ სიმნელებს.

ლეებს.

რესპუბლიკის მშრომელებმა უნდა იცოდნენ, რომ ამჟამად გამომუშავებული ელექტროენერგიის 40 პროცენტი ჰესებზე მოდის, ხოლო — 60 პროცენტი თბურ სადგურებზე. უახლოეს მომავალში ჩვენში გათვალისწინებული არ არის ატომური ელექტროსადგურების მშენებლობა. ამიტომ ენერგეტიკა (მოგვწონს ჩვენ ეს თუ არა) ძირითადად განვითარდება ახალი ჰიდრო და თბური სადგურების მშენებლობის გზით. სამწუხაროდ, არატრადიციული, ეკოლოგიურად სუფთა ენერგიას წყაროების (მზის, ქარის, გეოთერმული, ბიომასების ენერგია) ფართო გამოყენებაზე ლაპარაკი ჯერ კიდევ ნაადრევია. თუმცა, მოდით, აქვე ვთქვათ, რომ ამ მიმართულებითაც ეწევა ჩვენი ინსტიტუტი გარკვეულ მუშაობას. საქენერგოსთან ერთად მუშავდება პროექტი და მალე

თბილისის ზონაში გვექნება საბჭოთა კავშირში ქატის ენეტგიაზე ემომუშავე პირველი მძლავრი ორასკილოვატიანი ელექტროსადგური. გავიხსენოთ, რომ ამჟამად მოქმედი ქარის ელექტროსადგური. გავიხსენოთ, რომ ამჟამად მოქმედი ქარის ელექტროსადგუბის სიმძლავრე მხოლოდ 5-10 კილოვატს შეადგენს.

მზის ენერგიის გამოყენების ამჟამინდელი დონეც არ შეესაბამება რესპუბლიკის შესაძლებლობებსა და მოთხოვნებს. ეს საკითხიც დაიძრა მკვდარი წერტილიდან: "საქმთავარმონტაჟსპეცმშენი" უკვე უშვებს მზის კოლექტორებს, რომელთა საშუალებითაც ცხელ წყალს იღებენ საცხოვრებელი სახლები, საზოგადოებრივი, საწარმოო და სასოფლო-სამეურნეო ობიექტები. ამ გზით მიღებული პირობითი სათბობის ეკონომია 1990 წლისათვის 200 ათას ტონას მიაღწევს.

— ბატონო გიორგი, თქვენგანვე ვიცით, რომ ჩვენი რესპუბ-

- ბატონო გიორგი, თქვენგანვე ვიცით, რომ ჩვენი რესპუბლიკა ელექტროენერგიის დეფიციტს ჩერ კიდევ 1981 წლიდან განიცდის. ამასთან, ჰიდროენერგორესერსებს ჩერჩერობით მხოლოდ 10-15 პროცენტით ვიყენებთ. რა არის საჭირო იმისათვის,

ლოდ 10-15 პროცენტით ვიყენებთ. რა არის საჭირო იმისათვის, რომ შევძლოთ მათი უფრო ინტენსიური ათვისება?
— ეკონომიურობისა და ეკოლოგიური სისუფთავის თვალ-საზრისით ჰიდროელექტროსადგურებს უპირატესობას ვანიჭებთ მით უფრო, რომ სათბობი სულ უფრო დეფიციტური ხდება და მისი შემოზიდვა ძირითადად საბჭოთა კავშირის აღმოსავლეთიდან გვიხდება. ამიტომ ვაცხადებთ ასე გაბედულად, რომ ახალციხის წყალსაცავისა და ჰიდროკვანძის პროექტის რეალიზაცია ისეთი პრობლემაა, რომლის გადაწყვეტა დაყოვნებას ვერ ითმენს.
— ამასთან, საჭიროა და გადაუდებელი დამატებითი ენერგეტიკული საშუალებების ძიება. ერთ-ერთი ასეთი წყაროა მცირე ჰიდროენერგეტიკის, ანუ მცირე სიმძლავრის ჰესების მშენებლობის გაშლა. ჩინეთი, საფრანგეთი, დასავლეთ გერმანია, ავსტრია, შვეიცარია, ჩეხოსლოვაკია, იაპონია, ამერიკის შეერთებული შტატები და მთელი რიგი სხვა ქვეყნები მაქსიმალურად იყენებენ პატარა მდინარეებისა და შენაკადების ენერგიას, ასობით და ათასობით მცირე სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურებს აშენებენ. ბენ.

ბეხ.
საქართველოს პატარა მდინარეების ტექნიკური რესურსების შესწავლამ და მათი გამოყენების სქემებისა და ესკიზების დადგენამ დაგვანახა, რომ მცირე ჰესებით წელიწადში შეიძლება მივილოთ სულ მცირე 15 მილიარდი კილოვატსაათი ელექტროენერგია, რაც ფაქტობრივად გაუტოლდება ამკამად რესპუბლიკაში მოქმედი ყველა ელექტროსადგურის გამომუშავებას. აშკარად ჩანს, რომ პატარა მდინარეების შესაძლებლობანი სავსებით შეესატყვისება დიდი ენერგეტიკის მოთხოვნებს.

ვისება დიდი ესერგეტიკის ძოთხოვსებს.

პატარა მდინარეებზე ჰესების აგებით უმალვე მივიღებთ საჭირო სახალხო-სამეურნეო ეფექტს, თუ მივაღწევთ მშენებლობის
სრულ ინდუსტრიალიზაციას ანაკრები კონსტრუქციებისა და ვერტმფრენების გამოყენებით. პირველ რიგში მშენებლობა უნდა
დაიწყოს ცენტრიდან დაშორებულ მთის სოფლებში და დასახლებებში. უნდა შეიქმნას თანამედროვე გამარტივებული მოწყობილობები სხვადასხვა ტიპის მცირე ჰესებისათვის. ამასთან, მათი
განვითარება ეფექტიანი და მიზანშეწონილი იქნება მხოლოდ იმ
შემთხვევაში, თუ მივაღწევთ მშენებლობის დიდ მასშტაბებს და მაღალ ტემპებს.

საქართველოში 1925-1960 წლებში მძლავრთან ერთად მცი-რე ჰესებიც შენდებოდა ძირითადად სასოფლო რაიონებისა და კურორტებისათვის. ამ პერიოდში აშენდა 250-ზე მეტი მცირე სიმ-ძლავრის ჰესი. მათ დადებითი როლი შეასრულეს რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის ელექტრიფიკაციის საქმეში. 1960 წლიდან, მძლავრი ჰესებისა და მაღალი ძაბვის გადამცემი ხაზების მშენე-ბლობა რომ დაიწყო, პატარა ჰესებს თავი მიანებეს. მათი 90 პროცენტზე მეტი დაკონსერვდა, ჩამოიწერა და დაინგრა.

პროცენტზე მეტი დაკონსერვდა, ჩამოიწერა და დაინგრა.

ამკამად მდგომარეობა მნიშვნელოვნად შეიცვალა. ჯერ ერთი, ელექტროგადაცემის ხაზების დიდ მანძილზე გაყვანა და მათი ექს-პლუატაცია შორეულ რაიონებში ყოველთვის არ არის რენტაბელური, მეორეც, ტექნიკური პროგრესის დახმარებით იქმნება მომსახურე პერსონალის გარეშე მომუშავე ავტომატიზებული სადგურები. ასე რომ, დღეს ძველი მცირე ჰესების აღდგენა-რეკონსტრუქციაც უნდა ჩავაყენოთ გარდაქმნის სარეზერვო სამსახურში. ამავე მიზნით შეიძლება საირიგაციო კაშხალებისა და წყალსაცავების გამოყენება (ჰესების შენება და სხვა საჭირო ნაგებობათა მიშენება). ჩვენმა ინსტიტუტმა კონკრეტული წინადადებებიც წამოაყენა ალგეთზე, პატარა ლიახვზე, ლაკბესა და იორზე არსებული წყალსაცავების, აგრეთვე გარეკახეთის მაგისტრალურ არხზე არსებულ დონეთა სხვაობის გამოყენების შესახებ ენერგეტიკული თვალსაზრისით, მარტო ამ გზით მწყობრში ჩავაყენებთ 55 ათასი კილოვატი სიმძლავრის ელექტროდანადგარებს და წლიურად დავზოგავთ დაახლოებით 3 მილიონი მანეთის ღირებულების სათბობს.

ტრირებული გამოხატულე-ბაა. ვ. ი. ლენინის ეს ფუძემ-დებლური დებულება მთლია-ნად დაამტკიცა სოციალიზმის შშენებლობის სამოცდააწლიანმა პრაქტიოლიტიკა ეკონომიკის კონცენ-

ეკონომიკა საწარმოო ძალთა და წარმო-ებით ურთიერთობათა ერთობლიობაა. ეკონომიკური პოტენციალი მისი რაოდენო-ბრივი ანუ მასშტაბური დონისა და თვი-სობრივ-ხარისხობრივი მდგომარეობის და-ხასიათებაა. ამისათვის შემოღებულია მა-

ხასიათებაა. ამისათვის შემოღებულია მა-ჩვენებელთა სპეციალური სისტემა, რო-მელიც უამრავ განზომილებას შეიცავს. თანამედროვე სტატისტიკაში უპირატე-სობა ენიჭება ისეთ განმაზოგადებელ კა-ტეგორიებს, როგორიცაა: ეროვნული სი-მდიდრე, ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტი, კაპიტალური დაბანდებები და საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერება. ისინი, თავის მხრივ, ცალკეული შინაარსის მქონე მოვლენებს ასახავენ. ასე მაგალი-თად, ეროვნული სიმდიდრე, როგორც თაობათა მიერ საუკუნეების განმავლობათად, ეროვნული სიმდიდრე, როგორც თაობათა მიერ საუკუნეების განმავლობა-ში შექმნილი (დაგროვილი) დოვლათის ფასეულობა, მოიცავს შრომის პროდუქ-ტად წოდებულ ღირებულებასა და წარმო-ების პროცესში ჩართულ ბუნებრივ სიმ-

ასეთი ნივთიერი სიმდიდრის კვლავწარ-მოების პროცესში ყველაზე დიდ როლს ასრულებს საზოგადოების მიერ შეძენი-ლი წარმოებითი გამოცდილება, ცოდნა

ლი წარმოებითი გამოცდილება, ცოდხა და კვალიფიკაცია.

ბოლო მონაცემებით სსრ კავშირის ეროვნული სიმდიდრე, მიწის, წიაღისა და
ტყის ღირებულების გარდა, 3,8 ტრილიონი მანეთით განისაზღვრება.
ეკონომიკურ პოტენციალს ერთობ ზუსტად ახასიათებს აგრეთვე ერთობლივი
საზოგადოებრივი პროდუქტი და მასში
შემავალი ეროვნული შემოსავალი. ამასთან უკეთესია, თუ მეორე უფრო სწრაფად იზრდება. სწორედ ასეთ შემთხვევაში
იტყვიან — ეკონომიკა ეფექტურად ვითარდებაო.

-ოდეიაო.
საბჭოთა პერიოდში ქვეყნის ერთობლიკი საზოგადოებრივი პროდუქტი 86-ჯერ
გაიზარდა, ეროვნული შემოსავალი კი
ცოტა უფრო მეტად — 94-ჯერ.
60-იან წლებში ამ მაჩვენებლების მიხედვით ჩვენი რესპუბლიკა საგრძნობლად

ჩამორჩა ანალოგიურ საშუალო საკავში-როს. თუმცა ბოლო ხანებში მდგომარეობა შეიცვალა. ახლა საქართველოში უფრო სწრაფად იზრდება ეროვნული შემო-სავალი, ვიდრე მთლიანად ქვეყანაში. 1971-1986 წლებში ჩვენს რესპუბლიკაში იგი გაიზარდა 2,33-ჯერ, საშუალოდ კავ-შირში კი 2,02-ჯერ.

მრეწველობა, როგორც ცნობილია, სახ-ალხო მეურნეობის წამყვანი დარგია. მისი პროდუქცია ქვეყნის მასშტაბით 205-ჯერ გაიზარდა. ამის გამო არსებითად შეიცვალა მრეწველობის სტრუქტურა. რე-ვოლუციამდელ რუსეთწი წარმოების საშ-უალებათა წარმოების წილად მოდიოდა ერთი მესამედი. ახლა, პირიქით, ისინი შეადგენენ სამ მეოთხედს.

სწორედ ამით გამოიხატება ჩვენი ქვეყნის ინდუსტრიული განვითარების მაღალი დონე. ეს არის წარმოების საშუალებათა წარმოების უპირატესი ზრდის ეკონომიკური კანონის მოთხოვნათა პრაქტიკული განზორციელების საუკეთესო ნიმუში. არ ადა, მეფის რუსეთში ამ კანონს "ეძინა", არ მოქმედებდა. ამიტომ ქვეყანა ეკონომიკურად და ტექნიკურად ჩამორჩენილი იყო. ბუნებრივი სიმდიდრეებით უხვ რუ-სეთს მისივე შვილები უძლურსა და ღა-ტაკს უწოდებდნენ.

ქვეყნის ეკონომიკურ პოტენციალზე უაღრესად დადებითად მოქმედებს საზო-გადოებრივი შრომის ნაყოფიერების ზრდა. საბოლოო ანგარიშით მასზეა დამოკიდებული მოცემული წყობილების სამეურნეო წარმატებანი, მშრომელთა მატერიალური კეთილდღეობის დონე.

70 წლის მანძილზე ჩვენი ქვეყნის საზ-ოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერება 64-ჯერ ამაღლდა. ზრდის ასეთი ტემპი ჯერჯერ ამაღლდა. ხრდის ასეთი ტემაი ჯერ-ჯერობით არ იცის მსოფლიოს ისტორიამ. თუმცა, სამწუხაროდ, ამ მხრივ ჯერ კიდ-ევ ჩამოვრჩებით განვითარებულ კაპიტა-ლისტურ ქვეყნებს. ახლა ჩვენში მრეწვე-ლობის ერთ მუშაკზე წარმოებული პრო-დუქცია ამერიკის შეერთებული შტატების ანალოგიური მაჩვენებლის 55 პროცენტს შეადგენს.

კიდევ უფრო არასახარბიელო მდგომა-რეობაა სოფლის მეურნეობაში. აქ დასა-ქმებული ამერიკელი მუშაკი 4-5ჯერ მეტ პროდუქციას ქმნის, ვიდრე ჩვენი მუშა და კოლმეურნე. ძირითადად ამის გამო

ჩვენში ჯეროვანი მოცულობით ვერ ერი-დება სოფლის მეურნეობის პროდუქცია...... ქვეყნის ეკონომიკური პოტენტობლის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაჩვენებულის ქაქეს პიტალურ დაბანდებათა მოცულობა, ე. ი. ის სახსრები, რაც გამოიყოფა და იხარჯე-ბა სახალხო მეურნეობის გაახალგაზრდა-გებისა და ახალ საწარშოთა მშენებლობი-სათვის. თუ ამ მიზნით მთელი 1918-1940 წლებში მხოლოდ 61,7 მილიარდი მანეთი დაიხარჯა, მარტო ერთ, ბოლო 1987 წელს მან 203,5 მილიარდი მანეთი შეადგინა. ამასთან ჩვენ დროში დიდდება იმ თანხე-ბის წილი, რომლებიც მოქმედი წარმოების ტექნიკურ განახლებასა და რეკონსტ-რუქციას ხმარდება.

ეკონომიკური პოტენციალი არამარტო საწარმოო ძალთა რაოდენობრივი გამოხატულებაა, არამედ მათში მოქცეულ სიმძლავრეთა გამოყენების შედეგიანობაცაა. მხე_ დველობაში გვაქვს განვითარების გარკვე-ულ ეტაპზე არსებულ საწარმოო სიმძლავრეთა და მეცნიერულ-ტექნიკურ შესაძ-ლებლობათა გამოყენების დონე და ხარი-სხი.

ამ თვალსაზრისით ჩვენში, სამწუხაროდ, არასასურველი და ერთობ მკვეთრი კონტრასტები გაჩნდა. არადა, კარგა ხანია ტოლს ვერავინ გვიდებს, მაგალითად, ფოლადის, ნედლეულისა და სათბობ-ენერგე-ტიკული რესურსების უდიდესი მასშტა-ბით წარმოებაში, მაინც ნაკლებობას გან-ვიცდით მათი მფლანგველობისა და არაეფექტიანი გამოყენების გამო. ერთ-ერთი პირველი ადგილი გვიკავია მსოფლიოში პურის (ხორბალი) წარმოებით და მაინც იძულებული ვართ, შევისყიდოთ მილიონობით ტონა მარცვლეული. მოსახლეობ-ბასთან შეფარდებით ყველაზე მეტი ექიმი გვყავს და ყველაზე მეტი საავადმყოფო გაგვაჩნია, მაგრამ მაინც არსებით ნაკლოვანებებს განვიცდით სამედიცინო მომსა-ხურების მხრივ. ანალოგიური მდგომარეობაა მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების სფეროშიც. გულსატკენი ხარვეზები შეინიშნება საყოფაცხოვრებო მომსახურებაშიც.

დასასრულ, ქვეყნად მიმდინარე გარდა-ქმნა-განახლების ზოგადი შედეგების შესახებ. განვლილი სამი წლის მანძილზე ჩვენში ბევრი რამ გაკეთდა... მაგრამ ჯერ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი. ამხანა-გმა მ. ს. გორბაჩოვმა ასე ლაკონიურად დაახასიათა ჩვენი დღეების მაჯისცემა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1988 წლის თებერვლის პლენუმზე: "თითქმის სამი წლის განმავლობაში უკვე ბევრი რამ გაკეთდა, თუ შევადარებთ ჩვენს ახლანდელ ცხოვრებას იმასთან, რაც იყო გარდაქმნის დაწყებამდე. მაგრამ ჯერ კიდევ ძალიან ცოტა რამ გაკეთდა, თუ შევადარებთ იმას, რასაც ველით გარდაქმნისაგან და რაც ჩვენს საზოგადოებას შეუძლია".

ამრიგად, სულ უფრო და უფრო იზრ-დება ჩვენი ეკონომიკის პოტენციალის ზრდასთან დაკავშირებულ საკითხთა მასივი.

კლიმენტ ელი%გარაშვილი, ᲗᲑᲔᲚᲘᲡᲘᲡ ᲡᲐᲮᲔᲚᲛᲬᲘᲤᲝ ;ᲣᲜᲘᲕᲔᲠᲡ**ᲘᲢᲔᲢ**ᲘᲡ ᲞᲝᲚᲘᲢᲘᲙᲣᲠᲘ ᲔᲙᲝᲜᲝᲛᲘᲙᲘᲡ ᲙᲐ**ᲗᲔᲓᲠᲘ**Ს 9m30580

საქართველოს ტელევიზიის ოპერატორი ამირან მურვანიძე (შუაში) ოფიცრებთან ალექსანდრე ვორონცოვთან და ალექსი ლუჩნიკოვთან ერთად.

დის გაახსენდება, რომ ეს მაინც ჩემი ფუ-ნქციაა. რამე ხომ არ შემეშალაო, მომხედ-ავს და დააზუსტებს, არა-შეთქი, ვუპასუხე ლა ისეგ აგრძელებს, მიდი, ამირან! — შეგშინებია ოდესმე?

— მე? — ცოტა უკვირს გარისკაცს. — ხო, შენ. — უდასტურებს ამირანი. — როგორ არა! — იცინის გარისკაცი. ჩანს, რალიც გაახსენდა, იმაზე ეცინება. უხერხულობა ქრება და ამირანი უფრო გაბედულად შეუტევს: — აბა, ერთი მომიყევი...

აი, იქით ვიყავით, ზევითკენ წასუ-

— სადა, სადა? (ინტერვიუს აგრძელ-ებს, ძალიან დაინტერესებული ამირანი). — პლატოა ერთი.. გაგვიფუჭდა მანქანა. წვიმაა, ზამთარია. "ტიაგაჩი" გაჩერდა (მოდით, ვაპატიოთ ბიჭებს ეს ჯარისკაცუ_

რალაც არ ჰგავს შეშინებულების დაბ-ნეულობას ამ ბიჭების მოქმედება. — ხუთნი ვიყავით, ერთი პოდპოლკოვ-ნიკი იყო, დანარჩენი — ჯარისკაცები. არაფერი მოგვსვლია. ცოტა ვისრო-— გაიქცნენ დუშმანები. როგორც კი წინააღმდეგობას გაუწევ, გარბიან. ყველაზე მაგარი ჩვენი პოლკია. სხვები გავლენ ოპერაციაზე, დაჭრილებით ბრუნდებიან. ჩვენი პოლკი წავა...— (აქ ისევ სროლის ხმა ფარავს ჩანაწერს). ერისევ სროლის მძა ფარავს ჩიხაწელს, ერ-თხელ პირველ ბატალოიზს თავს დაესსხენ. ალყაში მოხედნენ ჩევნები, "ბლოქზე" უნ-და დამდგარუქვნენ, იქადაბაც ესრომდენ და აქეთანაც წინა მამქანაც აჟუფიქგეს და ბოლოც, შეაში მოექქნენა... (სროლის გა-რდა ისევ არაფეტი ისმის. მერე — ისევ არადა ისევ არაფეტი ისმის. მერე — ისევ

ქართველი ინტერნაციონალისტი მეომრები.

26928 P2ED92099

3769780 - 333750 - 0305060. 1987 5501 803082060

UNCUECE WEU

სამხედრო ნაწილი. საღამო.

ქყივიან აქაური ბელურები, განუწყვეტლივ, გულისგამაწვრილებლად. ამ ორიოდ ხესთან მოფრინდებიან მაინცდამაინც (აბა, სად წავიდნენ), შავად დაიხუნძლება უნაყოფო ხე ურგები მოსავლით. შვილზე მეტად უვლიან ამ უდაბნოში ნარგავ-ებს: სახლის გახსენება და მონატრება, კა-

ვშირის არგაწყვეტაც ერთგვარი. ჭყივიან-მეთქი აქაური ბეღურები, ტოტზე ადგილისთვის ბრძოლით გართულე და არავითარ ყურადღებას არ აქცევენ ადამიანების ბრძოლას — გაუთავებელ, მეთოდურ საარტილერიო სროლას, რომელსაც ვულკანის გუგუნივით გადაფარ-ავს დროდადრო რაკეტების ბათქი აგს დროდადოო რაკეტების ბათქი— უუუაააუუქჰჰჰ თანდათან ჩაცხრება, გაყ-უჩდება და ძალიან შორიდან დაბრუნდება აფეთქების ექოდ თუ აფეთქების ხმად: მოკლე და კრუ — აუჰ! ბელურები კი არა, ჩვენც, ბამად ჩასუ-

ლები მივეჩვიეთ ამ აკომპანემენტს და დიქტოფონზე ჩანაწერი თუ არა (ახლა რომ ვშიფრავ), სადაც ეს ხმა თუ ხმაური საუბარს ალაგ-ალაგ ისე ფარავს, რომ არა-ფერი ისმის, ალბათ, არც გამახსენდებოდა. ბარემ ახლავე ჩამოგითვლით მათ, ვინ

მონაწილეობდა საუბარში. გია სიონაძე ცაგერიდანაა, ქვემო ლუ-ხვანიდან; გია დიაკონიძე მახარაძის რაი-ონის სოფელ ნაგომრიდანაა; გოჩა ქოიავა სოხუმელია, მეოცე საშუალო სკოლა დაამთავრა; ახალციხიდან, ვალედან გახ-ლავთ იოსებ ხითარიშვილი, ახალციხის სკოლა-ინტერნატის კურსდამთავრებული; ბაჩუკ ჩახუნაშვილმა ქუთაისის მეცხრამეტე საშუალო სკოლა დაამთავრა; ოთარ მჭედლიძე ამათში ყველაზე უფროსი ჩანს, წელიწაზე მეტია, რაც აქ მსახურობს, ახალციხის რაიონის სოფელ კლდედან არის, გავშანტრანსპორტიორის მძღოლია. გაზ-ეთილი ხელების სიც აქ ათახელის, ამ უნდა ჩაედგათ, მიატოვა და გამოიქცა. დაგსჯიან-მეთქი. რას ამბობთო, იწყინა, იორლა ცხენი მათრახის მოქნევას რომ იოლი ციენი მათოაის მოქექვან როს იუცხოებს, ისე იწყინა: გინ დამსჯისო, ქი-ნალამ დამავიწყდა, იოსებ ხითარიშვილი, ახალციხელი, ესეც ტაოტით "გალამაზებული" მოვარდა. ოთარს ეხმარებოდა ძრაgob homadodo.

ზაზა ოდიკაძე ჭიათურის რაიონიდანაა, სოფელ რცხილათიდან, ქიათურის მეოცე პროფტექნიკური სასწავლებელი დაამთა-ვრა. რვა თვეა, ავღანეთში მსახურობს, რა-მდენიმე ურთულეს სამხედრო ოპერაციაში მიიღო მონაწილეობა.

მიხეილ მახარაძე საბრძოლო საგუშაგოდან გაათავისუფლეს, ცოტა შეაგვიანდა მოსვლა — სანამ მანქანა გაუგზავნეს, სანამ დაიჯერა, რომ ქართველებთან შესახვედრად იბარებდნენ... ასე ეჭვებში მოგვადგა მტვერში ამოგანგლული. დაგვინა-ხა — დაიჯერა (მართლა ტელევიზიიდან არიანო) და სანამ არ დაიბანა და დაივარერიანი) და სანამ არ დაინაშა და დაიყორ-(ცხა, სანამ ჩექმები არ გაიწმინდა, არ გა-გვეკარა. მიხეილ მახარაძე ბათუმიდანაა, დაამთავრა ხულოს რაიონის სოფელ ფაჩხის საშუალო სკოლა, ექვსი თვეა ავლანე-

საუბარს რომ დავამთავრებთ, ყველანი სკამზე ჩამოსხდებიან, გადახვევენ ერთმანეთს ხელებს და მე სურათს გადავუღებ, სამახსოვროდ (დაბრუნდებიან, გავუგზავნი). ასე არიან ერთმანეთის მხრებს დან-დობილი, ასე იწყება მათი კაცური ცხოვ-

აი, ამათთან საუბარს გადმოგცემთ, ქა-რთველ ბიჭებთან საუბარს 1987 წლის 24 დეკემბერს, ჰიჯრით 1366 წელს. - მშობლებმა თუ იცოდნენ, აქ რომ მოდიოდი?

— არა. არც მინდოდა, რომ გამეგებინე-ბინა, მაგრამ მეზობელს მიუტანია ამბავი ახალ წელს, სხვისგან გაუგია და ჩვენებისთვის უთქვია. ამტყდარა ვაი-უშველებელი — გვეღუპება ბავშვიო. ეგ მინდოდა მე? ბოლოს შეეჩვივნენ.

რი ჟარგონი. ჩანაწერს, ისე გავშიფრავ, როგორც ნათქვაში იყო. თუმცა, ისიც მი-ნდა მოგახსენოთ, რომ ეს ჟარგონი თავადაც არ მოწონდათ, ინტერესდებოდნენ, ქართულად როგორ იქნებაო და იქვე ასეათთულად იოგოო იქიებათ და იქვე ას-წორებდნენ. მერეც გაგრძელებულ საუ-ბარში (დილობდნენ, ქართული შესატქ-ეისი მოეძებნათ, ზოგჯერ ახტოხებდნებ, ზოგჯერ - არა. ახლაც ასე მონდა). "ტიაგანი" ქართულად როგორაა? ნო, სა-

წევარი.

გ ჩანაწერში რაკეტების ბათქი ფარავს
საუბარს. რამდენიმ სიტყვა ისმის მხოლდა "ბეტეგი" (ე. ი. ჯამანტონსპორტირიი), "გვესროლეს", "ყვედ დაიჭრა"…
უფრო გარკევით — შეკითმვა:
— ალკამი მთქმედით?
— ხო, — უპასტებს გარისკაცი,
— არა, — აზესტებს მეორე, — ჩავე-

საფრდნენ, — ოცდაათი კაცი იყო. დუშ-შანები... შიში მაშინ იყო... — ამოიხვნეშა, ათეთ... თით ათი იყო... — ათიოცემ თ. გული ამოაყოლა. თითქოს ხელახლა განი-დადა ყველაფერი და წერტილი დაუსვა... პაუზა. მოსაუბრის თვალები ჰორიზონტს მიაჩერდა...

იიიიეოდა... ახლავე თუ არ შევეკითხე, აღარაფერს მოყვება, ხელიდან გამოგვეცლება: ვის სამოგნებს შიშის გახსენება?! ავლანეთში მით უმეტეს! თანაც აქ გახსენება ხელახა— ლი განცცაა. დღესაც და ხელაც ამატა გარემიში ხარ, იგივე (ან მსგავსი) საშიში-სობა. გაკოლიდანა ყოველ "წუთს. ნაბმოში გათეთიით ხათ, იგივე (აა თგავიი) სამიშ-როება გელოდება ყოველ წუთს, ხაბიგის ყოველ გადადგმაზე და, საგსებით ბუნე-ბრივია, თუ თავდაცვის მექანიზმი ჩაირ-თვება, ყოველ შემთხვევაში, სასაუბროდ არ ხარ განწყობილი. ამიტომ არ ვაყოვნებ და ვეკითხები:

— ჩაძვერით ჯავშანტრანსპორტიორში?

- 3839

_ "მინამიოტს" მიგვარდი. - hob?

— ნაღმსატყორცნს, — ეცინება. — გადმოვხტი მანქანიდან, — ეს მეო-

რეა, — ტანკისკენ გავიქეცი, ("ღეშეკა" იყო), იქიდან რომ მესროლა.

""ULUJICDE

— ჩასაფრებულები იყვნენ...

ნაწყვეტ-ნაწყვეტ):

— ჩაუსაფრდნენ კლდეებში... — ...გაღმოდგნენ ზევიდან, ჩანდნენ, ისვრიან. დროზე მოვასწარით ყველაფერი (აჰა, ეტყობა ბიჭები ისევ თავიანთ ეპიზ-ოდს დაუბრუნდნენ), მანქანა აგვიფეთქეს. ორი დაგვიჭრეს... შიში? უკვე მიჩვეუ-

— არა, არ შეიძლება. არ მივდივართ. ხუთი კაცი თუ გვესვრის, თხუთმეტი იქით დგას. ნაღმები და ათასი უბედურება. წადგას. ხალეიი და ათაის ესეცლეფით. გა სვლა უაზრობაა, ან რად გვინდა? დუვალე-ბში (მიწურებში) შედიოდნენ ხოლშე ჩვენი ჯარისკაცები ადრე, მაგრამ ვეღარ გამოდიოდნენ. ქკუითაა საქირო ბრძოლა. რატომ შედიოდნენ დუვალებში?

(პაუზა. მახსენდება, როგორ მოგვარიდეს ბიჭებმა თვალები, როგორ არ უნდო-დათ პასუხის გაცემა) ერთ-ერთმა თავის-

- დემობილიზაციაში ცარიელი რომ არ

ისევ უხერხული სიჩუმე. და უფრო ვაფასებთ მათ გულახდილობას — არავინ ცდილობს ასეთი უხერხული ფაქტების და-

კიდეც ეწირებოდნენ. რა ეშმაკად

— აი, იმ მიწურებში? (ვითომ მიწურში მაცხოერებელს ისეთი რა უნდა ჰქონდეს, ხელი წაგცდეს-მეთქი). — დიახ, — ამბობს ერთი.

— სავსე აქვთ, თვითონ უშნოდ აცვი-ათ, თორემ სახლები სავსე აქვთ. ალბათ ნახეთ დუქნები, — ამბობს მეორე.

— კი, მაგრამ ისეთი შთაბეჭდილება და-

— კი, მაგრამ ისეთი მთაბეჭდილება დაგრა, რომ ტყეოლად ზის იქ მიდქნე. არავინ შედის, არავინ გაქბოთბს.
— ჩვენს არ გვინაზატს, სუბათები გვაჩ-გენს, სხვის სახლში რა გვინდა. შეხვალ სოფელში და ყველანარი ზილია. საქბალ გავინდა. შეხვალ არავის გავინდა გავინდა. შეხვალ არავის გავინდა გავინდა გავინდა მელის გულის-ფისაც გადაგა გარისკაცი ოთმებს, ეპალაგა გარისკაცი ოთმებს, ეპალაგა გარისკაცი და ფაუგარატულიზებება ზილისთვის გარისკაცი, მოკლაფინ, (ა.უ.) ზა

— აგვისტოში იყო. ორი "დემბილი". (ე. ი დემობილიზებული, ვიხმაროთ აქა-ური ჟარგონი, როგორც შევთანმხდით) სა-ხლში ბრუნდებოდა ერთი კვირის თავზე... გადავიდნენ...

სად გადავიდნენ? ხილისთვის, ბაღში გადავიდნენ. — კი მაგრამ თავისუფალი დრო ჰქონდათ, თუ როგორ?

— აქ სულ თავისუფალი დრო არ

(გააჩნია, როგორ შეხედავ, რა კუთხით. როდესაც ნაწილი საგუშაგოდ დგას, რიგ-ითი შემადგენლობა პრაქტიკულად თითქოს არაფერს აკეთებს. მიწის, ვთქვათ, ერთი ეზოს ოდენა მონაკვეთზე, რომელიც ეოთი ეოთ ოდეგი მომაკეკის ეკელ საშუალე-ბით, გარკვული წესითა და რიგით გა-რისკაცები მორიგეობენ — სათვალთვალო კოშკზე, ვიღაცა კიდევ სხვაგან მორიგეობს, მაგრამ ყველას მაინც მაშინ უჩნდე-

ობს, მაგრამ ყველის ძიინც მაშინ უჩნდე-ბა საქმე, როდესიც განგავშია), გარედან ასე ჩინს, სინამდველეში კი ეს, ასე გარედან ასე ჩინს, სინამდველეში კი ეს, ასე გარედან განტარების მდამაზელი მოლ-ოდინია: იგივე საბრამოლი მდგომარკობაა, ოლინ ბრამოლამდე და ბრძთლის შემდგო-მი, ახილი შეტაკების მთულიდინში ევმოტა ება ვდიანეთში არ არის წინა ხაზი ტრადიციული გაგებით, არც ზურგი არის. არის ის, რასაც პარტიზანული ომი ჰქვია, მაგრამ უფრო დაძაბული და პრაქტიკულად შესვენების გარეშე.

გარისკაცი, მით უფრო ახალგაზრდა კა-ცი, ვერ იქნება მუდმივად დაძაბული. ვინ, თუ არა მან, ჯარისკაცმა იცის აქაური ომის სპეციფიკა და როდესაც ასეთ ახალგა-ზრდას ვერ მოთოკავს სამხედრო-საბრძო-ლო წესრიგის ჩარჩოები, როდესაც იგი მისდაუნებურად ამ გარეგნულ სიმშვიდ-ეს სინამდვილედ, ჭეშმარიტ სინამდვილედ წარმოიდგენს, მაშინ გამოჰკრავს ხოლმე

მაგრამ დავუბრუნდეთ ბიჭებთან საუ-

— ერთი ქართველი ბიჭი იყო, ცოლშვილიანი. აფეთქდა. — ნაღმზე?

არა, ნაღმი ესროლეს და აფეთქდა...

ეგ იყო... ქართველებიდან აქ სხვა არავინ დაღუპულა. ორდენებით კი ბევრი წავიდა. 😆

შენც ხომ დაგაჯილდოებენ... - ჯერ არ ვიცი, ვნასოთ... (ამ თემას აღარ გააგრძელებენ, სხვა საკითხზე გადა-

უფროსებთან როგორ ხართ.. — კარგად (კარგადო, — უდასტურებენ სხვებიც). აი ახლა სიშშვიდეა (სიშშვიდე ჰქვია ამ გაუთავებელ სროლას). ხვალ ომში წავალთ. ოფიცერი შეიძლება გაგიგავრდეს დღეს, მაგალითად, თავი რატომ არ გაქვს გაკრეჭილიო, აგიყვირდება. ხვალ კი იქ, ომში, როგორც ძმა, ისე მოგექცევა... — ავღანელებთან თუ გაქვთ რაიმე ურ-

თიეოთობა.
— როგორ არა, ცარანდოის მებრძოლ-ები მოდიან, ვხვდებით, აბა როგორ... რამდენიმე უმნიშვნელო წინადადება.

— მამაჩემმა შემომითვალა, ყველაფერს გავაკეთებ, შენ კი დაგიხსნიო ავღანეთი-

— არ იცოდა? გი არია სასწავლებლიდან აქ რომ და-გვიპირის გამოგზავნა, ვილაცამ შეატყობა-ინა. უარო კუთხარი. სირცხვილია, რა იტყვიან მეზობლები, სოფელი რას იტ-გვის-მჟიქმ, — შეეშინდა და დარჩაო, და ჟიდევ ათას ამბავს იტყვიან. დამიჩერა შა-მაჩემმა.

მერე აქაურ ადათ-ჩვევებზე ვსაუბრობთ. მაინცდამაინც არ უნდა უყვარდეთ-მეთქი სისუფთავე, ვამბობ.

— არაო. — არ მეთანხმებიან (და მიხარომ სნობიზმის ნატამალი არაა მათ პასუხში). — არ უყვართ, არაა სწორი. აქ ისეთი ადგილებია, რომ დასალევადაც არა აქვთ სუფთა წყალი.

ათა აქვთ სუფთა გუალი.
ასე საუბარ-საუბარში, ცოტა იდილიურად — ჩურჩნელებით ხელში (თითქოს
ჭონაზე თუ ალილოზე გამოვსულიყვეთ ამ
საახალწლოდ), სამედიცინო ნაწილს მივადექით და აქ გავიცანით დიმიტრი ომიაძე,

დუგრილი ჯარისკაცი, რომელიც მაისში ბრუნდებოდა საქართველოში. მერე სხვებიც დაბრუნდებიან. შშვიდობით დაბრუნდებიან. ...ავლანეთში იყო ზამთარი და ცხელო-

რედაქციისაგან: ამ რეპორტაჟის ჰონორარი ავტორის თხოვნით გადაირიცხა ავღანეთში დაჭრილ ინტერნაციონალისტ მეომართა რეაბილიტაციის ცენტრის მშენებლობისათვის ქალაქ მოსკოვის საბინაო-სოციალური ბანკის სვერდლოვსკის განყოფილების № 700844 ანგარიშზე.

ნეტავი, ჩემო სიტყვაო, შენამც კი გაჰქვეყნდებოდე. b3560.

ambamman I

II ogmmnamb

მე დავიბადე პირველად თურმე დიდი ხნის წინათ, უხსოვარ დროში. ველურები ვიყა-3000 Jogob ...

მე არ ვიცოდი მაშინ ავისა და კარგის გარჩევა.

არც ბედნიერება და უბედ-ურება ვიცოდი რა იყო.

არც მეტი და ნაკლები ვი-(3mpon. 1

მაშინ მარტო ის ვიცოდი, ho nym bogby go ho nym bo-

სიცხეს ჩრდილში ვემალებ-ოდი, სიცივეს — გამოქვაბულში.

მაშინ მე არ ვიცოდი, რა იყო "შენი" და "ჩემი".

მაშინ მზე ყველასი იყო, ყვე-ლასთვის ერთნაირად ანათებდა. ღამეც ყველასი იყო, ყველასთვის ერთნაირად ბნელოდა.

მაშინ ტყეც ყველასი იყო, ზღვაც, ცაც, ხმელეთიც...

მაშინ ყველას ერთნაირად გვშიოდა, ერთნაირად გვწყუ-როდა, ერთნაირად გვცხელოდა, ერთნაირად გვციოდა.

ნადირს ყველა ვკლავდით, ნანადირევსაც ყველა ვჭამ-დით, შიმშილს ყველა ერთნაირად ვიგერიებდით.

... მერე განრისხებულმა ღმე-რთმა ხმელ ხეს ცეცხლის მათ-რახი დაჰკრა და პირველად მაშინ ვნახე ცეცხლი. ვისწავლე მისი შენახვა. მივხვდი, რომ ყინვას ცეცხლის ეშინია და სიცივეს ცეცხლით მოვერიე.

რმა უხუცესისაგან პირველად მოვისმინე, რომ თურმე ღმერ-თმა სადღაც დამალა ბედნიერება, იმას ვინც მიაგნებს, ვინც იპოვნის, ის იქნება ბედნიერიო. მას არც შესცივდება, არც მოშივდება, არც ეტკინება.

ბედნიერება ლამაზია, ძა-ლიან ლამაზიო.

... და მე დავიწყე ბედნიე-რების ძებნა.

ერთი სიცოცხლე არ მეკმარა მის საპოვნელად და... დი.

მე კიდევ დავიბადე. მაშინ მარტო მზე იყო ყვე-

მაშინ ჩემზე ადრე დაბადებულები ტომებად ცხოვრობდნენ და ჰყავდათ ბელადები. ნანადირევს პირველად ბელადს მიართმევდნენ, პირველად მას უნდა ეჭამა, შემდეგ — სხვებს.

ბელადს გამოქვაბულში ცეცხლთან საკუთარი კუნძი ჰქონდა, რომელზედაც სხვას არ შეეძლო დაჯდომა; გამოქვაბულში ყველას თავისი დასაჯდომი ადგილი ჰქონდა.

... და მე ვისწავლე "ჩემი" და "სხვისა", ვისწავლე "ჩვენი" და "სხვისა", რადგან ჩვენ ჩვენი სანადირო ადგილები გვქონდა. იქ სხვა ტომის ადამიანებს არ ვაჭაჭანებდით. "ჩვენს ადგილებში" ნადირი რომ გამოილეოდა, სხვაგან მივდიოდით. იქ თუ სხვა ტომი დაგვხვდებოდა, ჩვენი ბელადის ბრძანებით მივესეოდით და გავაძევებდით, ან გამოგვაძევებდნენ.

დავდიოდით ასე, ვნადირობდით და მტ ჩემთვის ვფიქრობდი: ბედნიერება ალბათ ბელადმა იპოვნა, იმიტომ გახდა ბელადი, იმიტომ აქვს ბრძანების უფლება.

და მე პირველად მაშინ ჩამიჯდა გულში შურის ჭია, რომელიც მორონიდა — "რატომ მე არ ვიპოვნე ბედნიერება", "რატომ მე არ გავხდი ბელა-

ამის შემდეგ უფრო გამწარებული ვეძებდი ბედნიერებას, ვეძებდი, მაგრამ...

ისევ ბერიკაცისაგან მოვისმინე: — ბელადად უნდა დაიბადო, ბედნიერება რომ იპოვნოო.

მე კი არ ვიყავი ბელადად დაბადებული...

და ისევ წავედი.

550 ᲛᲠᲐᲕᲐᲚᲒᲖᲘᲡ ᲓᲐᲒᲐᲓᲔᲒᲣᲚᲘ ᲠᲘᲒᲘᲗᲘ ᲐᲓᲐᲛᲘᲐᲜᲘᲡ ᲡᲣᲚᲘᲡ ᲛᲝᲜᲝᲚᲝᲒᲘ

antamman III

კიდევ დავიბადე...

გამიწყრა ღმერთი და ისევ რიგით ადამიანად დავიბადე. ბელადები უკვე არსებობდნენ, მე ვილას ბელადი უნდა ვყო-ფილიყავი? მაგრამ მაინც გამწარებული ვეძებდი ბედნიერეdol

გამაფრთხილეს, ბელადის ნება-სურვილი და ბრძანება უსიტყვოდ უნდა შემესრულე-ბინა, ხოლო მე თვითონ ბელა-დისნაირი სურვილები არ უნბრძანება და გამჩენოდა.

ვერ გავიგე, მაშ, რატომ დავიბადე თუ ბედნიერება არ უნდა მეძებნა.

სატანამ ჩამჩურჩულა: წაართვი ბელადს ბელადო-ბა და ბედნიერი იქნებიო. ტომის წინაშე შევებრძოლე. მაჯობა და საიქიოს გამის-

ambamman IV

ტუმრა.

ისევ დავიბადე. ისეკ დავისადე.
დავიბადე და დავინახე, რომ
დედამიწა მთლიანად იყო განაწილებული. ყველამ ყველაფერი მშვენივრად იცოდა, რა
იყო მისი და რა სხვისა.

ზოგს ბევრი ჰქონდა, ზოგს არაფერი. ცოტას ბევრი ჰქონდა, ბევრს

-- არაფერი. ვისაც არაფერი ჰქონდა, ის რომ უბედური ბევრი ჰქონდა, ფიქრობდა, რომ იყო, ვისაც თავს ბედნიერად გრძნობდა, მაგრამ უფრო მეტი უნდოდა. "შენ-ჩემობა" ღვარძლივით მოსდებოდა დედამიწას.

ძალიან ბევრის პატო. ლა ბელადი კი არა, მეფე ერქ-

მეფის ბრძანება კანონი იყო არასმქონეთათვის.

გვიან იმასაც მივხვდი, რომ ბედნიერებას ვერასოდეს იპო-ვნიდა მეფის მსახური და მონამორჩილი.

ჰოდა, მშვიდად წავედი.

ambamman V

ძალიან დამაგვიანდა ხელახ-ლა მოსვლა ამ ქვეყანაზე. კვლავ დავიბადე, მაგრამ

კვლავ დავიბადე, მაგრამ ისევ ღატაკის ქოხში. ვერც ჩემს წინაპრებს ვერ მიეგნოთ ნატვრის თვალისთვის.

ახლა ბედის მაძიებელნი ძალიან ბევრნი ვიყავით, ქუდბე-დიანები — ძალიან ცოტა.

უპოვარნი ბედსა ვჩიოდით, ღმერთს შევტიროდით, სულ ჩვენ რატომ ვართ ამ დღეშიო.

გვასწავლეს! უბედურებმა თქვენი ბედი თქვენ თვითონ უნდა გამოჭედოთო. აიღეთ ია-რაღი და მდიდრებს წაართვით თქვენი წილი ბედნიერებაო.

... და აღვსდექით, მივანგრმოვანგრიეთ უსწორ-მასწო-როდ ნაშენები ქვეყანა, თავი-დან უნდა აგვეშენებინა.

ამ ბრძოლებში საიქიოში გამისტუმრეს.

ისევ წავედი, მაგრამ იმ რწმენით, რომ მთა და ბარი უსათუოდ გასწორდებოდა, რომ ერთეულების ხელში დაგ-როვებული ბედნიერება ყვეროვებული ბედნიერება ყვე-ლას თანაბრად გაუნაწილდე-ბოდა, რომ ჩემი ნაოცნებარი უსათუოდ აცხადდებოდა.

გამიწყრა ღმერთი, ამ ქვეყა-ნაზე ისევ მოვედი. ისევ მოვე-დი, როგორც ბედის მაძიებე-ლი. მე დავიბადე ისევ რიგით ადამიანად, როგორც ოდესლაც წინათ, დიახ, დიდი ხნის წინათ, როცა არავინ არ იცოდა, რა იყო ბედი, ბედნიერება, უბედობა.

მე დავიბადე ისევ ღარიბი კაცის ძველ ქოხში.

დამხვდა სამემკვიდრეოდ უხვად სიცარიელე, სიღარიბე და სიდუხჭირე — თავზე საყრელად.

ბედი, რომელიც მე არ მე-ლირსა, არ ლირსებია თურმე არც ჩემს საწყალ წინაპრებს.

ისევ ისეა დედამიწა მაღალ დაბალი და "შენ-ჩემობის" ღვარძლისაგან გაუმარგლავი. ვერც იმ ბრძოლებმა გაას-წორეს თურმე მთა-ბარი.

ბედი — ბედნიერთ, უბედო-ებს — თავშესაფარი ბედნიე-რთა ჩრდილქვეშ.

ოთა ჩოდილქვეძ.
გეკითხებით, ასე რად არის?
სულ ჩრდილში დგომა, შრომა, ლმერთმა რად მომისაჯა?
მზემ ერთხელ ჩემთვის სითბო რატომ ვერ გარმეტა?
როდემდე უნდა ვიყო ასე
იმის იმედად, რომ ერთხელ სი-

ზმრად მაინც ვნახავთ ბედნიე-რებას, რომელიც მხოლოდ მე მეყოფა. მეტი არც მინდა. ბედნიერების სიზმრად ნახ-ვაც კი სანატრელი მაქვს.

ambamman VII

მე რწმენა მქონდა, რომელიც ჭირს მიადვილებდა. ძალას მმატებდა, მოთმინების უნარს მმატებდა.

მე რწმენა მქონდა, ის მარჩენდა, ის მამშვიდებდა.

იმ რწმენის ძალით უბედობას არად ვაგდებდი, რადგან მჯეროდა, რომ სიცოცხლე წამიერია, ამქვეყნიური ბედნიერება მოჩვენებაა. ხოლო იმ ქვეყნად — მარადიულ სასუფეველში — გავსწორდებოდით ღარიბნი და ბევრის მქონენი.

ესეც შეშურდა ბედიან კაცს. ჩემთან მოვიდა, თავის ქალა ამხადა და ამომკვეთა ტვინიდან რწმენა — შეუცნობადი იმედი ჩემი, რომლითაც ტანგულ ცხოვრებას ჩემსას ვიმსუ− ბუქებდი.

და მის სანაცვლოდ ტვინში ჩამიდო ასეთი აზრი:

არ არსებობსო არავითარი იმქვეყნიური, რასაცა ხედავ, აი ეს არის, ამას დასგერდი. რასაც ამქვეყნად ვერ პოუ-ლობ, ვერც იქ ჰპოვებო, ტყუილადა გაქვს საიქიოს იმედე-

ამ ქვეყანაზე თუ რამ არის, ეს მისთვის არის. აქ საჩემოდ ვინ რას დატოვებს? მე რას ვიპოვნი?.

მქონოდა მე იმ ქვეყნის

რწმენა, ვის რას უშლიდა? მქონოდა, გიდრე კვიცოცხ-ლებდი, თავს ვიტყუებდი.

ყოველთვის სანთლის ანთე-ბისას პირჯვარს ვიწერდი და

ვჩურჩულებდი:

— არა კაც ვჰკლა. — არა ვიქურდო. — არა ვიმრუშო. — არა მშურდეს მოყვასის ჩემის.

— არცა ვიმუხთლო.
... და ვმარცვლავდი შეგონების იმ კრიალოსანს, რომლითაც სულს ვინათებდი, ხოლო
ხელებზე ბორკილს ვიდებდი,
რათა ცდუნებას ეშმაკისას არ
ავყოლოდი. დიახ, ვცდილობდი, სიავკაცე არ ჩამედინა.
წამართვეს რწმენა.
ახლა რა ვქნა? რით გავამა-

ახლა რა ვქნა? რით გავამა-რთლო შენი და ჩემი მთა და ბარივით მაღალ-დაბლობა? თქვენ გეკითხებით, ვინც წყა-ლწაღებულს ხავსიც წამართ-

ambamman VIII

ახლა მე რა ვარ? ვინა ვარ და რას წარმოვადგენ? არ ვი-ცი სწორედ ამ კითხვაზე რა გიპასუხოთ. ჩემი თავი თქვენი თვალით დავინახო თუ ჩემივე თვალით დანახული წარმოგიდგინოთ?

მე დედამიწის პატრონი ვარ, ხოლო შენ — ჩემი, მაგრამ არ ვიცი როდის, რატომ დამეპატრონე. ვიცი, რომ ახლა თქვენ ამაზე ვერ მიპასუხებთ, ვერც მე გაგარკვევთ იმიტომ, ძალზე რთულია.

ახლა მე სხვა ვარ. არა ვგა-ვარ ჩემს თავს უწინდელს, როცა ისიც კი არ ვიცოდი, მე ვინ ვიყავი. ახლა მე ვიცი, რომ ყველაზე ჭკვიანი არსება ვარ დედამიწაზე.

ვიცი რომ ვარ ადამიანი. ვიცი და სწორედ აი, ეს არის საშინელება. მე ის აღარა ვარ, როცა ჩემი თავი მიმაჩნდა განგების მიერ გაჩენილი თქვენ სამსახურად.

მე ახლა ვიცი, ჩვენ ორივეს ერთნაირი სისხლი გვაქვს, თუ-

მცა თმისა და კანის ფერი ზოგჯერ — განსხვავებული.

მე მეჩვენება: სურვილებიც ერთნაირი გვაქვს, მოთხოვნილებაც ლამაზი და კარგი ცხო-

ფრების. მეჩვენება, რომ მეც ლირსი ვარ ბედნიერების, როგორც 16ობთ, ფიქრობთ კი

არა, გჯერათ თქვენს თავზე.
მეც ისევე მინდა, მიყვარს,
მომწონს, მძულს, მტკივა, მეჯავრება ან არ მეჯავრება, როგორც თქვენ ყველას, მაგრამ თქვენ ბედის საქოჩრედან იყურებით ყელმოღერებით, მე კი მიწას ჩავკირკიტებ ბედის მძე-

იცით კიდევ რა განსხვავება არის ჩვენ შორის?

— ბედი თქვენ გეკუთვნით, უბედობა მე.

— კმაყოფილება თქვენი წილია, უკმაყოფილება ჩემი.

— სიმდიდრე თქვენი წილხვედრია, სიღარიბე ჩემი.

— უფლებები თქვენს ხელ უუფლებობა — ჩემს ხელთ.

— კანონები თქვენს წისქვი-ლზე ასხამს წყალს, უკანონობა ჩემსაზე.

— თქვენ მთა ბრძანდებით, ამაყი, მე გათელილი ველი.

— მე წელიწადში ორჯერ ვიხვნები და ვიმკები, თქვენ მოღერებული გაქვთ ყელი.

— მე უღელში შებმული ლაბა ვარ, შენ ნაიალაღარი ხა-

— შენ მოუთვინიერებელი მგელი ხარ, მე შენი შესაჭმელი ცხვარი.

дыбышызо IX

მე ბედის ძიებაში ზღაპრები შევქმენი და იმ ზღაპრებში ვარ ბედნიერი.

მე იმ ზღაპრებში ვარ ყოვ-ლის შემძლე, იმას ვაკეთებ, რაც ჩემს გულს უნდა — ბოროტს ვამარცხებ, კეთილს ვა-ლაღებ, ღარიბს ვამდიდრებ მდიდრის ჯინაზე. უპოვარ მა-შვრალს ბედს ვაპოვნინებ, ან ბედს მტრედივით მხარზე დავაჯენ. მერე იმ ლატაკს ტახტზე დავაჯენ, ხელთ მივცემ სკიპტრას, გვირგვინს დავადგამ, მის სიტყვას ძალას მივცემ უმაღლესს და ჩავაგონებ, მართოს ქვეყანა, როგორც მე მსურს და როგორც მას უნდა.

და ზის იმ ტახტზე მეფე სვიანი, ყოფილი ჩემებრ ადამიანი, გაჭირვება და ტანჯვა ნა-ნახი, დაფიქრებული ჩემს ბედზე ასგზის, რომელმაც იცის მშვიდობის ფასი, რომელმაც იცის: — ბედნიერება გაუნა-წილოს ჩემებრ მოკვდაგებს — [] როგორც მზეს სხევნი არ ენას ნება, არ ენანება არც მას სიკეთე ჩემსავით ბედის დაწიხ-

ლულთათვის. იმ ქვეყანაში — ზღაპრად შექმნილში, არიან მეფე-დიდე-ბულები, მაგრამ არიან დიდი ბუნების ხალხზე მზრუნველნი,ხალხის მსახურნი, იმიტომ უყვარს ხალხს მეფე ზღაპრად, გულით უყვართ და ქებას ასხა-მენ, ტაშს უკრავენ და გულით ლოცავენ, გადამეტებულს არცრასა სთხოვენ, რადგან მშვიდობის მზე დაჰქათქათებთ, მგელი და ცხვარი ერთადა

მე ეს ზღაპრები იმიტომ შევქმენ, ასეთი მინდა, იყოს ცხოვრება. მაგრამ ვაი, რომ ვხედავ მირაჟებს, მივდივარ, ქრება ტკბილი ხმანება. ცხადში ქუჩაში ვზივარ და ვფიქრობ, რისთვის მოვედი ამ ქვეყანაზე? ნუთუ იმიტომ მხოლოდ და მხოლოდ, რომ ბედნიერებს შურით ვუცქირო, რა ლამაზად და კარგად ცხოვრობენ.

გამოივლიან ტურისტები და მე ხელს გავუშვერ მონეტისათვის, რადგან სირცხვილის გრძნობა დავკარგე, რადგან ში-მშილის გრძნობამ მაჯობა.

"ჩვენც იმ ძიებივით რატომ არა ვცხოვრობთ?" — ბავშვი რომ ამას შემეკითხება, რა ვუ-3obybm?

როგორ ავუხსნა?

შვილი რომ ლუკმისთვის ამიტირდება, მე ჩემს ყველაზე ძვირფას ვალუტას — სინდის და ნამუსს, რაც თქვენ ჩემდენი ეგება არც კი გაგაჩნიათ, გამწარებული ხელუკუღმა მოვისვრი სადღაც და ლუკმაპურის მოპარვასაც არა ვთაკილობ, ოღონდ როგორმე შვილს შიმ-შილის გრძნობა მოვუკლა.

შენ გიკვირს ჩემი მდაბიური უსირცხვილობა — ლუკმის გულისთვის ძაღლივით ჯოხსაც არ ვერიდები. შე დალოცვილო, ნუკი გიკვირს, მომეცი ხელი, წამომაყენე მოწყალებისთვის ხელგაშვერილი, წამომაყენე და მომეცი საშუალება, თქვენსავით ლაღად მეც გავზარდო ჩე-მი შვილები. მეც ვიარსებო, როგორც ადამიანს შეეფერება: თქვენ კი ამის ნაცვლად ისევ ხვალის იმედს მთავაზობთ, მაგრამ ეს "ხვალე" არ იქნა და არ დაილია.

რისთვის მოხვედი ამ ქვეყანაზე, შენ კარგად იცი, მე რისთვის გავჩნდი, ღმერთი, რგული, ვერ გამიგია.

ambamman x

მე როცა გავჩნდი ჩემი ბე-დის წერა-მწერალმა ბედის დავთარში გააკეთა ჩანაწერები:

— როდის დაიბადა? — მრავალგზის, უხსოვარ დროიდან მოყოლებული.

– დაბადების ადგილი დე-

დამიწა.

— სისხლი ჩვეულებრივი,

როგორც ყველასი.

— კანის ფერი თეთრი, შავი, ყვითელი, მოთეთრო, მო-შავო, მოყვითალო.

მცხოვრები ყველა კონ-

ტინენტზე;

— სოციალური მდგომარეობა რიგითი ადამიანი.

— რა მივუსაგოთ?

აქ შეჩერდნენ წერა-მწერელნი, ერთურთს შეხედეს, მეც დამხედეს, არ შემიბრალეს და ულმობელად გადამიწყვიტეს: — დარჩეს რიგით ადამია-

"მერედა რიგითი ადამიანობა სასჯელია?" — შემეკითხე-

დიახ, სასჯელია, როცა: — შენთვის ცოტას მუშაობ, სხვისთვის ბევრს.

— გაკეთებინებენ იმას, რაც არა გწამს.

— ბრიყვი უფროსი გყავს და ემორჩილები.

გაიძულებენ, რომ ტაში დაუკრა.

— მწუხარეს გამღერებენ, — ტყუილს დაგაჭერებენ, — მართალ დაგამუნჭებენ, — სიყვარულს გაგილანძღა-

— სიხარულს მოგანატრებენ, — ნანატრს არ აგიხდენენ.

... და უსასრულოდ გრძელდება ეს "როცა", ვითარცა ლოდინი.

ambamman XI

ჩემს მამა-პაპას ჩემს დაბადებამდე დაუწყიათ ბალის შენება, სამოთხის ხეხილს რგავდნენ თურმე თავგამოდებით. ამყნობდნენ, რგავდნენ, მომავალში იყურებოდნენ, ოცნების თვალით გვხედავდნენ ჩვენ მათ შთამომავალთ, რომ იმ სიუხვით სავსე ბალში ვისეირნებ-

მოგეცათ ლხენა, კარგი იყოს ბალი სამოთხის. ახლა ყვავილობს ის ხეები და რა გამოდის? მჟავე მაჟალოს, კბილის მომჭრელს, ვკრეფავთ შვილები. ახლა ვგებულობთ, რომ შე-Bougoo უშენებიათ, დაუმყნიათ bodom 80 კვირტები, მოდი და ასეთ შე-ცდომაზე ნუ აჰყვირდები! — რა ვქნათ? — ვკითხუ-

— ხელახლა გავაშენოთ ნაღდი ხეხილი, პაპათ დაშვებულ შეცდომას სხვა რა ეშველება?!

— კარგი, ბატონო! ჩემი საქმეა ბალის შენება. ოღონდაც კარგად შეამოწმეთ, რა უნდა დავრგოთ. საძირეც კარგად შეამოწმეთ, კვირტიც, ნაყოფიც. არ გამოვიდეს მერე, როცა ნაყოფს დაისხამს, რომ თურაშაულს ველოდით და პანტა მო-

... მე თანახმა ვარ! ჩემი საქმეა ბაღის შენება!

дыбыштво XII

დამესიზმრება ავი სიზმრები და ჩემში შიში დაისადგურებს. დამესიზმრება, რომ ბაღს ვაშენებ, ვიღაცა მოდის და მინადგურებს. მე მაშინებენ შავი სიზმრები და შემკრთალს უცებ მომელანდება გამეღვიძება. აფეთქებები, ასე მგონია ომი იწყება; მომელანდება, რომ კოსმოსიდან მოდის რაკეტა და აქ ეცემა და დედამიწა მომაკვდავივით, ფართხალებს, ღმუის, ზურგი ეწვება. უგუნურობის ნისლი ტრიალებს და გვემუქრება რისხვით ატომი. ასე მგონია, უგუნურობის გამოა, მიწას რომ ვერ ვპატრონობთ, ვერ ვუფრთხილდებით დედამიწის ზურგს, ზედ სამარეებს ვუთხრით ერთმანეთს, ახალ-ახალი აფეთქებები გამოცდებისა გულს გვიხეთქავენ.

ახლა მსოფლიოს ისე სჭირდება მშვიდობა თავის კარგი შედეგით, როგორც სენისგან შეპყრობილ შვილებს მკურნალობა და ლოცვა დედების.

მუხლმოყრილი და ხელაპყრობილი გევედრებით და გემუდარებით, მპყრობელნო ხმელთა, ზოვათა და ცათა, ნუ მემუქრებით, ნუ მექადნებით. მე დაღლილი ვარ სისხლით და ცრემლით, მძიმე ცოდვებად მაწევს ომები, მაკმარეთ ის, რაც აქამდე ვნახე, ნუღარ მაჩვენებთ განმეორებით. ნუ ცდილობთ ასე თავგამოდებით ადამის მოდგმა გადააშენოთ, მაცალეთ წამით, ძირს დავდო თოფი, ბარი ავიღო, ბაღი ვაშენო.

ambamman XIII

მე უშფოთველი ძილიც არა მაქვს, დარდს და საწუხარს ვერ ვეთიშები. არა მტოვებენ ჩემი ფიქრები, როგორც საკუთარ ბუდეს ჩიტები.

რაკი ვწევარ და არ მეძინება, ვფიქრობ რისი და ვისი ბრალია, ვინ მომანიჭა, ვინ დამაწყევლა ის, რაც მე ასე მა-

ლაპარაკებს.

ფიქრით გავყვები უკუღმა იმ გზას, რომელიც დღემდე გამოვიარე, ფეხს ვადგამ ჩემს ძველ ნაფეხურებს და ასე ვიახლებ ჩემს ძველ იარებს.

და ვნატრობ:

როცა დამეძინება არ დამესიზმროს ტომის ბელადი შუბიანი და ბუმბულიანი.

არ დამესიზმროს მონათმფლობელი — ხელგოხიანი, მათ-

არ დამესიზმროს მეფე მრისხანე — გვირგვინოსანი, ხელსკიპტრიანი.

არ დამესიზმროს ლენგი და ნანი, შახი შეიხი — შიშველხმლიანი.

არ დამესიზმროს კაცი მრისხანე, მოკლე ულვაშით, რკინისგვრიანი, თმაჩამოშლილი, გადარეული, ცოდვიანი და პირსისხლიანი.

არ დამესიზმროს კაცი სიგარით — ჩასუქებული, შავფრა-

არ დამესიზმროს კაცი კიტელით და მწვანე კეპით, ჩექმე-

არ დამესიზმროს მელოტი კაცი ბოროტი, პენსნესსათვალიანი.

არ დამესიზმროს... არ დამესიზმროს...

არ დამესიზმროს... ავი სიზმარი, ვნატრობ, რადგანაც წინასწარ ვიცი, ცუდს მოასწავებს მათი ზმანება, რაღაც ახალ ჭირს გადავეყრები, რადგან ესენი გარდასულ დროთა ავი და შავი ძალნი არიან. მე რომ დღეს მოვთქვამ, მე რომ დღეს ვშფოთავ, ღმერთმა ხომ იცის, მათი ბრალია.

დაძინების წინ იმასაც ვნატ-რობ, რომ დამესიზმროს ტკბილი სიზმარი, ვინმე ლმერთქაცი მოვიდეს ჩემთან, დამიყვაოს და ლიმილით მითხრას: "ვიცი, စွာတပ် ၁၀၁၀ ထပထာ နှစ်မှာမှာ စွာအုပ်ကျ ეძებ, მაგრამ ვერ გიპოვნია, ამ ძიებაში ძალიან ბევრი გაი და ვიში გადაგხდენია. რაც მოხდა, მოხდა, გეკმაროს უნდა უუფლებობა, სისხლისღვრა, ბოლმა. დღეიდან ვიწყებ შემობრუნებას შენი ბედისას წალმა და აღმა. აგეხსნას უნდა ბორკილი ენის, თავისუფლება მოგეცეს რწმენის. მე გაპოვნინებ რასაც ეძებ, გეყო, რაც ტანგვა გამოიარე, მე გაპოვნინებ ბედს და მალამოს, მე მოგიშუშებ მაგ ძველ იარებს"...

და ველარ ვარკვევ ცხადში ვარ ეხლა, თუ ამ ყველაფერს სიზმარში ვხედავ, თითქოს ღმერთკაცი მოვიდა ჩემთან და გზას მაჩვენებს:

— წავიდეთ ასე! მე შენ გაგიყვან იმ მართალ გზაზე, რომელიც ნანატრ ბედთან მიგიყ-3066.

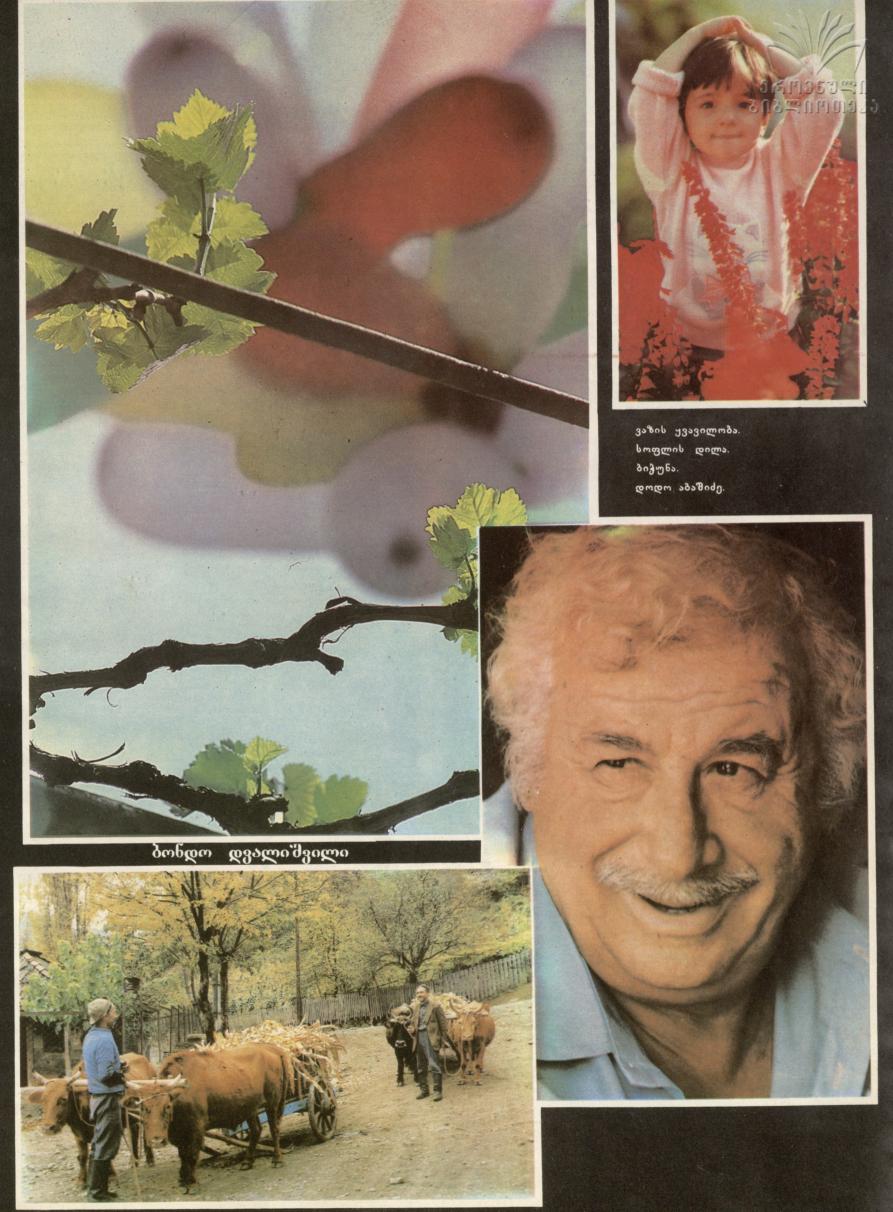
ღმერთო, გამარკვიე, ახლა რა ხდება! ნუთუ, რაც მინატრია, მართლა ახდება. ნუთუ დღეიდან მართლა იწყება უკუღმართი ბედის შემობრუნება.

ღმერთო,თუ ამ ყველაფერს სიზმარში ვხედავ, ნუღარასოდეს გამომაღვიძებ, თუ ცხადში goh co, ndolog gobag, omohoსოდეს არ დამაძინო. უკანასკნელი იმედი ჩემი, უკანასკნელი ეს რწმენა ჩემი, ლმერთო მაღალო, ღმერთო ძლიერო, არ გამიმტყუნო, არ დამილეწო.

რა შორი გზა მაქვს გამოვლილი და მეჩვენება, რომ ამაოდ თითქოს, რა დიდი რაღაც უნდა მიმეღო და რა ძალიან პატარას ვითხოვ. გემუდარებით მუხლებმოყრილი, ჩემი გაჩენა არ მაწყევლინოთ, არა ჰქნათ ეს გზა განვლილი, ისევ თავიდან დამაწყებინოთ.

ambamman XIV ანუ ნატვრა მორიგი წასვლის

"ნეტავი ჩემო სიტყვაო, შენამც კი გაჰქვეყნდებოდე", მიეხლებ-მოეხლებოდე, მსოფლიოს მოედებოდე, ამა ჩემს ნათქვამს სუყველას თავის ენაზე ეტყოდე, ჩააფიქრებდე სუყველას: "რასა ვიქმთ, რას უნდ ვიქმოდეთ". შიშო, შენ გაჰქარწყლებოდე, იმედო, გამზევდებოდე, ადამიანის მოდგმაო, ღმერთამდე აღზევდებოდე!

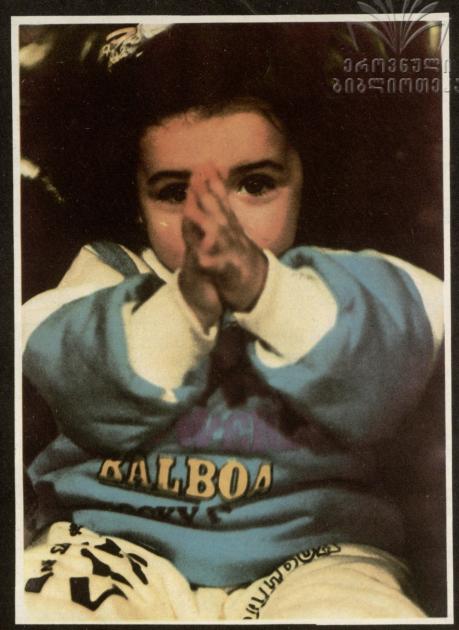

გაკვეთილზე.

ბონდო დვალიშვილი

ქეთინო.

— დასწყევლოს ეშმაკმა, დედამიწას შიგ გულ-ღვიძლში ჩაქსოვია ეს ნისლ-ტიელი! — ოხრავს ფარის წინ მიმავალი მოხუცი თავჩობანი და ნისლდაფარებულ ტრამალს გაჰყურებს. ორ ნაბიგზე არაფერი ჩანს, თან საღამ-

ოს ბინდიც ახლოვდება. — ჯერ გამოდარებას არ დაადგა საშვე-

— ჯერ განოდარებან არ დანდგა მანგე
ლი და ახლა კიდევ ეს ოხრობა.
ცხვარ-ბატკნის ბღავილზე და მწყემსების სტვენა-გადაძახილზე ხვდება, რომ
ფარა კვალში მიჰყვება თავჩობანს.
— ძია გახავ, — ახალგაზრდა შწყემსი
წამოეწია. — ხომ არაფერს გვეძახოდი,

უამოეგია. — ხომ არაფერს გვებანოდი, შენი სიტყვები გავიგონეთ. — არაფერს, მაგრამ ამისთანა ამინდში, ბალღო, ბრიგადირს ასი თვალი და ასი ყური უნდა. სხვებიც გააფრთხილე, მამგე ცხვრები არსად ჩამოგრჩესთ.

— მამგე ცხვრებს როგორ დავივიწყებ. მაგათი იმედი რომ არ მქონდეს, გეგმაც გვერდზე დამრჩება და ვალდებულებაც. გავტუტუცდი და ასზე ასხუთი ბატკანი ვივალდებულე. აბა, რატომ არ ვეგდე ჩემს ადგილზე, — ჩაიცინა ახალგაზრდამ და კომბლის წვერით ჩექმიდან ტალახი ჩაიფხიკა.

ეგ არაა გატუტუცება, ბალღო, ეგ ბიჭობაა. რასაც იტყვის ვაჟკაცი, კიდევ-აც უნდა შეასრულოს, — თქვა მოხუცმა შწყემსმა. მერე სველი ბოხოხი მოიხადა,

დაბერტყა და ისევ დაიხურა.
— ეეხ, ძია გახავ, ვითომ არ იცოდე, ეგრე მელაპარაკები.

— რაი არ ვიცოდე? — ვისაც მხოლოდ სახრავზე უჭირავს

— გისაც მირლოდ მამრავმე უკარავმ თვალი, ის უფრო ყელყელობს ახლა. ჭაღარა მეცხვარემ ჭაბუკს ალმაცერად შემოხედა, თან ყბაზე ჩამოცურებული წვიმის წყალი ხელისგულით ჩამოიწმინდა. — სახრავზე ესაც ფიქრობს, — კობამ

— სახოავ მე ესაც ფიქოობს, — ქოსბა-ლი უკან მიმავალ ვაცს წაჰკრა. — რომ იცოდე, ჭიანჭველაი რო ჭიანჭველაია, ის-აც კიდევ დღე და ღამეს ასწორებს სახ-რავზე ფიქრით, თაგვიც ზამთრის მარაგით სოროს ავსებს. მაშ, ჩადეგ მაგათ რიგში შენცა და იფიქრე სახრავზე, იშოვე და

ახალგაზრდას ჩაეცინა, ხელი ჩაიქნია და

მოხუცს გაშორდა.

ახლა მეორე

ცოტაც რომ გაიარეს, ახ მწყემსი წამოეწია თავჩობანს:

— სად გავჩერდეთ, ძია გახავ, საღამოს ბინდიც წვება და სიარულში უფრო რა-იმე დაგვსხლტება. კოტე ცხენებს და ბარგ-ბინას მოყვება.
მოხუცი შეჩერდა, უკან ზოზინით მიმ-

ყოლ ფარას გახედა.
— ეგრე მეკითხები, ამ ტრიალ მინდო-რში ვითომ ამოსარჩევი ალაგი გვქონდეს, — თქვა თავჩობანმა, — დაღამდა? უნ-

და დავდგეთ და ფარა დავაბინაოთ. შარაგზიდან მარჯვნივ გადაუხვია, ვე-ლი ირიბად გადასჭრა, ქეჩად მიმავალი ვა-

ლი ირიბად გადასჭრა, ქეჩად მიმავალი ვაცებიც თან გაიყოლა.
— გახაუ, მოისმა ფარის ბოლოდან მესამე მწყემსის ძახილი.
— მომაყოლეთ ფარა, მომაყოლეთ, —
ვასძახა გახამ და ნისლდაქსოვილი ტრამალის სიღრმისკენ გასწია.
თავჩობანმა ალღოთი იგრძნო, რა ადგილებშიც იმყოფებოდნენ და გადაწყვიტა,
ფარის შეჩერება ღამის გასათევად.
— შემოუარეთ და შემოამჭიდროვეთ ფა-

Inorbanas

— გასძახა მწემსებს. — ცხენ-ურემი აქ მოიყვანეთ.

როგორც კი წინ მიმავალი ვაცები შეჩ-ერდნენ, დაღლილი ფარა მიწაზე დაეყარა. ფარას გვარიანი მანძილით ჩამორჩენილი ცხენ-კვიცობა მოშორებით ლერწმიან ტაფობში შემოზაყუნდა. ზოგი ცხენი და-საპალნებული იყო, ზოგი ხურჯინიდან ბა-ტკნებს გადმოეყო თავი და ზოგიდან ლე-

'ცხენ-ურემი ,თავისი მეცხვარული ბა-რგი-ბარხანით თავჩობანთან მოჭრიალდა,

მის უკან ტყავ-ნაბდებში შეფუთული სა-ხედრებიც მოჩაქჩაქებდნენ. ნისლ-ბინდში ლანდებივით ჩანდნენ, ცხენები. მწყემსები გადაძახილით არკვევ-

დნენ, სად რომელი იყო.

— კოტე, ცხენები ადგილზეა? — გასძახა თავჩობანმა იმ მწყემსს, რომელიც
ცხენ-ურემთან ფართიფურთობდა და შეშის ნაჭრები ურმიდან გადმოჰქონდა.
— არის თერთმეტივე,—უპასუხა კოტემ
და დაიღლიავებული შეშა თავჩობანის ფეხებთან დაყარა.

— განა გაგონილა ასეთ ღამეში უძაღ-ლობა, — თქვა გახამ. — თამაზის ბრიგა-დაში როგორ დასტოვეთ ძაღლები?!

— ამაღამ გავიდეთ იოლასა და დი-ლისთვის თამაზაიც წამოგვეწევა, — ჩაილაპარაკა გიგამ.

— ძაღლებიც გაუჯიშოვდა, კაცო, — თქვა მესამე მწყემსმა, რომელიც ის-ის იყო, მათთან მოვიდა. — მაგათ იმედით კაცი წუთით ვერ მოატყუებ თვალს.

— ძაღლიც განებივრდა და კაციცა, ეგა სთქვი, — თავისთვის ჩაიბურტყუნა მოხუცმა. — აბა, ცეცხლი დაანთეთ, რომ ცოტა გავიშროთ ტანისამოსი, — დაუმატა ბოლოს.

მწყემსები დაფაცურდნენ.

წვიმამ გადაიღო, სამაგიეროდ ტრამალიდან ცივი ქარი უბერავდა. მწყემსებმა თითქმის ერთდროულად

ცქვიტეს ყურები.

ალდიი! ალდიი, — მოისმა სადღაც ქვემოდან ბავშვური, ფრთხილი ხმა.

კოტე ურემს ეცა, ნაბდები ასწია და იქიდან "ცენტრალკა" ამოაძრო.

— ალდიი, ალდიი, — კვლავ გაიგონეს უფრო ჩურჩულგარეული ხმა მწყემსებმა იმ მხრიდან, სადაც მათი ცხენები იყო გა-

ჩერებული. — გონზე იყავით, — გააფრთხილა გახამ ახალგაზრდები. — ეგ თოფია და ტყვიას

, თოფმომარჯვებული ახალგაზრდები ცხენებისაკენ წავიდნენ თვალდაფაციცე-

დაწინაურებულმა კოტემ ცხენები იფა-

რა და კვიცებთან ჩამალულ ადამიანს მო-

ულოდნელად წაადგა თავს.
უცნობმა გაქცევა სცადა, მაგრამ მწყემ-სი ავაზასავით დაახტა თავზე და მიწას დაანარცხა.

ანარცხა.
— "ავაიჰო", — წამოიკვნესა წაქცეუ-ლმა ბავშვურ ხმაზე, თან მწყემსის ხელიდან თავის დახსნას ცდილობდა.
— ვერ მოასწარი, არამზადავ?! — იღრიალა მწყემსმა. — ღირსი ხარ, გაგიხვრიტოს კაცმა ეგ კატაის თავი.
უცხომ მართლაც კატასავით სწრაფად გაინთავისუფლა მკლავი მწყემსისაგან და აკანკალებული გვერდზე გახტა.
— წამოათრიე ბინაში, — თქვა მეორემ.
— ურემზე მივაბათ ძაღლივით და ისე მივიყვანოთ მილიციას!
— მე ქურდი არა ვარ, წამოიძახა უცნობმა.

— ეგეები შენ მერე ამტკიცე, შინ მის-ვლა თუღა გეღირსა, — კვლავ წაუჯიკ-ავა ხელი კოტემ.

ავა ბელი კოტეს. უცნობი მთელი ტანით ძაგძაგებდა სი-ცივითა თუ შიშით ატანილი. თრევა-თრე-ვით და ძალისძალად მიიყვანეს ცხენ-ურ-

— მე არა ვარ ქურდი, არა, — კვლავ წამოიძახა ტირილგარეული ხმით უცნობ-მა და დამხვდურ-მიმყოლებს ზურგი შეაქ-

ცხენის ქურდი თუ ქურდობაში ეჭვ-მიტანილი, ურმის კოფოზე იდაყვჩამოყრდნობილი დადარაჯებულივით გაჰყურებ-და გნელეთით დაყურსულ ტრამალს,

თითქოს იქიდან ელოდა ხსნას.
— მოიყვანეთ ცეცხლთან, ჩვენზე უკეთეს დღეში არც ეგა ჩანს, — თქვა თავ-ჩობანმა.

უცნობი შემობრუნდა, თამამად, გაბედ-ულად მივიდა კაცებთან, მოზრდილი შე-შის ნაჭერი შენიშნა და ზედ ჩამოჯდა. მწყემსები გაშრნენ, ენაჩავარდნილები

შეაჩერდნენ.

მომხიბლავ სახეზე და ყელზე სპილენ-ძისფერი თმის კულულები ჩამოშლოდა ქალიშვილს. — ტოგორი ლამაზია, ბალღებო,

— როგოოი ლამანია, ბალდებია,
— წამოიძახა კოტემ და ცეცხლს მუგუზალი შეუჩხიკინა, რომ ალს უფრო აეწია
და უცნობის სახე გაენათებინა.
ქისტური შარვალი ეცვა. შარვალი სველი იყო და მუხლის თავებზე ზედ ეტმასნებოდა. ქალიშვილმა აღარ იცოდა, მუხ-

ლები სად დაემალა.

მწყემსები პირდადებულები და თვალან-თებულები შეჰყურებდნენ დახატულ "ცხენის ქურდს", რომელსაც თვალი ახლა კვლავ ტრამალისაკენ ეჭირა ველის ნადი-

ქალიშვილო, — წაიწია მისკენ გა-

ხა, — ვინა ხარ, ან რას ეძებდი ჩვენს ცხენებთან?

კარგა ხანს დუმდა ქალი. გახამ რომ ჩაახველა და კიდევ რაღაც-ის თქმა დააპირა, ქალმა უცბად წამოიძა-

— ადამიანი ვარ მე!
— ვხედავ, რომ ადამიანი ხარ, — ჩაი-ცინა მოხუცმა. — არც ჩვენა

— მაშ, მგლებივით რად მიყურებენ ეს-ენი, — წამოიძახა სლოკინით და ხელი მწყემსებისაკენ გაიქნია. — სად მიდიხარ, ან რას ეძებ? — კვლავ

ალერსიანად ჰკითხა გახამ. ქალიშვილმა მოხუცის ხმაში აშკარად იგრძნო სითბო თუ თანაგრძნობა და თვი-თონაც მინდობილად შეხედა:

— ეგ მხოლოდ ჩემი საქმეა. — რუსი ხარ, ლეკი თუ ჩეჩენი? — ჰკი-თხა კოტემ და ეჭვიანი მზერა შეავლო

თავით ფეხებამდე.

— ქისტი ვარ, — დედოფლური სიამა-ყით წამოიძახა ქალიშვილმა და ზემოდან გორაზედ გადახედა მასზე თვალმიშტერებულ და მოულოდნელობისაგან დარეტიანებულ მწემსებს.

ნებულ მწემსებს.
თავჩობანმა ღიმილით ჩაიქნია თავი და
ცეცხლს მუგუზლები მიუმარჯვა. მერე
ბრიგადირს მიუბრუნდა:
— გიგა, ბალღო, გაუარეთ ერთი ფარას, ბატკნები ხომ არ შემოგვემატა.
მწყემსებმა პაპიროსებს მოუკიდეს და
ფარის შემოსავლელად წავიდნენ. თან თვალი უკან-უკან რჩებოდათ.

მეცხვარულ ბინაში ცეცხლთან მოხუცი

თავჩობანი და ქალიშვილი დარჩნენ.

როგორც კი ახალგაზრდები ნისლში გაუჩინარდნენ, ქალიშვილს გაბრაზება და
ბოღმა გაუქრა სახიდან. წარბები გახსნა,
მოხდენილობა მოემატა, თითქოს მშვიდადაც ამოისუნთქა, უფრო მოხერხებულად დაგდა.

— ბიძია, — თქვა ხმის კანკალით, — რომ გავიქცე, თქვენ თოფს მესვრით? გახამ გაშტერებულმა შეხედა კითხვად ქცეულ ქალიშვილს.

— რამდენი წლისა ხარ?

— ჩვიდმეტისა, — უპასუხა გულუბრყვილოდ ქალიშვილმა.

— ჩვიდმეტი წლის გოგო რამ გაიძულა ამ ტრამალზე, ასეთ ამინდში ცხვარ-მეცხვარეს აედევნო, რა გაგიჭირდა ასეთი?
— რა გამიჭირდა და... რომ გითხრათ, იმათ გაუმხელთ? — მწყემსებზე ანიშნა

ხელის მოძრაობით.

არ გავუმხელ.

— არ გავუძნელ.
— მე ჩემ ძმასთან ერთად მეურნეობაში ვმუშაობ, მეცხენეობის მეურნეობაში, — დაიწყო ნახევრად ჩურჩულით. — ნამდვილი ჯიგიტია ჩემი ძმა. გუშინ ღამით მეურნეობის ფერმიდან ყველაზე საუკეთესო ცხენი მოგვპარეს, — ქალიშვილს თვალებზე ცრემლები მოადგა. "ალდი, ალდი", გაიმეორა თავისთვის. — ძმა ამ დილით მალგაბეკის მილიციაში გავარდა, მე მის ჩუმად ცხენების კვალს გამოვყევი ცხვრის ლგაიეკის ძილიციაძი გავაოდა, ძე ძის ჩუ-მად ცხენების კვალს გამოვყევი ცხერის სავალ ტრასაზე. დილას აქეთია ველარ მოგეწიეთ, თან ეს ნისლი... ხან ველზე გადიოდა კვალი, ხან შარაგზაზე. მეგონა, სწორად მოვდევდი კვალს, მაგრამ, აი, რა

— მერედა, მაგის გულისთვის იკლავ თავს, — სცადა გახამ ატირებული ქალი-შვილის დამშვიდება, — ცხენის გულის-თვის?!

ქალიშვილმა გაოცებული თვალები შეანათა მოხუცს:

— მთელ ჩეჩენო-ინგუშეთში განთქმუ-ლია, მთელი მეურნეობა მისით ამაყობს.

მიუხედავად იმისა, რომ ეჭვი აღარ ეპა-რებოდა ქალიშვილის გულწრფელობაში, მოხუცი მეცხვარე მაინც ფრთხილად წო-ნიდა მონაყოლს, ფიქრობდა, როგორ მო-

ქცეულიყო.
— ხომ აღარ მესვრით, რომ გავიქცე, სანამ ისინი მოვლენ? — კვლავ იკითხა მთლად ბავშვურ კილოზე.
— სად უნდა გაიქცე ამ კუნაპეტ ღამე-

— მოვნახამ როგორმე გზას, იმათი მეშ-ინია, ძალიან მეშინია თქვენი ბიჭების...

ნურაფრისა გეშინია, მე აქ არა ვარ? — თქვა მოხუცმა. — მაშ, თქვენი იმედი მქონდეს, რომ არაფერს დამიშავებენ?!

ქალიშვილმაც მას მიბაძა, ჩექმები გა-იძრო და სველი წინდებიც მიაყოლა. ში-შველი ფეხები შეშის ნაჭერზე შემოდო

და ცეცხლს მიუფიცხა.
ვერც შენიშნეს, როგორ მოვიდა ახალ-მოგებული ბატკნებით ბრიგადირი.
ბიჭი შორიახლოს შედგა და თვალგაშ-ტერებული მიაჩერდა ქალიშვილის მუხ-ლებამდე შიშველ, ლამაზად ჩამოქნილ ფე-ხებს.

სიჩუმე ბატკნის პეტელმა გაბზარა და ქალიშვილი ელდანაკრავივით წამოვარდა. ამ დროს სხვებიც მოვიდნენ და თითომ

თითო ბატკანი ცეცხლის ახლოს დაასვენა. ჯერ კიდევ ლოპრიანი, სუსტი ბატკნე-ბი სასაცილოდ ბობლაცობდნენ, ცდილობ-დნენ ფეხზე დადგომას და ისევ ეცემოდნენ.

მწყემსები ბატკნების ირგვლივ ჩამუხ-ლულიყვნენ, ლოპრიანი და ტალახიანი, ძლიერი ხელები სველ ბალახზე დაებჯი-ნათ და ბატკნებს ფეხზე დადგომაში ეხმა-

— ბალღებო, — მიმართა ბიჭებს გახამ, — დოლს კარგი პირი უჩანს, ვალდებულ-ებასაც აჭარბებს, ამას აღნიშვნა მოუხდე-

ბრიგადირი წამოხტა და ურემში ჩალა-გებული ხურჯინებიდან არყიანი მათარა დააძრო, თან სანოვაგე და მოზვრის რქის ყანწებიც მოაყოლა.

მალე ცეცხლის პირის მეცხვარული სუფრა გაიშალა და პირველი სადღეგრძელო მოხუცმა თავჩობანმა თქვა.

ქალიშვილი ააწრიალა არყიანი მათარის დანახვამ და ათრთოლებული ბაგის კვნე-ტით აკვირდებოდა ყანწის ხელიდან ხელში გადასვლას.

ბიჭები გალაღდნენ და გამხიარულდნენ. ნისლი თანდათან გაიცრიცა და ნოღა-ეთის ცაზე ვარსკვლავები აციმციმდნენ. — ეტყობა, ამინდს საშველი დაადგება,

— თქვა გახამ და ცას კმაყოფილებით ახ-

შენთან ძრიალ დიდი ბოდიში, გახა ბიძავ, მაგრამ მაინც ვინაა ეს ქალაშავა?

ქალიშვილი ალოოთი მიხვდა, რომ მას-ზე რალაც თქვეს და მოღუშული სახე უფრო მოექუფრა.

— ეს ქალაი თქვენ რაც გეგონათ, ის არაა, — თქვა ბრძანების კილოზე თავჩო-ბანმა. — ეს დასაფასებელი სტუმარია და

უნდა დააფასოთ კიდეც. შეცბუნებულმა მეცხვარეებმა ერთიმე-ორეს გადახედეს და მხრები აიჩეჩეს, —

დასაფასებელს ამ შუაღამისას აქ რა ესა-ქმებაო.

— ძია გახა, თქვენის ნებართვით ამ ქა- — ლას შეიძლება ერთი შეკითხვა შივცე? — წამოიძახა ბრიგადირმა მხიარულ კილო- ზე, სიმღერას რომ მორჩნენ, თან ცეცხლ- ზე თვალმიშტერებულ ქალიშვილს ალერსიანი თვალებით გადახედა.

სიახი თვალებით გადახედა.

— გააჩნია, რას კითხავ, — თქვა გახამ.

— ვის, ან რას ჰლვია, ალდი, წეღან რომ ეძახოდით იქ, ცხენებთან?..

— ალდი ჩემი სახელია, თქვა ქალმა და გიგას ჯიქურ შეაჩერდა, თქვენ არც გიკითხავთ... და რასაც ვეძებდი იმისიც...

— რას ეძებდი? — გაუკვირდა უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდხილ ბრიგადირს.

ქალმა წუთით იყუჩა. ამ დროს ქარმა წამოუქროლა და ცეცხლი უფრო ააბრიალა.

— ქარს, ქარს ვეძებდი, — თქვა ქალი-შვილმა და ბნელში ჩაძირულ ტრამალს მოავლო ნაღვლიანი თვალები.

— ან მე ვერა ვარ კარგად, ან ეს? — ჩაილაპარაკა ბრიგადირმა.
წუთით სიჩუმე ჩამოვარდა, რაღა შორეული ხმა მოსწვდა მწყემსების ყურს. ქალიშვილი წამოხტა და ბნელი ტრამა-ლისაკენ დაიწყო გაფაციცებით ყურება. ტრამალიდან ცხენის დაწყვეტილი ჭიხ-

გინი მოიტანა ქარმა.
—ალდიიი! — იკივლა ქალმა ყურის გა-მხვრეტი ხმით, თან ხელებიც ტრამალისა-კენ გაიშვირა. — ალდიი, ალდიი, — ჩაჰ-

კიოდა სიბნელეს.

მწყემსებიც ფეხზე წამოცვივდნენ. აზ-რზე ვერ მოსულიყვნენ, რა ხდებოდა.

წამიც და ქალის კივილზე სიბნელიდან ქარიშხალივით გამოვარდა ოფლში გახვითქული, ლაგამ-უნაგირიანი თეთრი ცხე-

ქალი ადგილს მოწყდა და ცხენს კისე-რზე ჩამოეკიდა. ეხვეოდა და უკოცნიდა თვალებს, ყურებს, შუბლს, თან ტიროდა, თან იცინოდა.

— ალდი, ალდი, ჩემი ალდი, — გაიძა-ხოდა და კვლავ ეხვეოდა. — გამოექეცი, ვერ დაგიჭირეს, ვერა!..

უცბად შემობრუნდა, გაღიმებული, ბე-დნიერი, თვალნათელი, გაშტერებული კო-ტესაკენ გაქანდა და მოეხვია, მერე გიგას მივარდა. აკოცა. კოცონთან წამომჯდარ თავჩობანთან მუხლებზე დაეცა და მოხუცს სახე დაუკოცნა.

წამოხტა და სანამ მწყემსები აზრზე მო-ვიდოდნენ, იგი წამში ცხენს მოევლო ზუ-

— თქვენ ძალიან კარგები ხართ, გურჯე_ ბო, ყველანი კარგები, — წამოიძახა და ცხენი მათ ირგვლივ შემოათამაშა, — მაგ-რამ... მე კი ვერც მომიტაცეთ ძველი გურჯებივით და ვერც მაკოცეთ, — კისკის-ებდა მთელი ხმით და ცხენს ფრთებშესხმ-ულივით იქეთ-აქეთ ახტუნებდა.

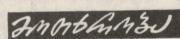
ცხენი გადაირია, ყალყზე დგებოდა, დაღრეჯილ-დაბერილი პირიდან და ნესტოებიდან ქაფსა და ორთქლს ისროდა, ჭი-

გენებდა და გასაფრენად იწევდა.
— გურჯო ბრიგადირო, მე ქისტის ქალი ვარ, არ დაგავიწყდეს. არც გამომეკიდო, ქარს ვერ დაეწევი მინდორში. თუ
ბიჭი ხარ, მეძებე და მიპოვე!

და ქალიშვილმა კიდევ ჩაიკისკისა, ჩაიტკრციალა ზღაპრული ალქაგივით, აბორ-გებულ ცხენს სადავე მიუშვა და მოჩვე-ნებასავით გაუჩინარდა შუაღამეში.

ᲔᲚᲔᲜᲐ ᲠᲟᲔᲕᲡᲙᲐᲘᲐ

— დიახ, თენგიზია. ჩემი უფროსი ვაჟი. გიკვირთ, რომ ქართული სახელი ჰქვია? მაგრამ ხომ ლამაზად ჟღერს. თუმცა, აქ სულ სხვა ამბავია. გახსოვთ, იენაში, თალქვეშ, გთხოვეთ, რომ ერთხანს დამდგარიყავით ჩემს გვერდით? მან ერთხელ იმ თაღქვეშ დამინიშნა შეხვედრა. ასე მითხ-რა: "ინგრიდ, მოვალ!" და არ მოვიდა. მე კი ველოდი მაინც. თხუთმეტი წელიწადი ველოდი. როდესმე ხომ უნდა ჰქონოდა ამას ბოლო. მე მომეჩვენა, რომ თქვენ იქნებოდით ამის თავდები. თავდები... სწორად ვამბობ ამ სიტყვას? აქამდე არ მომნდომებია ვინმესთვის გადამეშალა გული. მაგრამ, ალბათ, აჯობებს, თავიდან მოვყვე. რას იტყვით? ჯერ ჩემზე მოგახსენებთ. თუ გაინტერესებთ, ცხადია. მე დავიბადე ბერლინში, ოცდათხუთმეტ წელს. მაგრამ უმეტესხანს დიდედაჩემთან და პა

3)63M6.71

პაჩემთან ვცხოვრობდი, ოდერის ფრანკფურტის ახლოს, პატარა ქალაქ მიულრო-ზაში.

დედაჩემი ობოლი იყო და უპატრონო ბავშვთა თავშესაფარში გაიზარდა. რომანტიკული ქალი გახლდათ, მისგან ბევრი რამ შევითვისე. არ ვიცი, რა წამადგა და რა არა. როცა ტყე-ტყე დავიარებოდით (ის ჩინებული დიასახლისი იყო), სოკოის ჩინებული დიასახლისი იყო), სოკო-ებსა და კენკრას კრეფდა. თანაც მიყვებო-და სულებზე, ქონდრისკაცებზე, რომლე-ბიც კეთილ ბავშვებს ათასნაირი საჩუქრე-ბით აჯილდოებდნენ. და, უცებ ტყეში, ჯი-რკზე, საჩუქარი მხვდებოდა — ვაშლი ან კიდევ სხვა რამ. ეს ჩემი სიცოცხლის საუკეთესო ხანაა. მამაჩემის მშობლები კი ხელოსნები იყ-

ვნენ, თავიდან არაფერი ებადათ. პაპა წყა_ ლსადენში მუშაობდა, თანდათან წელი მოიმაგრეს და იქცნენ სწორედ იმ საშუა-

შოიშაგრეს და იქცხენ სწორედ იმ საშუილო ფენად, ჰიტლერი რომ ეყრდნობოდა.
მათი უფროსი ვაჟი ესესელი გახდა.
მამაჩემი ვუნდერკინდად ითვლებოდა,
ბრწყინვალედ სწავლობდა ჰუმბოლდტ-უნივერსიტეტში, ეკონომიკურზე. ძალზე
პროგრესულ სტუდენტთა წრეში მოხვდა.
ბობოქარი კაცი იყო. "სტუდენტთა წითელ კავშირში" საქმიანობისთვის უნივერსიტეტიდან გამორიცხეს. მას შემდეგ ჟურნალისტობა დაიწყო.

დედაჩემიც სპორტსმენი იყო და ისიც. ერმთანეთს გაეცვნენ მუშათა სპორტულ გაერთიანებაში, რომელსაც "ფიხტე" ერ-ქვა. გაერთიანება იმაზე ზრუნავდა, რომ ხელმოკლე ბეჩავ მუშებს თავიანთ თავზე მეტი ეფიქრათ. მგონი, ჩემს სათქმელს ვერ ვამბობ გარკვეულად.

გერ ვაძბობ გარკვეულად.
ნაცისტების დროს "ფიხტე" ერთხანს საფრის მაგივრობას უწევდა იმათ, ვინც იატაქქვეშეთში წავიდა. მერე მის წევრებს მძიმე ხვედრი ერგოთ. ამის გამო ჩემმა მშობლებმა სამსახური დაკარგეს.
დედაჩემს, ხერდა-ირენ იოზეფს, ზუსტად თექვსმეტი წლის ასაკში, თავის მეგობრებთან ერთად უნახავს თქვენი პიესა

"მთვარე მარცხნივ". ამ სპექტაკლში ერთი მხნე, სიცოცხლით სავსე ქერა ქალი
(რალა ეგ და რალა დედაჩემი) მღეროდა
და ცეკვავდა. პიესაში მას მაიკა ერქვა. მი_
სგან აღტაცებულ დედაჩემს მეგობრებმა
მაიკა შეარქვეს და ეს სახელი შერჩა კიდეც — მაიკა იოზეფი. "ჩვენს მაიკას —
ასე დავაწერე მის საფლავის ქვასაც და ეს
წარწერა ყველას ეკუთვნოდა.
დედაჩემი ყველასაგან გამორჩეული ადამიანი გახლდათ. ამას ყველა გრძნობდა.
და, როცა ჩვენ მას დავემშვიდობეთ და
მიწას მივაბარეთ, მაშინ უფრო მეტად ვიგრძენით, როგორი ძვირფასი პიროვნება
დაგვიკარგავს. "მთვარე მარცხნივ". ამ სპექტაკლში ერ-

დაგვიკარგავს.

თუმცა მე რა? მუდამ მისკენ მივილტვ-ოდი, ის კი ყოველთვის მაკლდა. მსახიობს ხშირად მოგზაურობა უხდებოდა. სულ გა-ნშორებების წუთებში მახსოვს. აი ეს სიტყვები დედამ მასწავლა:

საღამოს ჰერი გვაბრუნებს ვარდებით. მე შენზე ფიქრებით უფსკრულში ვვარდები... მისამღერიც ასეთია: კარგო, კარგო, ჩემო კარგო, გევედრები, ാന താര്യാനുന!

ქალაქური ფოლკლორია. დიდედამ შე-მაჩვია, რომ ეს მემღერა ყოველთვის, რო-ცა დედა სადმე მიდიოდა და ვემშვიდობ-ებოდით. მაშინაც, როცა შინ ბრუნდებოდა და ჩვენ სამივენი ვტიროდით.

ჩემი თავი სულ პატარაობიდან მახსოვს. 1939 წელია. დიდედაჩემთან ვარ, ქუჩაში დავრბივარ: ომია! ომი დაიწყო! ჩემთვის ეს რაღაც ძალზე დიდი, მაგრამ გაუგებარი

მოკილენაა.
მამაჩემი ფრონტზე წაიყვანეს, ეფრეი-ტორი იყო. მისგან ცნობა დიდხანს არ მოგვდიოდა. ბოლოს, როგორც იქნა, დე-დამ მიიღო უცნაური ღია ბარათი — გა-უგებარი რაღაც. მოხდა კი საშინელება:

მათ ოცეულს ქალებისა და ბავშვების და-ხვრეტა უბრძანეს. მამაჩემმაღა განაცხა-და უარი. მაშინ აიძულეს, დახვრეტას და-სწრებოდა და... წონასწორობა დაკარგა. მესანგრე იყო და თავის მოკვლა უნდოდა. მწყობრში ყველაზე ბოლოს მიდიოდა, რა-თა აფეთქებისას სხვა არავინ დაშავებულიყო. მაგრამ ის თოვლში იპოვნეს დაჭრილი. დედაჩემმა და დიდედაჩემმა ეძე-ბეს და ბავარიაში მიაგნეს. დედაჩემი მიადგა თავის მაზლს, გავლენიან კაცს — ესესელს. იმან უთხრა: რაც ჩაიგონა, კე-თილი ინებოს და, იმის გამო პასუხი აგ-

ორმოცში იყო თუ ორმოცდაერთში ბა-ვარიაში გაგვიძახეს. მამაჩემი ძალიან მიყ-ვარდა, თუმცა იშვიათად ვნახულობდი. უფროსების საუბრიდან ის დავასკვენი, რომ მას არ გამოუშვებდნენ — შიზოფრენიით დავადებულად გამოაცხადეს. ორმო-ცდასამში ბავარიიდან სულით ავადმყოფთა სხვა ჰოსპიტალში გადაიყვანეს. იქ მოკვდა. ჩვენ ბეტლინში ერთ პატარა ოთახში

ჩვენ ბერლინში ერთ პატარა ოთახში ვცხოვრობდით და კიდევ პაწაწა სამზარეულო გვქონდა. ჩვენი კარის მეზობლად რომელიღაც ფაშისტის ოჯახი ცხოვრობდა. მახსოვს, ორმოცდასამში, დედაჩემის მეგობრებმა მოიყარეს თავი ჩვენსას. იატაკზე ისხდნენ და საბანმოხურულნი უსმენდნენ ლონდონს. ასეთი "სახალხო რადიომიმღები" მაშინ ყველას ჰქონდა. ესაქცია იყო — თავისი მიმღები ყველას უნდა ჩაებარებინა, რათა უცხოეთის რადიდა ჩაებარებინა, რათა უცხოეთის რადი-ოსთვის არავის მოესმინა. ამის სანაცვ-ლოდ კი ღებულობდნენ ამ მომცრო, ნახევრად მრგვალ და თითქოს პირდაღებულ აპარატს. ამიტომ უწოდებდნენ მას "ჰებე-

აპარატს. ამიტომ უწოდებდნენ მას "პებე-ლსის დრუნჩს".
იმ წელს ჩამაწვინეს თაბაშირში — ძვლის ჭლექი აღმომაჩნდა. ჩვენს ბინაში ვიწექი. ერთხელ დაგვბომბეს, თანაც, მა-გრად. დედაჩემი შინ არ იყო. ხალხნო, მი-შველეთ, მიშველეთ-მეთქი, ვყვიროდი. გა-ნძრევა არ შემეძლო. მთელი დღე საშინ-

ლად გვბომბავდნენ.

დედაჩემი მხოლოდ საღამოს მოვიდა. დააკავეს, დაჰკითხეს. ჩვენ ყველანი თავს გვარიდებდნენ, ხელს არავინ გვიმართავდა. დედას ჯერ ქვევით ჩავყავდი, შე-მდეგ კი უკვე ორივენი ხევით ვრჩებოდით. ერთხელ კარზე მოგვიკაკუნეს: ლამაზკულულებიანი ევა იყო. მე ის მიყვარდა. დაც
ახლდა. როცა ებრაელების ძარცვა-რბევა
დაიწყო, მათ თავს გამოქცევით უშველეს.
თურმე, დამრბევებს დიდი ნოხის დათრევა უნდოდათ და ქალიშვილებმა უთხრეს, ჩვენ დაგეხმარებითო. იმათთან ერთად გამოუტანიათ ის ნოხი და სახურავ-სახურავ მოუღწევიათ ჩვენამდე.

როცა ომი დამთავრდა, რადიოთი გავიგეთ, რომ ეს საცოდავი დები დაჰაუში

გეთ, რომ ეს საცოდავი დები დაპაუმი დალუპულან.

ორმოცდაოთხში მე და დედაჩემი იენაში გავიქეცით. დედა იმედოვნებდა, რომ ფრიც კრემერის მეუღლის დახმარებით გავიტანდით იქ თავს. კრემერი დღესაც ცოცხალია, სს ბუჰენვალდის ძეგლის ავტორია. სამოცდაათი წელი უსრულდებოდა, როცა მოსკოვში მისი გამოფენა მო-

ეწყო.
დედაჩემი და ის თექვსმეტი წლის ასაკიდან მეგობრობდნენ. დედა მისი მოდელიც იყო და პროგრესული შემოქმედებითი ახალგაზრდობის ჯგუფის წევრიც.
კრემერის პირველმა ცოლმა, ჰანა ბერგერმა, მოცეკვავემ, აისედორა დუნკანის მიმდევრის, მერი ვიტმანის სკოლა დაამთავრა. ჰანამ დედაჩემი იენაში ჩაიყვანა, რათა დახმარებოდა მას — დედა ხომ უმუშევარი იყო.

ვარი იყო.
და დედაჩემი მის თეატრში მუშაობდა
— ჰანსი ერიდებოდა, მაგრამ მაინც მიიწვია. ეს საბავშვო თეატრი იყო, თანაც.
გრიმების ზღაპრების მიხედვით, და კიდევ,
ბოროტ ფერიას "მძინარე მზეთუნახავში". დედა შემდეგ ყოველთვის სიცილით ამბობდა: მხოლოდ ერთი კარგი
როლის თამაშმა მომიწია და ისიც ბოროტი ფერია, დედაბერი იყო. მეც გამოვდიოდი მასთან ერთად, მაგრამ ყველაფერი ეს
სულ ცოტა ხანს გაგრძელდა — თეატრი
დახურეს.

იენაში დედაჩემმა მაჩვენა ის ადგილი,

იენაში დედაჩემმა მაჩვენა ის ადგილი, სადაც მასზე უიმედოდ შეყვარებულმა ბოშა მევიოლინემ თავი მოიკლა. ეს ჯერ კიდეგ ჩემს დაბადებამდე, ოცდაათიანი წლების დასაწყისში მომხდარა.

მე და დედაჩემი ბერლინის რომელილაც მიწისქვეშა რკინიგზის სადგურში ვისხედით. იქ გამოეფინათ ცნობილი სურათი: ჰიტლერი დახრილია, ჩემი კბილა, ამერიკელ ვუნდერკინდ მსახიობ შირლი ტემპლის რომ ჰქონდა, იმგვარი მოდურკულულებიანი გოგონასკენ. ჰიტლერს ფორმა აცვია, არ იღიმება, გოგონა თაიგულს უწვდის. თავზე ადგას ხელოვნური ყვავილების გვირგვინი — ასეთი გვირგვინებით დღემდე იმკობენ თავს დღესასწაულებზე. ამ სურათს ყველგან ნახავდით. "ვაიმე, ნეტა, მეც ასე მანახა ის, მეც მანახა!" ჰიტლერის ნახვა ხომ ყველაზე სანუკვარი

ჰიტლერის ნახვა ხომ ყველაზე სანუკვარი ოცნება იყო. "უკეთესი იქნებოდა, შენ ის არანაირად და არასოდეს არ გენახა! თუ რატომ იქნებოდა ეს უკეთესი, ვერ გამეგო, მაგრამ დედაჩემი რასაც იტყოდა, ჩემთვის კანონი იყო. სწორედ მაშინ მითხრა მან: "თუკი ვინმე რამეს გკითხავს, ასე უპასუგერთაქი ვისიქ რანეს გერთავს, ამე ემან ე ხე: დედაჩემს ჰკითხეთ და ის უკეთ გეტ-ყვით ყველაფერს-თქო". მე ეს დავიხსომე. ორმოცდაოთხის შემოდგომაზე ბერლი-ნში დავბრუნდით. დავწექით. გვძინავს.

დილის ექვსი საათი იქნებოდა, რომ კარზე მოგვიკაკუნეს. სამნი იყვნენ, სამოქალაქო ტანსაცმელი ეცვათ. გესტაპოს ყოველთვის სამოქალაქო ტანსაცმელი აცვია. "ადექით! სამზარეულოში გადით!" და ჩვენი ბინის ჩხრეკას შეუდგნენ.

ცხრა წლისა ვიყავი. სამზარეულოში დედამ თქვა: "მადლობა ღმერთს, იქ მხო-ლოდ ერთი წერილია, სხვა არაფერი".

ლოდ ერთი წერილია, სხვა არაფერი".

ოთახში შეგვიშვეს გადასაცმელად —
ჩვენ ხომ ლოგინიდან აგვყარეს. საცვლების ამარა ვიყავით. დედამ თხოვა მათ,
წუთით გასულიყვნენ, ქალები ვართო. შიგნით უკვე ყველაფერი გადაქექილ-გადაქოთებული იყო. მაგრამ წერილი ვიპოვეთ
— ვერ უნახავთ. დედამ მოასწრო ჩემს
ჩანთაში ჩაჩურთვა. მე ყოველთვის მიყვარდა ჩანთები, ეს კი თითქმის ქალის ჩანთა იყო და ამიტომ გამორჩეულად მომწონდა. ქვევით ჩავედით.

თა იყო და ამიტომ გამორჩეულად მომწონდა. ქვევით ჩავედით.

"მავი, ძალიან შავი მანქანა. შემოდგომის მოღრუბლული დილა. სავსებით წყნარი ქუჩა. და ეს ძალიან, ძალიან შავი მანქანა. დედას ოდნავადაც არ შეტყობია შიში. თითქოს, ჩვეულებრივი რამ ხდებაო. ღია ფერის სპორტული ლაბადა ეცვა. ისინი გვაჩქარებდნენ: "შნელ! ტემპო!" მანქანაში ჩავსხედით. მგონი, შევცდი:— ისინი ორნი იყვნენ, მესამე საჭეს უჯდა. მომეჩვენა, რომ ძალზე დიდხანს მივყავდით. შესაძლოა, ასეც იყო.

ციხე. უფრო სწორად, ეს შენობა მათ ხელში იქცა ციხედ. ახლა იქ ძალზე მშვიდობიანი ხალხი იღვწის— კოოპერატიული სავაჭრო გაერთიანებები და მათი ადმი-

სავაჭრო გაერთიანებები და მათი ადმი-ნისტრაციული ბიუროა. მე მათთან ვიყავი, ვუამბე, რაც ხდებოდა აქ. საკმაოდ გულ-გრილად მისმენდნენ. ეს სახლი ნაციზმამდეც მშვიდი სახლი იყო, მაშინ კი დროე-ბითი საპატიმრო ციხე გახლდათ. ორანი-ენბურგერშტრასე. ორანიენბურგში მოხვედრილი კაცი გარეთ ვერ გამოვიდოდა. ბე-რლინის მთავარი სინაგოგის გვერდით იდ-გა. ის "ბროლის ღამეს" დაწვეს (ასე ერ-ქვა ნაცისტების მიერ ორგანიზებულ და-რბევას). დარჩა მისი ფასადი. ახლა მასზე სამახსოვრო დაფაა გამოკრული. მომავალ ოაობებს აფრთხილებენ, რომ მსგა-ვსი რამ არ გამეორდეს. ამ ორი წლის წი-ნათ სხვა სინაგოგა გახსნეს საზეიმო ცე-

აქ ბნელაში აგვიყვანეს ზევით, მგონი, მეორე სართულზე. დერეფანი, მერხები, სავსე ხალხი. დედამ თქვა: "შენს ჩანთა-ში წერილია. საპირფარეშოში წახვალ და დაკუწავ". ყველაფერი გავიგე, კარს ვა-ლებთ. იქ გესტაპოელი დგას. თითქოს გვე-ლია, კობრაა, წელში გაიმართა და საცაა დამგესლავს ნაცრისფერი, ძალზე ცივი, უმოწყალო თვალები. თითქოს ახლაც ვხე-დავ იმ თვალებს.

მე მთლად მოვიკუნტე, მოვიბღუნძე და წავედი იქიოკენ, საითაც უნდა წავსულიყავი — საპირფარეშოსაკენ და, როცა წყალს ვუშვებდი, წერილი დავკუწე. საშინლად დაძაბული ვიყავი.
დედასთან მივბრუნდი. — "ჰქენი?" —
"ვქენი" და მაშინვე გაგვიყვანეს. რამდე-

ნიმე წუთის შემდეგ უკვე ყველაფერი გვიან იქნებოდა.

დიდი უტიხრო შენობა. ბევრი მაგიდა. ლიდი უტინოო მენობა. ბევოი საგიდა. უკვე სხვები დაგვკითხავენ, არა ისინი, ვინც აქ მოგვიყვანა. მბეჭდავი ქალები აკ-აკუნებენ, დაკითხვას იწერენ. ოთხნი იდგნენ პირით კედლისკენ. ოთხივეს უხეში ყავისფერი ტანსაცმელი ეცვა. ისინი ფრანვინახე და უფრო ხმამაღლა ავტირდი. გა-მომძიებელმა მითხრა: "ორშაბათამდე მი-გვყავს". დედამ ამ გაწამაწიაში მოასწრო, ეთქვა: "შენ არ დაიჯერო". პარასკევი. ორმოცდაოთხის შემოდგო-

მა.

გადამცეს წითელ ჯვარს. წითელი ჯვარი ყოველ სადგურზე იყო. დედაჩემის
მოლოდინში ორი ღამე ლორტერის სადგურში გავათენე. ის ახლა აღარაა, დანგრეულია და ჯერ არ აღუდგენიათ. კვირას
მთელი დღე წითელი ჯვრის კართან ვიდექი, რათა არ გამომპარვოდა დედაჩემის
მოსვლა. გარეთ ხალხი მიმოდიოდა, ტრადიციულად სეირნობდნენ ოჯახები.

ორშაბათს ის გამომძიებელი ჩამოვიდა
და განმაწესა საბავშვო სახლში, რომელიც ომით დაობლებულთათვის შექმნეს.
ჩემს ბედში მყოფი იქ სხვა არავინ იყო.
დღისით ბისდორფში, ბერლინის გარეუ-

იემს ბედ მი მყოფი იქ სხვა არავის იყო. დღისით ბისდორფში, ბერლინის გარეუ-ბანში ვიმყოფებოდით, ბარაკში, საღამოს კი ღრმად მოხუცებულთა სახლის სარდაფში უნდა ჩავსულიყავით. იქ, თავშესაფარში, საწოლებზე დავეყრებოდით ხო-

ფაოიი, ააგოლებაშ დავუმეგობრდი მე ყველას ვუყვარდი. დავუმეგობრდი ბავშვებს. მზარეულებს ვეხმარებოდით. მახსოვდა დედაჩემის მისამართი, მაგ-რამ საბავშვო სახლის დირექტორი უკვე დაკავშირებია მას. დიდედისაგან კი დე-დაჩემსაც გაუგია, ჩემი ადგილსამყოფელი. დაჩემსაც გაუგია, ჩემი ადგილსამყოფელი. დირექტორი ლატვიიდან იყო, გერმანელი. მან ერთხელ მითხრა: "საბჭოთა ადამიანებს შური რომ ეძიათ ყველაფრის გამო, ჩვენგან აღარაფერი დარჩებოდაო". ის მორწმუნე გახდა. "ამ საშინელებათაგან თავი მხოლოდ ღმერთს შეიძლება შეაფარო. ჩვენ ადამიანები არ გვაპატიებენ". და ჩვენზე ზრუნვა გახდა მისი პირველი საქველმოქმედო საქმე.

ჩვენ გვეუბნებოდნენ: რუსები ყველა ბავშვს ყურებს დააჭრიანო. მაგრამ დირექტორმა გვითხრა: "ნუ გეშინიათ, ისინი ავი, ბოროტი ადამიანები არ არიანო".

ის დიფტერიამ შეიწირა...

ბაგშვთა სახლში მოულოდნელად

გავშვთა სახლში მოულოდნელად მოა-ბიტის საპყრობილიდან დედისგან დედო-ფალა მომივიდა. ისინი იქ სათამაშოებს აკ-ეთებდნენ. ეს დედაჩემს მოუგონებია: მას არ შეეძლო, საკანში დარდისთვის სხვაგვარად გაეძლო.

ღმერთო ჩემო, რა იყო ის დედოფალა ჩემთვის! როცა კაბა გავხადე, ბარათი ვნა-ხე... მოაბიტის საპყრობილის ზედამხედველს მივწერე: "თქვენ რომ დედა გყავ-დეთ და ის საპყრობილეში იჯდეს... დამიბრუნეთ დედაჩემი".

ერთხელ რომელიღაც კრაიზლიატერის დაბადების დღის გამო "დელეგაციაში" ჩამრიცხეს. ჩვენ უნდა მიგველოცა კრაი-ზლიატერისთვის. ზეპირად უნდა წაგვე-კითხა ლექსი, რომელიც სამად იყო გაყო-ფილი: მე ერთი ნაწილის წაკითხვა დამევალა. ორმა სხვა გოგონამ შიშისგან ხმა ვერ ამოიღო და მხოლოდ მე წავიკითხე. მან მე შემაქო, მოვეწონე, როგორც ინტელექტუალური გერმანელი ბავშვი. შემდეგ გაიგო, რომ დედაჩემი დაპატიმრებულია. მისმა გულის აჩუყებამ გაზის ღუმელს გადამარჩინა. გადაწყა, რომ ხელახლა აღსაზრდელად ფაშისტური ოჯახისთვის მივებარებინეთ.

ბავშვთა სახლში ჩვენ გვემსახურებოდა "გერმანელ ქალიშვილთა კავშირი". იმიტომ რომ საღამოს, უკვე წამოწოლილნი, ვიცინოდით, მორიგემ გამომიძახა და დამსაჯა: შიშველ ბეტონზე ორი საათით ფეხშიშველა დგომა მიბრძანა... და მაშინვე დიფტერიით გავხდი ავად. როცა ცოტათი

შიშველა დგომა მიბრძანა... და მაშინვე დიფტერიით გავხდი ავად. როცა ცოტათი მოვიკეთე, ფაშისტურ ო求ახს მიმაბარეს. იქ ყველაფერი გამომკითხეს. მე ასე ვპასუხობდი: "დედაჩემს ჰკითხეთ და ის ამაზე უკეთ გიპასუხებთ". და ვდუმდი. დედაჩემმა შემდეგ მითხრა, რომ მეჩემი დუმილით ის გადავარჩინე. დედას ებრაელების დახმარებასა და ფრანგი სამხედრო ტყვეების გაპარებაში ადანაშაულებდნენ. სიკვდილი ემუქრებოდა. იმ ოჯახისაგან დიდედამ გამომისყიდა... პუ-რითა და სიგარეტებით.

ოჯახისაგან დიდედამ გამომისყიდა... პურითა და სიგარეტებით.
დიდედაჩემი და პაპაჩემი ბერლინის ახლოს მდებარე იუტებორგში გადავიდნენ
და იქ ვცხოვრობდით სხვენზე. ადგილობრივი მოსახლეობა ჩვენ, ლტოლვილთ,
ძალზე ცუდად გვექცეოდა. ვშიმშილობდით. ისინი ჯერ კიდევ მაძღრად იყვნენ.
დიდედა ახალ ბალახს აგროვებდა, მე და
პაპაჩემს გვაპურებდა. თვითონ კი მთლად
შიმშილობდა და შიმშილის ეპიდემიით შიმშილობდა და შიმშილის ეპიდემიით დაავადდა.

ოცი აპრილი, ჰიტლერის დაბადების დღე. ყველა ქუჩა ცარიელია. ისმის ზარ-ბაზნების გრიალი და შეძრწუნებული ძა-ხილი: "რუსები მოდიან!.." სარდაფში ჩაგვყარეს. როცა სარდაფში პირველი რუ-სი ჯარისკაცები ჩამოვიდნენ, გვითხრეს: "გამოდით და თქვენ-თქვენს სახლებში წა-

"გაიოდით და თქვეი-თქვეის საალეი იი გადითო".

ათი წლისა ვიყავი, მაგრამ ტანად უფრო
დიდი ვჩანდი. ამიტომ დიდედაჩემს ეშინოდა და საწოლქვეშ დამმალა. შემდეგ
გადაიფიქრა და ისევ საწოლზე დამსვა. ამ
საწოლზე დედოფალათი ხელში მჯდომარე, შესაძლოა, ათი წლისაზე პატარადაც
კი გამოვიყურებოდი. მე და-ძმები არა
მყავდა, მარტოხელა გავიზარდე და ამიტომ განსაკუთრებით მიყვარდა ჩემი წითელქუდა დედოფალა. დედაჩემი შემდეგ მას
"სამხედრო წითელქუდას" ეძახდა.

რუსი ჯარისკაცი შემოვიდა და საათი
ითხოვა. არ გვქონდა. ჩემს ლოგინთან დადგა და პირქუშად მომაჩერდა. მე დედოფალა გავუწოდე. მან მოულოდნელად თავზე გადამისვა ხელი და ისე წავიდა, დედოფალა არ წაულია.

მეორე დღეს სამხედროები საჭმელს იძლეოდნენ. ხალხს ეშინოდა, მოწამლული
იქნებაო. მე ულუფა პირველმა ავიღე, შემდეგ სხვებმაც აიღეს.

იქნებაო. მე ულუფა პირველმა ავიღე, მდეგ სხვებმაც აიღეს.

ბედმა გამიღიმა — იმ დღეებში ყველა სიავე ამცდა.

დიდედაჩემს ჯერ ისევ შიმშილის ეპი-დემია სჭირდა, როცა გავიგონე: ინგრიდ... დედა მეძახდა. მან მოაბიტის ციხიდან ფეხით და კიდევ ვინ იცის, რით მო-აღწია აქამდე. თავისი ფრანგი მეგობარიც ნახა. მისთვის წვრილმანები არ გამომიკითხავს. ახლა კი ეს დაგვიანებულია.

წარმოგიდგენიათ, მათ ჯერ კიდევ ცეც-

ხლში მოგუზგუზე ბერლინში მონახეს ერ-თმანეთი. ფრანგს მისი პარიზში წაყვანა

თმანეთი. ფრანგს მისი პარიზში წაყვანა უნდოდა. დედაჩემმა უთხრა: "შენ გერ ოგახში მიდი, და მერე თუ მოგინდება, შე- მატყობინეო..." და დედა ელოდა, ელოდა. შემდეგ გაიგო, რომ ფრანგი თავის ოგახს შეეწყო. დედაჩემი მას სიკვდილამდე ელოდა. პარიზში ცხოვრებაზე ოცნებობდა და ეწადა, მარად ახალგაზრდა ყოფილიყო, რომ ფრანგს ასეთი ენახა. ყოველთვის მუქ-ცისფერ მაუდის შარფს იხვევდა. შარფი მას ფრანგმა დაუტოვა. არასოდეს იშორებდა. მონ შერი, ჩემო საყვარელოო, — იტყოდა ხოლმე და მოფერებით ლოო, — იტყოდა ხოლმე და მოფერებით გადაუსვამდა შარფს ხელს. ფრანგი, თურმე, ოდესღაც დედასაც ასე ეძახდა: "სა-დაა მონ შერიი?" და ჩვენ ვიცოდით, რომ

დედა შარფს ეძებდა.
მე დედაჩემს შევპირდი, რომ შარფს შევინახავდი და, თუ პარიზში მოვხვდე-ბოდი, მის მეგობარს მოვძებნიდი და ამ შარფს გადავცემდი.

ომის დამთავრებიდან ოთხი წლის შემ-დეგ დედაჩემი ვაიმარში იხმო მაქსიმ ვა-ლენტინმა. მე თქვენ გითხაროთ. რომ ვა-ლენტინი ემიგრაციიდან დაბრუნდა და თეატრალური დასი დაარსა-მეთქი, და ლო-ტე ლებინგერმა, ცნობილმა არტისტმა (ის ომის დროს დიქტორი იყო მოსკოვში). დედაჩემს ჰკითხა: მაიკას რატომ გეძახიანო? დედაჩემმა უამბო. თურმე, ლოტეს უთამაშია ის როლი პიესაში "მთვარე მარცხნივ". თეატრი ბერლინში გადაბარგ-და და გორკის სახელობისა გახდა. და დედაჩემი თამაშობდა იმ თეატრში.

მაგრამ ვალენტინი ავად გახდა, ანსამბლიც დაიშალა, ბევრნი წამოვიდნენ და დედაც წამოვიდა. ტელევიზიაში დაიწყო მუშაოგამოვიდა. ტელევინიაში დაიყყო მუშაო-ბა, დეფაში იღებდნენ. კომიკოსი იყო, ეს მისი ბუნებიდან გამომდინარეობდა. სახა-სიათო, მეორეხარისხოვან როლებს ასრუ-ლებდა. ცნობილი მსახიობების გვერდით თამაშობდა. თუმცა მისი საუკეთესო წლები უკან დარჩა.

დედაჩემს უნდოდა, რომ მსახიობი გა-ვმხდარიყავი. ადრე, სულ პატარა, ვთამა-შობდი, ვმღეროდი. არც მიფიქრია, ეს ჩემი პროფესია თუ შეიძლებოდა გამხდა-

მუშფაკის ბოლო წელს, ოცდაცამეტში მოხდა ჩემი ცხოვრების მთავარი ამბა-ვი, აი, რა და როგორ მოხდა.

მე ვმეგობრობდი ერთ ქალიშვილთან, რომელიც ლატვიიდან იყო და რუსულად ლაპარაკობდა. მის ჯგუფს უნდოდა მეგო-ბრული საღამოს ჩატარება და ორი რუსიც მოიწვიეს. მაგრამ რატომღაც, საღამო გადაიდო და საჭირო გახდა მათი გაფრთხილება. რატომ გადაიდო, ეს უკვე აღარ მახსოვს. თან მთხოვა: წამომყევი, მათთან მარტო მისვლა მეუხერხულებაო. სიამოვნებით წავყევი, მათი ნახვა მაინტერესებდა და მინდოდა, თუნდაც ცოტა, შესაძლებლობისამებრ, რუსულად მელაპარაკნა.

რაკი საღამო აღარ ტარდებოდა, კაფეში დაგვპატიჟეს. ერთი მათგანი, დედოფალა რომ შევთავაზე და თავზე ხელი გადამისვა, იმ ჯარისკაცივით შავთმიანი იყო. მე მას ვკითხე, საიდანა ხართ-მეთქი. საქართველოდანო მიპასუხა. მხოლოდ ის ვი ცოდი, რომ საქართველოში სტალინი დაცოდი, ოომ საქაოთველობი სტალისი და-იბადა. და მე მოულოდნელად ასე გამიღი-მა ბედმა, ღმერთო, ჩემო... ეს კაცი იქ-იდანაა, საქართველოდან?! მე, დედაჩემსა და დიდედაჩემს გვიყვარდა "სულიკო" და ახლა სახელდახელოდ წავუმღერე. თანაც ვთხოვე "სულიკოს" ქართული ტექსტი და ლე მან იქვე, მენიუზე წამიწერა. აღგ ნნებუ-ლი ვიყავი. რაღაცნაირმა გთინობამ შემა

ლი ვიყავი. რალაცხაირმა გრმსრბამ მემმა კა-პყრო. როგორ და რამ, არ ვიცი... მეხმა გა-მგმირა. ეს პირველი სიყვარული იყო... შევთანხმდით, რომ შევხვდებოდით ერ-თმანეთს, ვისეირნებდით. საერთო საცხო-ვრებელში, ჩემს ოთახში ვცეკვავდი, ვმლე-როდი. ჩემს გარდა, ყველანი გამოცდილ-ები იყვნენ. ისინი ჩემი სიხარულის გამო იცინოდნენ.

მართლაც, ერთიც ვნახოთ და, ეს რომ სერიოზული გრძნობა არ იყოს? მაშინ, აჯ-ობებს, თავს მოვერიო. კარგად უნდა გამოვცადო ჩემი თავი.

მოვცადო ჩემი თავი.
და მე არ წავედი თაღქვეშ პაემანზე,
ძლივს ვუძლებდი ამგვარ ტანჯვას. ის კომენდატურის მანქანით მოვიდა, საერთო
საცხოვრებელში ცოფიანივით შემოიჭრა.
იენის გარეუბანში გავედით. მაშინ მას არ
შეეძლო, თავისუფლად შეხვედროდა გერმანელ ქალიშვილს.

შემდეგ ყოველთვის დათქმულ დროს მივდიოდი თაღთან და სასეირნოდ მივემართებოდით.

ერთხელ გვიან დავბრუნდით. საერთო საცხოვრებელში ღამე კარი იკეტებოდა, თერთმეტის შემდეგ არ უშვებდნენ. მან მითხრა: თუ არ შეგიშვებენ, შეგიძლია ჩემთან გაათენოო. ასეც მოხდა. კარი არ გააღეს და მას გავყევი. ძალიან ახლოს ცხოვრობდა, კომენდატურის სახლში და მასთან დავრჩი.

ცხოვრობდა, კომენდატუოის სახლი და მასთან დავრჩი.

მე ახლა მესმის მისი... და ვაპატიე, შეეძლო ეფიქრა, ქუჩის ქალი ვიყავი. მან
ხომ არ იცოდა, თვრამეტი წლის ასაკში
რომ შევხვდი პირველ საყვარელ ადამიანს
და ქორწინება სწორედ ეს მეგონა.

ჩვენ რვა ნოემბერს გავიცანით ერთმანეთი და დეკემბრამდე ხშირად ვხვდებოდით. ჩვეულებრივ, სამოქალაქო ტანსაცმელი ეცვა. სამხედრო ფორმით მხოლოდ
ორჯერ ვნახე — მფრინავი იყო, უმცროსი
ლეიტენანტი. იმ დროს მისთვის სარისკოც
კი იყო გერმანელ ქალიშვილთან ასე აშკარად შეხვედრა. ეს ჩემთვის არ უგრძნობინებია. რესტორანში გულუხვად მიმასპინძლდებოდა. კარგად დამაპურებდა ხოლმე. მე ხომ ვშიმშილობდი. მცირე სტიპენდია მქონდა. მაგრამ ისე ვღელავდი,
არაფრის ჭამა არ შემეძლო და საერთო
საცხოვრებელში მშიერი ვბრუნდებოდი.
დეკემბერში მან მითხრა, შვებულებას
ვიღებ და მივდივარო. არ ვიქოდი, რა

დეკემიერში მან მითხოა, მეებულებას კილებ და მივდივარო. არ ვიცოდი, რა ხდებოდა ჩემს თავს. ექიმთან მივედი და მან ჩემი შიში დაადასტურა. არ მინდოდა მისთვის შვებულების ჩამწარება და არაფერი ვუთხარი. "რა ჩამოგიტანო", — მითხრა დაშვიდობებისას. "მხოლოდ ჩამო

ის აღარ დაბრუნებულა. დედა ჩამოვიდა და ექიმთან წამყვა. ექ-იმმა უარი გვითხრა: "სამწუხაროდ, არ შე-მიძლია დაგეხმაროთო". ამისთვის აპატი-მრებდნენ და ექიმი სამუდამოდ კარგავდა

დედამ მითხრა: "ჰოდა, არც არაფრის გაკეთება არაა საჭირო. ეს ხომ პირველი ორსულობაა".

თვითონაც ეს მინდოდა. დაე, სამუდამ-ოდ დამრჩეს მისი ხსოვნა. ეს მოსასხამი როდია, მხრებიდან მოიშორო და სადღაც

დედა ბერლინში, სამსახურში დაბრუ-

(ᲓᲐᲡᲐᲡᲠ**Უ**ᲚᲘ ᲛᲔ-20 ᲒᲕᲔᲠᲓᲖᲔ).

log. blin j. Bonglind lob, bob. Agbargo. 1 202000000999

ბუთი წლის წინ ჟურნალ "დრო-7000" (Ne 12, 1983 F.) 208m/3046და ჩემი წერილი "ფეხბურთის ბასეი ჯადოქრები", ხოლო მომდევნო წელს "ნაკადულმა" ცალკე წიგნა დაც გამოსცა "მოედანზე არიან ბასკი ვირტუოზები", რომელსაც გასულ წელს შევსებული სახით, რესპუბლიკის დამსახურებული ჟურნა ისტის გ. აკოფოვის თარგმანით შკითხველი რუსულ ენაზეც გაეცნო.

ჩვენს ქვეყანაში საფეხბურთო ტურნეს დამთავრების შემდეგ ბასკები ნორვეგიაში მიემგზავრებოდნენ, რათა იმავე 1937. წლის 22 და 28 აგვისტოს ორი მატჩი ეთამაშათ, ხოლო შემდეგ ესპანეთში გაეგრძელებინათ ბრძოლა მეამბოხეთა წინააღმდეგ, რესპუბლიკური ესპანეთისამწუხაროდ, მათი ეს პატრიოტუ-

ლი წადილი განუხორციელებელი დარჩი, რადგან გერ ქალაქი ბილბაო დაეცა, შემდეგ კი მეამბოხეთა გარებმა ბასკთა ქვეყანა დაიკავეს და 22 ოქტომბერს ხელში ჩაიგდეს ჩრდილოეთის უკანასკნელი ბასტიონი — ქალაქი ხიხონი.

ბასკმა ფეხბურთელებმა (ერთის გამოკლებით, მაგრამ ამაზე ქვემოთ) არ ისურვეს ფრანკისტული რეჟიმის პირობებში დაბრუნება და საცხოვრებლად მექსიკა აირჩიეს.

როგორ წარიმართა ამ ლეგენდარული გუნდის, მისი ცალკეული ფეხბურთელების შემდგომი სპორტული თუ ემიგრანტული ცხოვრება? ამ პერიოდზე მეტ-ნაკლებად საგუ-

ლისხმო ინფორმაციას გვაწვდის ცნობილი ფეხბურთელი, სპორტის დამსახურებული ოსტატი, აწ განსვენებული ან. სტაროსტინი სამოციანი წლების "ფუტბოლში". ეს ცნობები მეც უყოყმანოდ შევიტანე წიგნში შანამდე ხომ ბასკი ფეხბურთელების შემდგომი ბედის შესახებ თითქმის ირაფერი ვიცოდით

ბურუსით იყო მოცული ბასკეთის ამ ლეგენდარული გუნდის საბჭოთა კავშირიდან გამგზავრების შემდგომი პერიოდი: საკავშირო ჟურნალგაზეთებში თითქმის არაფერი იწერებოდა, ხოლო ერთადერთი იმედი — ქართული სპორტული პრესა ე. წ. "დახურულ ფონდში" ირიცხებოდა . მარქსის სახ. სახელმწიფო რესპუთოლეცნასლ სიგედოიობიბ იოლაიობ გაჭიანურებული მიშენებისა თუ რეკონსტრუქციის გამო. და აი, 1986 წლის პოლოს თუ 1987 წლის დასაწყისში "ვეტო" როგორც იქნა მოიხსნა და ჩვენც საშუალება მოგვეცა, გავყოლოდით ბასკი ფეხბურთელების სპორტულ გზას.

ჩვენგან გამგზავრების შემდეგ ბასკებმა დაგეგმილი მატჩები გამა რთეს ოსლოში და ნორვეგიის მუშათა სპორტული კავშირის ნაკრებთან. ორივე შეხვედრა მოიგეს (3:1 და

ოსლოდან კურსი პარიზისაკენ აიღეს, საიდანაც მექსიკაში აპირებდნენ გამგზავრებას. გზად კოპენჰა-გენში მოუხდათ დაუგეგმავი შეჩერება. დანიის მუშათა სპორტული კავშირის მესვეურები ასეთ შემთხვევას ხელიდან როგორ გაუშვებდნენ.

ძალები აშკარად უთანაბრო აღმოჩნდი: ბასკებმა გამანადგურებელი ანგარიშით (11:1) დაამარცხეს მასპინძლები.

ზავრნენ და ოთხი მატჩი გამართეს არაერთი უსიამოვნება ელოდათ ბაადგილობრივ გუნდებთან. შედეგი სკებს პარიზში. ჯერ იყო და ფეხმოულოდნელი აღმოჩნდა (ერთი მობურთის საერთაშორისო ფედერაგება, ერთი ფრე და ორი წაგება), ციამ (ფიფა) უარი თქვა მექსიკაში რაც ფეხბურთის სპეციალისტებმა მატჩების ჩატარებაზე. შემდეგ, ვიდდა ჟურნალისტებმა გადაღლილობით რე ფიფასთან მოლაპარაკება გრძეახსნეს. მართლაცდა, მაისიდან მოლდებოდა და ბასკები დროებით პაყოლებული ოთხი თვის მანძილზე მერიზის გარეუბან ბარბიზონში ისვექსიკაში ჩასვლამდე ბასკებმა ევრონებონენ, მათთან ფრანკოს ემისრები პის ექვსი ქვეყანა მოიარეს და 19 მატჩი გამართეს, ხოლო შემდეგ ამგამოცხადდნენ და ესპანელი ხალხის ამ ჯალათის ულტიმატუმი გადასცეს დენივე შეხვედრა (თუ მეტი არა) -სამშობლოში დაბრუნების თაობაზე. მექსიკაში. ძნელი არ უნდა იყოს იმის ერთის გარდა ყველამ სასტიკი უაწარმოდგენა, თუ რა დატვირთვის გადატანა მოუხდებოდათ ფეხბურრი განაცხადა, ეს გუნდის ვიცე-კაპიტანი გ. გოროსტიცა აღმოჩნდა. ამ თელებს, და თუ უმაღლესი ოსტარენეგატის ნაცვლად გუნდში ჩარიტობა და ფიზიკური კონდიცია არა, ცხეს საუკეთესო ბასკი ფეხბურთეალბათ, ბევრი ვერც შეძლებდა ისევ ლები ტომეს აგირე, იგნაციო აგიმოედანზე გამოსვლას. რესებალო და ურკიოლა, რომლებიც კიდევ რამდენიმე ჩემთვის ახალ

andbasada

ფრანკოს რეჟიმს გამოჰქცეოდნენ. ცნობას წავაწყდი 1941-1944 წლების პარიზმივე ყოფნისას ბურჟუაზიპერიოდული პრესის ფურცლებზე. ულმა გაზეთებმა ხმები გაავრცელეს, ამერიკის კონტინენტზე მოხვედლ. რეგეირო, ლანგარა და სილაურერილი ბასკეთის ნაკრები შეუპოვნი საფრანგეთში რჩებიან და პარირად იგერიებდა საფეხბურთო კლუზის "რესინგში" ითამაშებენო. ასეთი ბების მენეჯერთა განუწყვეტელ იეწინადადებით მართლაც მიმართეს რიშებს და ისევ ერთ გუნდად აგრბასკებს, მაგრამ არც ერთმა არ ისუძელებდა ტურნეს ცენტრალური და რვა მეგობრებთან დაშორება. სამხრეთი ამერიკის ქვეყნებში. ბოფიფას სიჯიუტე, ბოლოს და ბოლოს საფეხბურთო ბიზნესმა თავისი ლოს, დაძლეულ იქნა და ნაკრები გაიტანა და ბასკ ფეხბურთელთა უშ-

ყველაზე მნიშვნელოვანი წარმატება ქეთა კარი, მაგრამ გუნდის სხვა წევრებმა მხოლოდ ექვსი გოლის გა მექსიკიდან ბასკები კუბაში გაემგტანა მოახერხეს და "სან ლორენცო"

მეცხრე საფეხურს ვერ ასცდა. astron _ mallmammly sons 3/000000" 1944 წლის ერთ-ერთ პირველ ნომერში ყურადღება მიიქცია მეხიკოდან გადმოცემული ინფორმაციის სათაურმა: "რეგეირო მეხიკოს სათეხბურთო მინდერებზე", დიახ, დიახ, წერილი ეხებოდა ბასკეთის ნაკრები გუნდის სახელგანთქმულ კაპიტანს ლუის რეგეიროს, რომელიც თავის თანაგუნდელთა უმრავლესობასთან ერთად ამჯერად საკლუბო გუნდის

ინც მიმელო დაწვრილებითი ინფორმაცია ბასკების ლეგენდარული გუნდის ფეხბურთელთა შესახებ.

ჩემპიონატის პრესცენტრში, იქვე "დინამოს" სტადიონზე მექსიკელებთან შეხვედრა შედგა და თარგიმ-606 - Asmana Bababa bammaadob დახმარებით საუბარიც გაიმართა. ბასკი ფეხბურთელების შესახებ მათ ბევრი რამ იცოდნენ, მაგრამ ყველა კითხვაზე პასუხი, სამწუხაროდ, მაინც ვერ მივიღე. ხუან დოსალი ლუის რეგეიროს ოჯახთან დაახლოებული პირი აღმოჩნდა, ლუის ვაჟი და თვითონ თურმე ერთად გამოდიოდნენ

დაბრუნებულან (გოროსტიცას გარდა, რომელმაც გუნდი მექსიკაში გამგზავრებამდე მიატოვა) თავდამსხმელი ხოსე ირარაგორი და ნახევარმცველი ლეონარდო სილაურენი. არგენტინის კლუბებში გამოდიოდნენ და იქვე საცხოვრებლად დარჩნენ მცველები პედრო არესუ და ანხელ მო სუბიეტა, რომელმაც ჩვენს ქვეყანაში გამართული 9 შეხვედრიდან ოთხში მიიოო მონაწილეობა, მათ შორის თბილისშიც ითამაშა, საქარ თველოს ნაკრებთან. დანარჩენები შუამარბი და გუნდის კაპიტანი ლუის რეგეირო და მისი ძმა პედრო, მეკა-

PACHELDS & UPTER

"ადოს" შემადგენლობაში გამოდიოდა. "ადო" ამ დღეს "მექსიკის ვერცხლის თასის" გათამაშების ფინალურ მატჩს ატარებდა "მონტესუმასთან". რეგეიროს გუნდი დამარცხდა ანგარიშით 1:3. მეტოქემ "ა დოს" სისწრათით აგობა. თუმცა პრესამ ქებით მოიხსენია რეგეირო, რომელიც "ისევე ჩინებულად თამაშობდა, როგორც ადრე", ვერც თვითონ და ვერც მისი თანაგუნდელები ძველებური სისწრაფით ველარ იმოძრავებ-

რავლესობა არგენტინულ კლუბებ-

ში აომოჩნდა: ი. ლანგარა მიიწვია

"სან ლორენცომ", სადაც ყველაზე

ჩვიდმეტი შეხვედრა გამართეს ბასკებმა მექსიკის საკლუბო გუნდებთან და თექვსმეტში გაიმარჯვეს, ხოლო ერთი ფრედ დაამთავრეს.

გუნდი მექსიკაში გაფრინდა.

დიდი საფეხბურთო ტურნე გრძე-

საფეხბურთო ტურნირშიც მიიღეს მონაწილეობა. მექსიკურმა პრესამ ამ შეჯიბრების ფინალურ შეხვედრად მიიჩნია საკლუბო გუნდ "ანტანტასთან" მატჩი, რომელიც ბასკებმა მოიგეს ანგარიშით 3:2. ორი გოლი ლანგარამ გაიტანა, ერთიც ურკიოლამ.

ორი მატჩი გამართეს ბასკებმა მექსიკის ეროვნულ ნაკრებთან და ორივეში გაიმარჯვეს ანგარიშით 5:1 და 2:1. ბუნებრივია, ეს იყო მათი

ძვირად შეძენილი ფეხბურთელები გამოდიოდნენ და ამიტომაც მას "მილიონერთა კლუბს" ეძახოდნენ. ლ. ილაურენი და პ. არესუ "ბოკა ხუნიორსში" გადავიდნენ, ა. სუბიეტა — "ინდეპენდიენტეში". სხვადასხვა არგენტინულ კლუბში დაიწყეს თამაში ძმებმა ლუის და პედრო რეგეიროებმა, გ. ბლასკომ, ხ. ირარაგორიმ და Ubandda

არგენტინის 1940-1941 წლების ჩემპიონატში "ბოკა ხუნიორსმა" გაიმარჯვა, მეორე ადგილი "ინდეპენდიენდიენტემ" დაიკავა. გოლეადორთა დავაში ყველას ი. ლანგარამ აჯობა. 30 მატჩში მან 33-გერ აიღო მეტოდნენ მინდორზე, თვითონ რეგეირო ხომ ამ დროს 36 წლისა იყო. . 1985 წლის აგვისტო-სექტემბერში ჩვენს ქვეყანაში პირველად ტარდებოდა იუნიორთა მსოფლიოს რიგით მე-5 ჩემპიონატი. ერთ-ერთი

(ერთი მატჩი რუსთავშიც მოეწყო). შეგიბრებაზე აკრედიტებულ უცხოელ ჟურნალისტებს ვინც თბილისს ესტუმრა, მექსიკის ტელევიზიის კომენტატორები ხუან დოსალ ესტრადა და ენრიკე ბერმუ-

ქვეჯგუფი თბილისში ასპარეზობდა

დესიც იყვნენ. იმედი გამიჩნდა, იქნებ ახლა მამექსიკის ერთ-ერთ პროფესიონალურ გუნდში (მომაგონდა: ან. სტაროსტინი წერდა, ვაჟი მამისგან ოსტატობით ძალზე შორსაა, მაგრამ მამამისის შენიშვნებს თურმე არ იზიარებდა: "მამაჩემო, შენ ხომ ოთხკუთხა ბურთით თამაშობდი!" როცა ეს ვუთხარი, ხუანს გაეღიმა). ხუან დოსალი შემპირდა, რომ ჩემს

კითხვებს თან წაიღებდა და სამშობლოში დაბრუნებისთანავე შეეცდებოდა, ყველაფერი დაეზუსტებინა კითხვარი კი წაილო ხუანმა, მაგრამ პასუხი არ მიმილია. 7 სექტემბერს მოსკოვში ჩემპიონატის ფინალური შეხვედრა ჩატარდა, ხოლო მექსიდაბრუნებიდან რამდენიმე დღეში რა საშინელი, შემაძრწუნებელი სტიქიური უბედურება დაატყდა თავს მის 17 მილიონიან დედაქალაქს, ყველას გვახსოვს...

adamon starma librar asamamon daშინ, როცა თასის მფლობელთა ევროპულ ტურნირში მინსკელ დინამოელებს კენჭისყრამ ბასკეთის ერთერთი პროვინციის გიპუსკოას მთავარი ქალაქის — სან-სებასტიანის ფეხბურთელთა გუნდი "რეალი" (იგივე "რეალ სოსიედადი") არგუნა. საპასუხო მატჩი მინსეში გასული წლის 4 ნოემბერს ჩატარდა და, ფეხბურთის ბელორუს მოყვარულთა სასიხარულოდ, სტუმრებს შორის აომოჩნდა ბასკეთის ლეგენდარული გუნდის წევრი, მარჯვენა მცველი, 76 წლის პედრო არესუ.

და აი, ბელორუსიის ტელევიზიის სპორტული კომენტატორის ვლ. ნოვიცკის დახმარებით და ჟურნალისტ დ. ბოლდირევის მეშვეობით ბევრი რამ ახალი (სამწუხაროც) გაირკვა ბასკი ფეხბურთელების ბედზე, დიდი მადლიერებით აღვნიშნავ წერილის ავტორისადმი მათ ყურადღებას.

ბასკთა იმ ლეგენდარული გუნდის მოთამაშეთავან მშობლიურ ბასკეთში ორი ფეხბურთელი დაბრუნებულა — ნახევარმცველი რობერტო ეჩებარია და ცენტრალური თავდამსხმელი ისიდრო ლანგარა, ცნობილი გოლეადორი, მეტსახელად "ტანკი" ასევე, სხვადასხვა დროს ესპანეთში რე გრეგორიო ბლასკო, მარცხენა გარემარბი ემილიო ალონსო, მცველი სერაფინ აედო, ცენტრალური მცველი ხოსე მუგუერსა, შუამარბი ენრი კო ლარინაგა, ნახევარმცველი პაბლო ბარხოსი, რომელმაც სამი მატჩი ითამაშა თბილისსა და მინსკში, სათადარიგო შეკარე რაფაელ ეგუსტისა და გუნდის მწვრთნელი პედრო ვაmoster andlessage complete horsens-

სამწუხაროდ, აქ ჩამოთვლილ ფეხბურთელთაგან დღეს მხოლოდ ექვსია ცოცხალი — 79 წლის ლუის რეგეირო, 77 წლის აედო, 76 წლის არესო, 75 წლისანი ლანგარა და ალონსო, აგრეთვე ბარხოსი (მინსქში არესუს სტუმრობის გამო გაზეთ "სოვეტსკი სპორტში" გამოქვეყნებულ მოკლე ინფორმაციაში შეცდომით მის ნაცვლად ბლასკო იყო მოხსე-Fondymon).

golymo 1987 Fromb Bolymond bo ზოგადოებრიობამ საზეიმოდ აღნიშნა ფეხბურთელთა ლეგენდარული გუნდის იმ სამახსოვრო ტურნეს ორamismosono Emoloson, al Bando asoმართა ბილბაოში ბასკეთის ორი წამყვანი გუნდის — ადგილობრივი "ატლეტიკის" და სან-სებასტიანის "რეალ სოსიედადის" კალენდარული Bankol momb.

თამაშის დაწყების წინ სტადიონის მწვანე მინოორზე გამოვიდნენ "მექსიკელები" რეგეირო, აედო, ალონსო, ბარხოსი, "არგენტინელი" არესუ, "მასპინძელი" ლანგარა, რომელთაც მხურვალედ მიესალმა სტადიონზე შეკრებილი ფეხბურთის გულშე მატკივართა მრავალათასიანი აუდი ტორია. მინდორზე ბურთებისაგან ამოკვეთეს ციფრები 1937-198% ბურთი თამაშში ლუის რეგეირომ შეიყვანა და ჩემპიონატის მატჩი დაი-

ფეხბურთის ჭეშმარიტ თაყვანისმცემელთა მეხსიერებაში გერაფერი წაშლის მოგონებას ბასკეთის ფეხბურთელთა ლეგენდარული გუნდის შესახებ.

2000620 82826240

ფოტო იოსებ დავითაშვილისა.

პაპაჩემი და დიდედა უკვე ცოფს ყრი-დნენ: როგორ თუ რუსისგან ვაჩენდი შვილს! საერთო საცხოვრებელში დამლაგებლებს ვეცოდებოდი, როცა ისმენდნენ, როგორ ვმღეროდი რუსულ და ქართულ სიმღერებს. ისინი ფიქრობდნენ, რომ ამქვეყნად უუბედურესი ადამიანი ვიყავი. ეს კი ჩემთვის ყველაზე ბედნიერი დრო იყო: მე ხომ მუცლით საყვარელი ადამიანის შვილს ვატარებდი. ის არ დაბრუნდა, მაგრამ ეს გარემთებათა ბრალი იყო თა არა რამ ეს გარემოებათა ბრალი იყო და არა

როცა კუბამ, ახლობელმა პოეტმა, დე-დაჩემისგან გაიგო, რომ ასეთ ბავშვს ვაჩენდი, საქართველოდან ქართული "ვეფ-ხისტყაოსანი" ჩამომიტანა. მას შემდეგ რუსთაველის წიგნის სხვადასხვა ენებზე გამოცემათა მთელი კოლექცია დამიგრო-

ქართველები, თურმე, ასე ამბობენ: ორსული ქალი ვისაც უყურებს, ბავშვიც იმას დაემსგავსებაო. და მე დავყურებდი
რუსთაველის პოემის მოყმეს, მომხიბვლელ რაინდს. ქალიშვილი მინდოდა. ამბობენ, ქალიშვილები უფრო მამას ემგვანებიანო. მაგრამ ვაჟიშვილიც მინდოდა, რომ
მ ი ს ი სახელი გამეგონა ხშირად. დავიწყე
მ ი ს ი ქვეყნის, ქართული მუსიკის, საქართველოს ისტორიის გაცნობა. ჩემთვის
ახალი სამყარო აღმოვაჩინე. თუმცა ყველაფერი ეს. შემდეგ მოხდა.
იენის ახლოს იყო ერთი სამშობიარო ქართველები, თურმე, ასე ამბობენ: ორ-

ლაფერი ეს. ძეძდეგ ძონდა.
იენის ახლოს იყო ერთი სამშობიარო
სახლი. მელოდებოდნენ: პაციენტები თითქმის არ ჰყავდათ, მაგრამ ტანჯვით ვიმშობიარე. ჩემი ვაჟიშვილი კუჭის სპაზმით
დაიბადა, სულ ასაქმებდა. ამის მიზეზი ჩემი ნერვიულობაა.
უემპირდნენ ადგილს ბაგაში. მითხრეს,

რომ იქ ბავშვი ყველაფრით უზრუნველ-ყოფილი იქნებოდა. მაგრამ უპირატესობა დასავლელებს ენიჭებოდათ და მე უადგილოდ დავრჩი. არავითარი მხარდაჭერა არ მქონია. ბავშვს ვერსად ვაწვენდი. სტიპენდიის ამარა ვიყავი. გოგოებმა სადღაც ცომის მოსაზელი ვარცლი გამონახეს და ბავშვი შიგ ჩააწვინეს, ვინ რა მოიტანა და ვინ რა: ეს საბანიო, ეს ზეწარიო, ეს ესაო, gli oliom.

ჩემმა და-ქალმა დამიჩემა: ბავშვი გაი-ზრდება და მამამისს იკითხავს, შენ ის უნდა მოძებნოო.

კომენდატურა ჩვენი საერთო საცხოვ-რებლის გვერდით იყო. იქაური გუშაგები კითხულობდნენ: "გოგოებო, საით გარბი-ხართ? დაიცათ, ინგრიდს რა ეყოლა?"

მე განმარტება დავწერე და კომენდატ-ურას გადავეცი. ვწერდი, რომ ახალშობ-ილს მამამისის სახელი დავარქვი და ვთხო-

ილს მამამისის სამელი დავარქვი და ვთმო-ვდი, ეს მისთვის ეცნობებინათ.

პასუხი არ მიმიღია. შესაძლოა, ისე ვერ გავაკეთე, როგორც წესია. მაგრამ მაშინ ამაზე არ ვფიქრობდი. ჯანი მქონდა გატე-ხილი. ბავშვს წუთითაც ვერ ვცილდებო-დი და ამას ასეთი განცდებიც ზედ ემატებოდა.

გოგოები არ მასვენებდნენ: — ასე ხომ მოკვდები. წამო, ვიცეკვო-

თო.
ჩემთვის ყველაფერი სულერთი იყო.
ვილაცამ ბაგშვთან დარჩენა იკისრა. გოგოებმა იძალავეს და რკინიგზელთა სახლში წამიყვანეს. არ შეგვიშვეს. იქ რაღაც დახურული კრება ტარდებოდა. კლუბს
ცოტა რომ დავცილდით, ერთი ჩემი დაქალი შემოგვხვდა.

— ვაიმე, ვინ ვნახე კლუბში, თუ იცი ხვალ გიამბობ.

თენგიზი ნახე? — ჯიქურ ვკითხე.

ჩემს თანამგზავრებს ვუთხარი. თქვენ წადით, მე მალე მოვალ-მეთქი. გადავწყ-ვიტე, რომ, რაკი აქ იყო, უეჭველად მოვ-ნახავდი. ჩემი დატოვება არ უნდოდათ. ში-შობდნენ, თავს ვერ შევიკავებდი და რა-ლაც სისულელეს ჩავიდენდი.

....კლუბში შესვლა დაჟინებით ვთხოვეთ. შეგვიშვეს. როგორც კი კიბეზე ავედით, ისინი ერთ მხარეს გავგზავნე, მე კი მეო-რე მხარისკენ გავემართე. და მაშინვე და-ვინახე მისი ზურგი. ის მამაკაცთა პატარა კომპანიაში იჯდა. მასთან მსხდომნი მომა-

მაშინ მეუბნებოდნენ, რომ მშობიარობის შემდეგ ძალიან ლამაზი ვიყავი. ანდა, შესაძლოა, მათ, უბრალოდ, ის შენიშნეს, რომ უცნაურად ვიყურებოდი მათკენ. თენგიზს რალაც ჩაულაპარაკეს და ისიც მო-ტრიალდა. დამინახა, დატოვა ამხანაგები და ჩემთან მოვიდა.

გოგოები საერთო საცხოვრებელში გაიქცნენ ბავშვის მოსამზადებლად და ყარაულის გასაფრთხილებლად.

შენ ცოლი გყავს?

მყავს.

არ შემიძლია გადმოგცეთ, რაც ვიგრძენი, ეს იყო სრული სიცარიელე. თითქოს მარტო ვიყავი და არაფერი გამიგონია. მან დაიწყო ლაპარაკი თვითმფრინავის

ავარიაზე.. თითქოს დაშავდა და საავადმყოფოში უცნობმა ქალმა თავისი სისხლი მისცა. ის დაქორწინდა იმ ქალზე (ეს ჩემი მოვალეობა იყოო). ახლა ვიცი, რომ ეს ზღაპარია.

მაშინ კი გონს მოვეგე. უცებ სხვა ძა-ლა ვიგრძენი: ჩემს მხარეზე ბავშვი იყო.

მე ვუთხარი: "უნდა გადაწყვიტო, ვისთან ხარ, მასთან თუ ჩვენთან". იქ, საერთო საცხოვრებელში, ყველაფე-რი მოემხადებინათ. მაგრამ ის არ წამოვიდა. და მაინც მეცხრე ცაზე ვფრინავდი. ასეთი გამოთქმა არსებობს მგონი, არა? ახლა უკვე ვიცოდი, რომ მას კვლავ ვნახავდი. ჩვენ ამაზე შევთანხმდით. ეს-ესაა,

მე ის მოვნახე. მოულოდნელად სწორედ მაშინ გამგზა-ვნეს კურორტზე, სანატორიუმში. თურმე ძლიერ ცუდად ვიყავი. სასწრაფოდ შირ-

კაში უნდა წავსულიყავი. იქ ორი დღე-ღამე სულ ვტიროდი. — ქალებმა უთხრეს ექიმს, რომ უკან დავე-

ტაქსი ვიქირავე და იენაში დავბრუნდი ბაგშვითურთ, რათა დათქმულ დროს ად-

გაგუშვითურთ, რათა დათქმულ დროს ად-გილზე ვყოფილიყავი. იქვე, თაღქვეშ. გოგოები მომეხმარნენ ბავშვის მომზად-ებაში. რასაკვირველია, თუ ის ისურვებდა თავისი შვილის ნახვას. სადღაც სანაგვეზე საბავშვო ეტლი მონახეს. კომენდატურის გუშაგები ამ ფაციფუცს რომ ხედავდნენ, ჩემს და-ქალებს აჩერებდნენ: "დაიცათ, გოგოებო, რაო, ინგრიდი ძვირფას სტუ-მარს ელოდება?"… ის არ მოვიდა.

പ് ാന മന്ദ്രന്ത്യ.

ის აო ძოვიდა.
გამოცდები დაგვეწყო. პირდაპირ მკვდარი ვიყავი, ვერაფერს ვსწავლობდი, ვერაფერს ვიმახსოვრებდი. ჩვენმა პედაგოგმა
მიბრძანა, ხელი არაფრისთვის მომეკიდა
და ყველას ავალებდა ჩემთვის მოეხედათ.
ორი-სამი კვირა გავიდა და ჩემს თავს
დავუწყე ჩაგონება, რომ ის რალაცნაირი

სიზმარი იყო და სინამდვილეში არავინაც

არ მინახავს. თითქოს კიდეც დავარწმუნე თავი ამაში და ამ დროს და-ქალებმა ისევე იძალავეს და წამიყოლიეს. ცდილობდნენ, ესევავდნენ, მხაატულებდნენ ესევავდნენ, მაიტაპირ თენიაზს გაახილი ნგიზს ვეახელი. — რას აკეთებ აქ?

— ჩემს ჯგუფთან ერთად ვარ, საცეკ-ვაოდ წამომიყვანეს.

— ეს საშენო ადგილი არაა. მკითხა, ბავშვი როგორააო. ავადმყოფ-

მკითხა, ბავშვი როგორააო. ავადმყოფობს-მეთქი, ვუპასუხე.
— კარგი, ჰო, იმედს ნუ გადაიწყვეტ.
მეორე ბავშვიც შეგვეძინება.
ახლა უარობს, ასე არ მითქვამსო.
ფულის მოცემა უნდოდა. მთელი ჩემი
სტიპენდია შირკიდან ტაქსზე დამეხარჯა.
მაგრამ მისთვის ფულის გამორთმევა არ
შემეძლო. ჩანთაში ძალით ჩამიჩურთა,
ასი მარკა. ცივად გადავაგდე.
გრძელი წერილი დავწერე — გერმანული იცოდა. როცა შევხვდით, წაიკითხა და
მითხრა "შენ რომ რუსეთში ცხოვრობდე,
ჩვენ დავქორწინდებოდით". იქნებ, ყვე-

ჩვენ დავქორწინდებოდითო". იქნებ, ყვე-ლაფრის მიზეზი სწორედ ესაა. არ შეიძ-ლებოდა ის ჩემზე დაქორწინებულიყო, არ შეიძლებოდა.

ბავშვი კიდევ უფრო მძიმედ დაავადდა. საფრთხე ელოდა. ძლივს გადაარჩინეს სა-ავადმყოფოში. დედაჩემი ჩამოვიდა და წაიყვანა. მას შემდეგ დედასთან იზრდებო-და. ჩემი ბიჭი მისი ღმერთი იყო.

ბერლინს გავემგზავრე შვილის სანახა-ვად. "როცა ჩამოხვალ, მომიყევი ყველა-ფერი, — მითხრა მან. — ჩვენს ადგილზე, თალქვეშ შევხვდებით". . .

მე ჩამოვედი. ის გაქრა. ეს უწინდელზე უარესი ამბავი იყო. მოსკოვში მივწერე წერილი მოკითხვამდე, როგორც ის მირ-ჩევდა. მაგრამ, თურმე, სიცარიელეს ვწე-

რდი.. ავად გავხდი. გავიდა წლები. მე ლაიფციგში ვამთა-ვრებდი პედაგოგიურ ინსტიტუტს, გერმანული და რუსული ენების განყოფილებას. თანაც სტუდენტთა გუხდში ვმღეროდი. ერთ ბულგარელ სტუდენტს გავეცანი. ის სოფიიდან ჩამოყვა ანსამბლს. იმ დღეებში ერთმანეთს ვხვდებოდით. მთელ თავისუ-

ფალ დროს ერთად ვატარებდით. მეჩვენებოდა, რომ ბულგარეთი თითქმის იგივე საქართველო იყო და ბულგარე-ლებიც სამხრეთული ტიპის მუქთმიან ხალხს ტყუპის ცალივით ემგვანებოდა. და, როცა მან მიმიწვია სტუმრად, როგორც თავისი საცოლე, დავთანხმდი. ბულგარეთში მკაცრად ეკიდებიან გაუთხოვარ, ქო-რწინების გარეშე ბავშვის მშობელ ქალ-ებს და ჩვენ რომ იქ ჩავედით, დაბეჯითე-ბით ვთხოვე, დედამისისთვის ყველაფერი ეამბნა.

დედამისი შეშინდა, უნდოდა, ნათესავე-ბი შეეკრიბა, რათა საოჯახო საბჭოს გადაბი შეეკრიბა, რათა საოჯახოსაბჭოს გადაეწყვიტა, როგორ მოქცეულიყვნენ. მაგრამ
გადაიფიქრა და, აი, მან, ბულგარელმა ქალმა, ნამდვილი დედობა გამიწია. მასში,
გლეხის ქალში, იყო ის პირველადი რალაც, რაც დედაჩემს აკლდა: ახალგაზრდობაში თავის სოფელში მას თავი გამოუჩენია რთულფიგურებიან ფერხულში და
ღვთაებრივად უმღერია ბალადები.
მე ძალიან მომეწონა მისი ოთახის მოკაზმულობა — მოქარგული ბალიშები, ხალიჩები (ჩემი ჩამოსვლისთვის უნათხოვრიათ მეზობლებისგან და ახლა აბრუნებდნენ).

ბდნენ).

ათნი ვცხოვრობდით ორ ოთახში. მე და ჩავდარს პატარა ოთახი დაგვითმეს. მამამისი სვამდა. ოჯახში არაფერი მოჰქონდა. დედამისი დამლაგებლად მუშაობდა. ჩვენ მისი ჯამაგირით გაგვქონდა თავი. ძალზე

ხელმოკლედ ვიყავით. მასწავლებლად დავიწყე მუშაობა, იქ ოთხი წელი დავყავი. ყველაფერი ეს უკ-ვე უკან დარჩა. განვლილი დროა. და, თითქოს მე კი არა, სხვას გაევლოს ეს გზა. მეჩვენებოდა, რომ ყველაზე გონივრულ ნაბიჯს ვდგამდი, ჩემს ცხოვრებას ვაწესრიგებდი და კიდევ, ბულგარეთი ხომ საქართველოს ჰგავდა.

ჩავდარმა საკუთარი ბავში მოისურვა, მე გავაჩინე და იმასაც მამის სახელი —

ჩავდარი დავარქვი...

ბოშათა რაიონში ვცხოვრობდით: დილ-დილობით ყოჩები სიმღერა-სიმღერით ჩაგვივლიდნენ ხოლმე. ქმარმა დაამთავრა ინსტიტუტი, ინჟინერ-გამამდიდრებლად დაიწყო მუშაობა. კარგად უკრავდა გიტა-რაზე. ამხანაგები მოდიოდნენ და ჩვენ ვმოეროდით. ვმღეროდით. ერთი-ორჯერ ისინი უკვე უჩემოდ შეიკრიბნენ. ამხანაგებმა ჩავდარს უთხრეს, მოგვბეზრდაო. მე ჩავდარის სი-თბო მაკლდა. მის თავში მხოლოდ ფეხბურთი და ძმა-ბიჭები ტრიალებდნენ. ეტყობა, ჯერ მომწიფებული კაცი არ იყო. ამა-სთან, ჩემი წარსული აეჭვიანებდა. შესაძ-ლოა, იმიტომ, რომ სიცარიელეს, სიცივეს ვგრძნობდი. ვიხსენებდი თენგიზს და ისევ რალაცის იმედი მქონდა.

ქმართან კავშირის გაწყვეტა გადავწყვიტე. ჩემი დედამთილი გაუთავებლად ტიროდა... აგერ უკვე ორი წელია, რაც ის
გარდაიცვალა. ყოველ გაზაფხულს ჩავდიოდით მე და ჩემი შვილი მასთან, ნათესავებთან. ჩემი ბიჭი იქ უფრო ბულგარელად გრძნობს თავს, ვიდრე გერმანელად.
მე ჩავდარს, სახელდობრ მას, და არა უფროსს, თენგიზს, საქართველოც შევაყვარე.
ჩავდარს ხომ მე ვზრდიდი, თენგიზს კი
დედაჩემი. ქმართან კავშირის გაწყვეტა გადავწყ-

დედაჩემი.

ერთი ჩემი ბერლინელი ოსი მეგობარი დამეხმარა. მისმა ნათესავებმა მიმიწვიეს თავიანთთან იალტაში, თავქუდმოგლეკით გავვარდი. ეს იყო ჩემი პირველი ჩასვლა საბჭოთა კავშირში. უფროსი შვილის ფო-ტოსურათები მოვიმარაგე და ერთადერთი აზრი მიტრიალებდა თავში: მე ის უნდა მომენახა.

გაუგებარია, მაგრამ ეს ასეა.

დედაჩემი განცვიფრებული იყო: "შენ რა, ხომ არ გადაირიე?"

მაგრამ ცხოვრებაშიც ხომ რალაც იც-ვლება. დროის სულისკვეთებაა!

იალტიდან ოცდათ კილომეტრზე ცხოვ-რების უფლება გვქონდა. ჩემი მასპინძე-ლი ოსები დამეხმარნენ — თვითმფრინავ-ში ჩამსვეს. როცა თბილისში დავეშვით და

ში ჩამსვეს. როცა თბილისში დავეშვით და მიწას ფეხი დავადგი, ლამის დავიჩოქე. მე ისიც არ ვიცოდი, რომ ის თბილისელია. ასე ხომ ყოველი რუსი მოსკოველია ვიცოდი, რომ რუსთაველის ძეგლი დგას რუსთაველისავე მოედანზე. და აი, ვდგავარ მე აქ, ამ მოედანზე, მოხდენილი შავი კაბა და მოდური ქვედაწელი პლისე... მაცვია. ხელში მხოლოდ ჩანთა მიკავია, დანარჩენი იალტაში დავტოვე. ყველაფერი ჯადოქრულად სწრაფად ხდებოდა. ავტობუსში ჩავჯექი, მძლოლი

ყველაფერი gammo ხდებოდა. ავტობუსში ჩავჯექი, სარკეში ხედავდა, როგორ ვღელავდი. შკითხა, საიდანა ხართო. "ბერლინიდან"-შეთქი. "ჩვენიდან თუ იმათიდან?" "დემო-კრატიულიდან" ვუპასუხე.

მძოოლი ავტობუსიდან ჩავიდა, ტაქსი მოძებნა. ფული გადაუხადა. გააფრთხილა, რომ მივეყვანე ადგილზე, მისი ნომერიც

ტაქსისტმა მიმიყვანა იმ მისამართზე, რომელიც იალტაში მომცეს — აქაც ოს-ები მმასპინძლობდნენ. მათთან წერილი არ გამოუტანებიათ. მათთვის არაფერი დამიმალავს, გულწრფელად ვუთხარი ყვე-ლაფერი ლამე ვერ დავიძინე. ჩემს მას-პინძლებს ესმოდათ, რომ ცოტა დრო მქონდა და დაუყოვნებლივ უნდა ემოქმე-დათ. მათი ქალიშვილი დილით სამისამა-რთო ბიუროში წამყვა. გამოირკვა, რომ ბიუროში წყალი შევარდნილა და შე-

სასვლელი გადაუკეტავთ.
დავბრუნდით ავტობუსის გაჩერებაზე და ვიდექით შეღონებულნი, არ ვიცოდით, რა გვექნა. — ამ დროს მხარში ამოგვიდგა ვილაც ჭალარა, ლიანაცრისფერშარვლიანი და თეთრპერანგიანი კაცი. თბილისის ერთ-ერთი საავადმყოფოს მთავარი ექიმი ყო-ფილა. ჩემი მდგომარეობა რომ გაიგო, დამაიმედა: "არა უშავს, მოვძებნით ვინ-მე ნაცნობს, ვინც იმათ ყუთებს გამოაღე-ბსო..." და ბიუროსკენ გაემართა. ვიდექით და ველოდით. მოვიდა, ოთხი ფანიაშვილ-

ის მისამართი მოიტანა.

მთავარი ექიმი, თურმე, სასადილო შესვენებაზე გამოსულა ქუჩაში. მაგრამ ახლა ჩემთან ერთად ჩაჯდა ტაქსში და და-ვუყევით იმ მისამართებს. სამგან ბედმა გვიმტყუნა — ფანიაშვილები კი დაგვხვდ-ნენ, მაგრამ თენგიზს არ იცნობდნენ. ამასობაში ნახევარი დღე გავიდა. საავადმყო-ფოდან გამოსულ ექიმს უნდოდა ტაქსის ფულის გადახდა. "არ გამოგართმევთ, — უთხრა მძღოლმა, — ჩვენ ბავშვის მამა უნდა მოვნახოთ?"

ექიმმა ითხოვა, ხვალ მეც გამიყოლიეთ, რათა მამა ერთად ვეძებოთო. დილით ის ექიმი და იმ ტაქსის მძღოლი მოგვადგნენ და ოთხივენი გზას. დავადექით

ბოლო მისამართი გვქონდა დარჩენილი. გვითხრეს: კი, აქ ცხოვრობს ფანიაშვი-ლი, სტუდენტია და შაბათ-კვირას მცხე-

თაში, ნათესავებთან დადისო.
არადა, სწორედ შაბათი იყო და ჩვენ
გავემართეთ იქით, მცხეთაში. თბილისიდან

გავეძაოთეთ იკით, ხელი მცხეთამდე ოცი კილომეტრია. გავჩერდით ქალაქის საბჭოსთან, ან, შე-საძლოა, ის რაისაბჭო იყო, არ ვიცი. საბსაძლოა, ის რაისაბჭო იყო, არ ვიცი. საბ-ჭოს თავმჯდომარემ გვითხრა: "რაკი ასე-თი შემთხვევაა, შემეძლო ყველა რაისაბ-ჭოს თავმჯდომარისთვის მეკითხნა, სად ცხოვრობს ეს კაციო". მაგრამ ჩვენ გვინ-დოდა, მხოლოდ მცხეთაში მოგვეძებნა ერთი ფანიაშვილი. აქ კი ჩვენ სტუდენტ-ზე ცნობები არ ჰქონდათ.

შენობიდან გამოვედით. სხვა გზა არ იყო, თბილისში უნდა დავბრუნებულიყა-ვით. მე გული მეუბნებოდა "რაკი აქ არ-ის ასეთი ოჯახი, ხომ შეიძლება, რომ მის რომელიმე წევრზე ვინმეს რამე გაეგონ-

ამ დროს, ვხედავთ, სამი ახალგაზრდა მოდის. მე იმათ ვეკითხები, ფანიაშვილე-ბი სადა ცხოვრობენ-მეთქი.

ფანიაშვილები ჩვენა ვართ — ორი

ძმა და ერთიც და.

გამოკითხვა დავუწყე. ისინი თენგიზს არ იცნობდნენ. სახელგანთქმული მეყვავი-ლის, ამ ადგილის ძველი მკვიდრის, პაპა მამულაშვილის ბაღში წამიყვანეს. პაპა შემოგვიერთდა, ჩვენი ამბავი მოისმინა.

მის ბაღში კუნძებზე ვისხედით. თენგიზ-ზე მანაც არაფერი იცოდა. მაშინ ქალიშვი-ლმა, აი, ორ ძმას რომ ახლდა, იმან, თქვა:

ლია, აი, ოო იიას ოომ ახლდა; იმან, თქვა: ""
"აბიკოსთან გავიქცევი. შენამლოა, ჩს აქ აქ ანობდის იმ თენგიზს თბილისში".

ისინი ერთად დაბრუნდნენ. აბიკოს თეთრი პერანგი ეცვა. თავდაჭერილი, გამხდარი, შავთმიანი ყმაწვილი იყო—სწორედ
ის სტუდენტი, რომელზეც თბილისში გვითხრეს, ეგ მცხეთაშია, ნათესავებთანო. ქა-

რთულად აუხსნეს, რაც ხდებოდა.
— ძალზე ახლოს არა, ისე კი ვიცნობ
ჩვენი გვარის ერთ ოჯახს თბილისში
თქვა აბიკომ. — მათი უფროსი სამხედროა, საზღვარგარეთ იყო ადრე. მფრი-

ეს გავიგონე თუ არა, მაშინვე დავიჩო-

— იმაზე ამბობ, იმაზე. ეს ისაა... ყველა ატირდა, პაპა მამულაშვილიც კი. ატყდა ერთი აურზაური. ფეხზე წამომა-

ყენეს...

მარანში ჩამიყვანეს. შეიძლებოდა სულ სხვაგვარად ყოფილიყო საქმე. მაგრამ ყველას უნდოდა, დაეჯერებინა, რომ ჩემი თე-ნგიზის მამას მიაგნეს.

ნგიზის მამას მიაგნეს.
მარანი პირქუში, ძველებური შენობა
იყო. გრძელი მაგიდა. მწვანილი. ღვინო
მუქ ბოთლებში. შამპანური საიდანლაც
კუთხიდან მოგვართვეს. აქ იყვნენ ექიმიც,
მძღოლიც, აბიკოც, ის სამნიც და ჩემი
მასპინძლის ქალიშვილიც, ჩემი თენგიზის
შორებელი ნათესავი, სახელად მერაბი.
კიდევ რამდენიმე კაცი. არც ჭამა შემეძლო, არც სმა. იმათ სიმღერა დაიწყეს,
ძველებურ ჰიმნს მღეროდნენ. მე ვიჯექი,
ისინი კი ყველანი ფეხზე იდგნენ და ჩემს
პატივსაცემად მღეროდნენ.
არ შემიძლია გადმოგცეთ, რას ვგრძნობ-

არ შემიძლია გადმოგცეთ, რას ვგრძნობ-დი. რაინდულ შუა საუკუნეებში ამოვყა-ვი თავი. გარშემო თითქოს ჩემი ვაჟიშვი-ლის შორეული წინაპრები ახმიანდნენ. ეს ძალზე ამაღლებული რამ იყო.

ძალზე ამაღლებული რამ იყო.
ამის შემდეგ სკეტიცხოველში, ყველაზე
მთავარ ტაძარში შევედით. ეს ქართველთა
წმიდათაწმიდა სალოცავია.
მათ მიჩვენეს, თუ საიდან იყვნენ ჩემი
ვაჟიშვილის მამა–პაპანი. მას აქეთ ჩვევად
მექცა: როცა საქართველოში ჩამოვდივარ,
ჯვარს აუცილებლად მოვინახულებ ხოლმე.
თქვენ მეკითხებით, საავადმყოფოს მთავარი ექიმი რა იქნაო? ო, ის იმ დღის ნათელში განზავდა.

თელში განზავდა.

თბილისისკენ გავემართეთ. გზაზე აბ-იკომ გვიამბო, რომ ამ ოჯახის დედა მე-ორე მშობიარობას გადაჰყვა. ბავშვი — ვაკიშვილი გადარჩა, და ეს უმცროსი, გი-ვი, მულტისკლეროზითაა ავადო.

აბიკოს უნდოდა, ავადმყოფი შეემზადე-ბინა. თან ისიც გაეგო, თენგიზი ერქვა თუ არა მის ძმას სახელად და გერმანიაში თუ მსახურობდა. თუ მსახურობდა, როდის,

რომელ წლებში.
და აი აბიკომ ყველაფერი გამოიკითხა.
მაშინ გივის უთხრა, რომ აქ იმყოფებოდა მისი ძმის ნაცნობი და თუ შეიძლება. ცოტა ხნით მოვიდესო. რა თქმა უნდაო, მიიღო პასუხი.

როცა მე ის დავინახე... ჩემი ვაჟიშვი-ლი დავინახე... ისე და იმდენად ჰგავდნენ ერთმანეთს, ჩვენ სამნი ვუსხედით მაგი-დას მის ოთახში, ის ჩემი ვაჟიშვილის ბიძა იყო. სინანული გამოთქვა, რომ ჩემი

კამოყოლა არ შეეძლო. ძმის, თენგიზის, ფოტოსურათი მომცა, როგორი ძვირფასი ძღვენი იყო ეს ჩემთვის. ჩემს შვილსა და დედაჩემს ვუჩვენებ — აი ის, მამა, ის არ-სებობს, ცოცხალია — მოჩვენება არაა! ფოტოსურათი მომცა და დასძინა: — ინგრიდ, თქვენ გაემგზავრეთ. ის ახ-

ლა ოჯახთან ერთად ისვენებს. მე თქვენ ყველაფერს მოგწერთ.

კველაფერს მოგუერთ.
მე არ შემეძლო გამგზავრება. მეტისმე-ტად დიდხანს მომიხდა ლოდინი. როგორ, მე ის დანახვით მაინც არ დავინახო? მეორე დღეს ისევ მივედი მე იქ ჩემი მასპინძლების ქალიშვილთან ერთად. გივი,

ავადმყოფი კაცი, კიდევ მთხოვს, გაემგზავრეთო.

ასეც უნდა მოვქცეულიყავი, რათა ის

არ დამეტანგა.

და მე წასვლა გადავწყვიტე. ეს ჩემი აქ ყოფნის მესამე დღე იყო. დილით მეს-მის: "ინგრიდ". მოტოციკლეტით ჩამოვიდნენ მცხეთიდან აბიკო და მერაბი, თენგიზის ის შორეული ნათესავი, მარანში რომ შემოგვიერთდა. ჩემი ოსი მასპინძლები არ მიშვებდნენ. მერაბმა და აბიკომ განუცხ-ადეს: "ეგ ჩვენია და ჩვენთან უნდა წამო-ვიდესო!"

წავყევი მათ და უცებ ვიგრძენი, რომ ის იქ, თავისთან იყო. ეს ნათელხილვა გახლ-დათ. სახლს მივადექით. მერაბი გივისთან ავიდა, რომ ის არ აღელვებულიყო, თუ ჩვენ ყველანი გაუფრთხილებლად შევი-დოდით. მალე დაბრუნდა.

— გველოდებიან! და მე და მერაბი სახლში ავედით. შემოვიდა ყმაწვილი, ჩემი ვაჟიშვილის სიმაღლისა. მაშინვე მივხვდი, რომ ეს მი-სი შვილი იყო. შემდეგ მისი ცოლიც გა-მოჩნდა. სუსხიანი თვალებით შემომხედა და უხეშად იკითხა, ვიხ ვიყავი მე და სა-იდან ჩამოვსულვარ?

გივი გამოვიდა და ჩუმად მითხრა: "გა-მაგრდი, ინგრიდ — ჩემი ძმა მოდის". კარი რომ შემოაღო, მე ჩემი დამემარ-

— ოჰო, შენ სულ არ გამოცვლილხარ, — გაღიმებული მიყურებდა. ჩემი ჩამოს-ვლა მას მისმა ავადმყოფმა ძმამ შეატყოგინა წინასწარ.

გივი და მერაბი ატირდნენ. და ამ დროს სუფრასთან მიგვიწვიეს.

სუფრა მხიარულობდა. ქუთაისიდან ჩა-მოსულა მასპინძლის და, მუსიკოსი. ისიც მოსულა მასპინძლის და, მუსიკოსი ისიც შემოგვიერთდა. მხოლოდ ჩვენ ოთხმა ვი-ცოდით, რაც ხდებოდა: მან, მე, ავადმყოფმა ძმამ და მერაბმა, მათმა მცხეთელმა შორებელმა ნათესავმა. ისინი ჩემს გამო გახდნენ ასე ახლო ნათესავები. მაშინ მერაბმა ჩააგონა თენგიზს: რამე მოიგონე, ოღონდ, ეგ ერთხანს დარჩეს, ეს შენი სტუმართმოყვრული მოვალეობააო.

და მე იქ ორი დღე დავრჩი. ეს მათი მშობლების სახლი იყო. იქ ვნახე თენგიზის დედის პორტრეტი, მოვასწარი თენ-

ზის დედის პორტრეტი, მოვასწარი თენ-გიზისთვის ჩვენი შვილის სურათის გადა-ცემა... მერე მერაბმა და აბიკომ მცხეთაში წამიყვანეს.

თენგიზმა კიდევ სამჯერ მოახერხა ჩემი ნახვა. სამჯერვე სინანულით მითხრა, შენს წინაშე დამნაშავე ვარო.

— არა შენ არა ხარ დამნაშავე. დრო იყო ისეთი-მეთქი, — ვუთხარი, როცა თხუთმეტი წლის განშორების შემდეგ პირველად შევხვდი.

მაინც არ მინდოდა, მისთვის ტკივილი მიმეყენებინა. მახსოვს და, ძვირფასი რამაა ჩემთვის ის, რომ მას არც ერთხელ არ უთქვამს, რომ შენი შვილი ჩემი შვილი არ რისო. მაგრამ სულ ეგ იყო, და დაკარგვით კი დავკარგე.

გვით კი დავკარგე.
ერთი ადამიანი დავკარგე, მაგრამ დიდი
ოჯახი შევიძინე. აი, ეს ნიშნობის ბეჭედი,
რომელსაც ვატარებ, სწორედ მაშინ მაჩუქა და თითზე გამიკეთა მერაბმა: "შენ
ჩვენი რძალი ხარო!" ის უკვე მაშინ ჭალარა იყო, თუმცა, ორმოცი წლისა თუ იქნებოდა. მაღალი, გამხდარი, მწვრთნელად მუშაობდა. აბიკო ფიზკულტურის ინსტი-ტუტს ამთავრებდა. შემდეგ იმანაც მწვრთ-ნელად დაიწყო მუშაობა. სპორტში რატომლაც არ გამოუვიდა და ახლა ქარხანაში მუშაობს. დაოჯახდა და ორი შვილი ჰყავს.

მგონი, გითხარით: ის ჩემი უძვირფასესი მეგობარი იყო და, როცა კი ჩავდიო-დი საბჭოთა კავშირში — მოსკოვში, იალტაში, ყოველთვის ჩემს გვერდით გაჩნდე-ბოდა ხოლმე.

ბოდა ხოლმე.
მერაბი მის მიერვე მცხეთაში, მტკვარზე აშენებულ სპორტულ ბაზას ხელმძღვანელობს. იმ დღეს, როცა მე მაცილებდნენ,
ბაზის ახლომალხო მოყვავილე თეთრი ვარდები სულ ჩემთვის დაკრიფა. მე ამდენ
ვარდს ორ ხელშიც ვერ ვიტევდი და მასთან განშორებისას გულამოსკვნით ვქვითინებდი. სულმთლად ვარდებში ჩაძირუ-ლი დავბრუნდი შინ. ჩემს სიცოცხლეში ამის მსგავსი მანამდე არაფერი მინახავს.

გივი უკვე სამი წელია გარდაიცვალა.
მას უნდოდა, ჩემი ვაჟიშვილი ეშვილებინა. მე გეუბნებოდით, რომ ისინი ძალიან
:გავდნენ ერთმანეთს. გივის ჩემი ბიჭი
მხოლოდ ფოტოსურათზე ჰყავდა ნანახი.
ის გონებანათელი, ყველასთვის საყვარე-

ლი ადამიანი იყო.

მხოლოდ ჩემი შვილის მამა — თენგიზი არ უყვარს არავის. ის ყველასთან განდგომილია. შესაძლოა, მას თვითონაც არ უყ-ვარდეს თავისი თავი. იქნებ, ესმის, რომ ყველამ იცის მისი შვილის ამბავი და მი-სგან მამურ სითბოს მოითხოვენ. ეს მე დავუმძიმე მას ცხოვრება. ის უკვე გამირ-ბის, ერთ-ერთი ჩემი უკანასკნელი ჩამოს-ვლის დროს მამაკაცებმა ძალდატანებით ჩამსვეს მანქანაში, რათა მას დავენახე.

როცა მის სახლში ორი დღე დავყავი, იქ ერთი ცოლ-ქმარი მოდიოდა და მე რატომლაც მომეჩვენა, რომ იმ ქალსა და თე-ნგიზს შორის რალაც უნდა მომხდარიყო. და აი, სინამდვილეში, ის ცოლს გაყრია და თურმე იმ ქალთან ცხოვრობს. ახლაც სულ წუწუნებს: სულ რაღაც ტკივა. ხან ქალს აბრალებს, ხან შვილს. ჩივის რომ აღარავინაა მისი დამმატაგელი ეშვილიც გაულოთდა.

— თენგიზ, შენ ჩემს გამო ხარ ამ დღეში!
ჩემი სურვილი იყო, რომ ჩვენ ურთიერთობა გვქონოდა ერთმანეთთან მინდოდა,
მას ენახა თავისი ვაჟიშვილი. არ ინდომა! ჩემმა გაჟიშვილმაც უატი გამომიცხადა სა-ქართველოში ჩასვლაზე, რაკი მამა არ იწვევდა და არც თვითონ ჩამოდიოდა მა-

ქიდევ კარგი, რომ "ის" არსებობს. ამკიდევ კაოგი, ოომ "ის" არსებობს. ამიტომ ვოცნებობ კიდეც: მოვხვდე მის მიწაზე, მოვნახო "ის". და, შესაძლოა, იმიტომ, რომ უკეთესია მიზნისკენ მიმავალ
გზაზე იდგე, ვიდრე მიზანს მიაღწიო: მე
ისევ ველი რალაცას, ველი...
ხშირად ვფიქრობ: რამდენი სიკეთის

დამნახველი ვარ. ეს იმიტომ, რომ საქარ-თველო კი არ შევიძულე, არამედ პირიქ-ით, შევიყვარე. იმის სანაცვლოდ, ვინც დავკარგე, გიპოვე მთელი ქვეყანა — ძვი-რფასი, ამაღლებული სულის მქონე ადა-მიანებით. ახლა მე ყოველ წელიწადს მაო თან ვარ და ისინიც ჩამოდიან ჩემთან.

ამ ადამიანებმა თვალწინ გადამიშალეს მთელი სამყარო, ამაყი, რაინდული ქვეყა-

მთელი სამყარო, ამაყი, რაინდული ქვეყანა. მათ გამაგებინეს, რა ადვილია ის, რომ ასე კეთილი და ამნაირად გულუხვი იყო. იქ, საქართველოში, ცხოვრობს თენგიზის გარეთა ბიძაშვილიც. ისინი ადრე ერთმანეთს არ იცნობდნენ. უკვე გითხარით, რომ მათ ჩემს გამო იპოვეს ერთმანეთი: ნათესავებმა და სახლიკაცებმა გაიცნეს და აქვთ მისვლა-მოსვლა. და ის გარეთა ბიძაშვილი, ის პატიოსანი და კეთილშობილი კაცი, ძალზე ზრუნავს ჩემზე და ჩემს შვილებზე. მისი ქალიშვილი, მანანა, გოეთეს საზოგადოების ყველაზე ახალგაზიეთეს საზოგადოების ყველაზე ახალგაზრ-და წევრია და მალე ჩვენთან ისწავლის. ველოდები მე მანანას, აქ, ჩემთან, ჩემს mxsban...

მოსკოვიდან დავურეკე ინგრიდს: "გვარი შევცვალე. მაგრამ მოთხრობა თუ დაიბეჭდება, მაშინ რა ვქნა? თენგი-ზის სახელის შეცვლას ვფიქრობ. და ბერლინიდან შორს მყოფი ინგრი-

დის ხმა გავიგონე:

— არა, არა. რატომ უნდა შეცვალო? ეს ხომ ლამაზი სახელა.... თე ნ გ ი ზ ი!

ᲗᲐᲠᲒᲛᲜᲐ **%ᲣᲛᲑᲔᲠ ᲗᲘᲗᲛᲔᲠᲘᲐ**Მ.

1789-1794 წლების საფრანგეთის დიდმა ბურჟუაზიულმა რევოლუციამ წყალგამყოფი დაუდო ძველსა და ახალ სამყაროს. მეფის ხელისუფლება დაემხო თავისი ყველა რეგალიით. ახალი კლასი — ბურჟუაზია, რომელმაც გადამწყვეტი ბრძოლა მოიგო, **პოლიტიკური ბატონობის** გზას დაადგა. არნახული გაქანება პროცესმა პოვა დემოკრატიზაციის ცხოვრების ყველა სფეროში. პირველ ეტაპზე, 1789-1791 წლებში, საფრანგეთი კონსტიტუციურ მონარქიად იქცა. მომდევნო წელს რევოლუცია კიდევ უფრო წინ წავიდა – თავი მოკვეთეს მეფეს, გამოცხადდა რესპუბლიკა. მძლავრი გაქანება მიეცა ისედაც აღმავლობის გზაზე მდგომ მთელ რიგ სოციალურ-პოლიტიკურ მოვლენებს. 1793 წელს ხელისუფლების სათავეში მოსულმა იაკობინურმა მთავრობამ გაბედულად წამოაყენა ჰუმანიზმის საერ-თო-საკაცობრიო პრინციპები. მეფის დამხობა, კონსტიტუციის მიღება, რესპუბლიკის გამოცხადება ყველაფერი ეს იმ დროს თავისუფლებისა და თანასწორობისათვის ბრძოლის აპოგეას წარმოადგენდა. რევოლუციამ სრულად ამოწურა ყველა სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორი. უფრო მეტის მიცემა ხალხისათვის მას უკვე აღარ შეეძლო.

საფრანგეთში მიმდინარე რადიკალურმა გარდაქმნებმა გაურკვევლობა, შიში და სიძულვილი გამოიწვია ევროპის თავადაზნაურულ არისტოკრატიაში. რეაქციული ევროპა მზად იყო, სისხლში ჩაეხშო საფრანგეთის რესპუბლიკა, რომელიც თავისი მოქმედებით სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში იწვევდა ძველ სამ-

საფრანგეთის რევოლუციას ჰყავდა თვალსაჩინო ლიდერები, რომელთა შორის განსაკუთრებით გამოირჩეო-და მაქსიმილიან მარი იზიდორ რობე-სპიერი (1758-1794), თანამედროვეე-ბმა "მოუსყიდველი" რომ უწოდეს.

ვინ იყო რობესპიერი? ახალი დროის სასწაულმოქმედი, ბედისმაძიებელი რომანტიკოსი, თუ მძვინვარე ავანტიურისტი? აქვე ვიტყვით,
რომ მისი სახელისთვის რატომღაც
ისეთი პატივი არ მიუგიათ საფრანგეთში, როგორიც ეკუთვნის.

რობესპიერისათვის პირადი ცხოვრება არ არსებობდა. საკუთარ დამსახურებაზე იგი არასოდეს ლაპარაკობდა. და ეს მაშინ, როდესაც რევოლუციის მოღვაწეები მირაბო, ლაფაიეტი, ბრისო და სხვები დაუფარავ პატივმოყვარეობას ავლენდნენ 1794 წლისთვის, როდესაც რობესპიერი რევოლუციური მთავრობის ერთ-ერთი მეთაური და ფაქტობრივად მთელი საფრანგეთის ბედის გამკითხავი იყო, მას ერთი უბრალო ხის ოთახი ჰქონდა დაქირავებული დურგალ მორის დიუპლესთან. საკუთარ ბედნიერებაზე უზრუნია. მან წლების მანძილზე ვერ მოახერხა დიუპლეს ქალიშვილზე დაქორწინება.

რობესპიერის ცხოვრება რევოლუციისწინა პერიოდში მაინცდამაინც არაფრით იყო საინტერესო. იდეურპოლიტიკურად, როგორც რევოლუ-

STALUSUCUTE CONTECTS

ᲠᲔᲕᲝᲚᲣᲪᲘᲝᲜᲔᲠᲘ ᲓᲐ ᲛᲝᲥᲐᲚᲐᲥᲔ

ციონერი და დემოკრატი, იგი XVIII საუკუნის 80-იან წლებში ჩამოყალიბდა, მაგრამ მშობლიურ ქალაქში — არასში მხოლოდ პერსპექტიულ იურისტად და გონებამახვილ პუბლიცისტად ითვლებოდა. მისი იდეური მოძღვარი იყო დიდი ფრანგი განმანათლებელი ჟან ჟაკ რუსო.

რობესპიერი, როგორც პოლიტიკური მოღვაწე, დაიბადა რევოლუციის დაწყებასთან ერთად, ხოლო როგორც პოლიტიკური ლიდერი და სახალხო ტრიბუნი იგი ოდნავ მოგვიანებით გამოჩნდა. ამ მოკლე დროშიც კი მან უსაზღვრო სიყვარული და ავტორიტეტი მოიპოვა პარიზში, მთელს საფრანგეთში, დემოკრატიულად მოაზროვნე ევროპელებში, რევოლუციის თანამგრძნობ უცხოელებში. რობესპიერი 34-36 წლისა იყო, როდესაც სრული სახით წარმოჩნდა, როგორც პროფესიონალი რევოლუციონერი, სახალხო საქმისათვის თავდადებული მებრძოლი და მგზნებარე პატრიოტი. ამასთან მთელი წინა ათწლეულები დასჭირდა იმას, რომ ორ წელიწადში იგი საფრანგეთს მოვლენოდა რევოლუციის გენიად.

რევოლუციის მსვლელობისას არ ყოფილა რაიმე კარდინალური საკითხი, არასელ ადვოკატს მასზე თავისი აზრი რომ არ გამოეთქვას, მათი გადაჭრის ყველაზე რადიკალური გზები არ დაესახოს. რობესპიერის პოლიტიკური მოღვაწეობა ძირითადად კონცენტრირებული იყო სამი მთავარი იდეის ირგვლივ. ესენი იყო სახალხო სუვერენიტეტის (სახალხო ხელისუფლების), პოლიტიკური თანასწორობისა და ეგალიტარიზმის (სოციალური თანასწორობის) იდეები. მათი განხორციელებისათვის ბრძოლის გზაზე ის დაურიდებლად ამხელდა და ანგარიშს უსწორებდა რევოლუციის მტრებს. მას სწამდა, რომ ამ ბრძოლაში ერთი რომელიმე სოციალური ჯგუფის სახელით კი არა, არამედ მთელი ფრანგი ხალხის, პლებეურ-დემოკრატიული მასების სახელით ჭედდა სამართალს. კომპრომისი რევოლუციის მოწინააღმდეგეებთან მის შეგნებაში უტოლდებოდა ერის, ხალხის, სამშობლოს ღალატს; მას სწამდა, რომ ხალხის ყველა მსახური სწორედ ასე უნდა მოქცეულიყო და არა სხვანაირად.

რობესპიერს რევოლუცია თავისი ცხოვრების არსად მიაჩნდა და მის შემოქმედ ადამიანებს წმინდანებად აღიქვამდა, რომლებსაც ამ დიდი სოციალური ძვრის მთავარი მიმართულებიდან არავითარი გადაცდომა არ ეპატიებოდათ. რობესპიერი, სიკვდილით დასჯის პრინციპული მოწინააღმდეგე, თვითონ, განურჩევლად
ვინაობისა, უყოყმანოდ აწერდა ხელს
იმათ სასიკვდილო განაჩენს, წინ რომ
ელობებოდნენ და ამუხრუჭებდნენ მასების რევოლუციურ შემოქმედებას.
მისი ამ ურყევი და პრინციპული
რწმენის მსხვერპლნი გახდნენ სხვათა შორის თვით რობესპიერის მეგობრები და თანამოსაგრენი ებერი,
დანტონი, შომეტი და სხვები.

მაქსიმილიან რობესპიერი ახალი დროის მაცნე რევოლუციონერი იყო. მან 1793-1794 წლების მიჯნაზე შექმნა რევოლუციური მმართველობის მწყობრი თეორია სამოქალაქო ომის მსვლელობის პირობებში. "ეს თეორია ისევე ახალია, როგორც თვით რევოლუცია, რომელმაც მმართველობის სრულიად ახალი წესრიგი დაამკვიდოა. ზედმეტია ამ თეორიის ძებნა იმ პოლიტიკური მწერლების თხზულებებში, რომლებსაც არც კი განუჭვრეტიათ რევოლუცია", — ამბობდა რობესპიერი. რევოლუციურ მმართველობასა და კონსტიტუციურ წყობას შორის ურთიერთთანაფარდობას იგი შემდეგნაირად განმარტავდა: "რევოლუცია — ეს ომია თავისუფლებასა და მის მტრებს შორის, კონსტიტუცია — ეს მიღწეული გამარჯვებისა და თავისუფალი სამყაროს რეჟიმია. კონსტიტუციური მმართველობის მიზანია რესპუბლიკის შენარჩუნება, რევოლუციური მმართველობისა კი — რესპუბლიკის შექ-

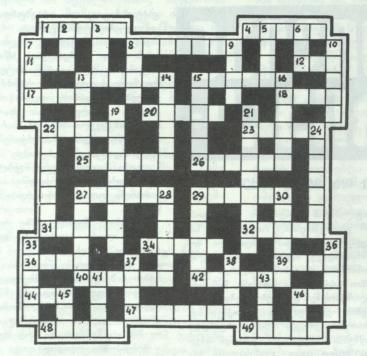
ათი-თხუთმეტი წლით ადრე იგივე იდეები, რობესპიერმა რომ იქადაგა, <u>ცვალებადი</u> სახით ალიარა ჩრდილო აშერიკის კოლონიების რევოლუციაშ. აშერიკის რევოლუციის შაშებშა *ჯ*ეფერსონმა, ადამსმა, ფრანკლინმა ძმობის, ერთობის, თავისუფლების, თანასწორობის იდეები ამერიკის კოლონიების განმათავისუფლებელი მოძრაობის დროს ცხოვრებისეულ სინამდვილედ აქციეს, რა თქმა უნდა, ბურჟუაზიული დემოკრატიის ფარგლებში. არასელ ადვოკატს ამ იდეათა დამკვიდრებისათვის ბრძოლა სრულიად განსხვავებულ ისტორიულ პირობებში მოუხდა. ამერიკის რევოლუციის ბელადები დემოკრატიულ იდეებს ამკვიდრებდნენ ჩრდილო ამ ერიკული კოლონიების უმტკივნეულო სოციალურ გარემოში, სადაც ექსპლუატაცია ძირითადად მხოლოდ ეროვნულ შინაარსს ატარებდა საფრანგეთში კი ეროვნული პრობლემა ფაქტობრივად, არ არსებობდა აქ სოციალური უთანასწორობა თავს იჩენდა აბსოლუტიზმის, ძველი რეჟიმის სახით. რობესქიერქ სწორედ ამ ყამირს ტეხდა მან პარგელმა უფლების განხორციელება რევოლუციის მსვლელობისას. ის ამბობდა, რომ ყველა მოქალაქეს, როგორიც უნდა იყოს მისი ქონებრივი მდგომარეობა, უფლება აქვს, მონაწილეობა მიიღოს კანონმდებლობის შემუშავებაში. იმ პერიოდში ასეთი მოთხოვნა უდიდეს პროგრესს მოასწავებდა.

უფლება რევოლუციაზე რობესპიერმა აღიარა პლებეების, დემოკრატიული მოსახლეობის და საერთოდ მთელი მესამე წოდების ცხოვრების მიზნად, მათი შემოქმედებითი გაქანების კულმინაციად. ასე სწამდა რევოლუცია და მისი მომავალი "მოუსყიდველს", სხვანაირად ფიქრი მას არ შეეძლო და არც სურდა. რობესპიერი უდავოდ დიდი ბურჟუაზიული რევოლუციონერია. მისი სიდიდე, უპირველეს ყოვლისა, იმაში მდგომარეობდა, რომ იგი იყო "იაკობინელი ხალხთან ერთად", ხალხის სათავეში და მასთან ერთად წყვეტდა ბურჟუაზიული რევოლუციის ამოცანებს პლებეური მეთო-

დებით.

საბჭოთა სახელმწიფომ თავისი არსებობის გარიჟრაჟზე ქვეყნის პოლიტიჟური — განიზაციისა და სახელმწიფო მშენებლობის პრაქტიკაში მრავალი ისეთი ინსტიტუტი დაამკვიდრა, რომლებიც პირველად საფრანგეთის დიდი რევოლუციის დროს აღმოცენდნენ. ასეთია, მაგალითად, ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ რევკომების ჩამოყალიბება ადგილებზე. რევკომები 1792-1793 წლებში არსებობდნენ შინაგანი და გარეგანი კონტრრევოლუციით გარემოცულ საფრანგეთში, როდესაც იაკობინელები გადადიოდნენ გადამწყვეტ შეტევაზე რევოლუციის მტრების წინააღმდეგ. ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ და განსაკუთრებით სამოქალაქო ომის ქარცეცხლიან წლებში წითელ არმიაში შეიქმნა კომისართა ინსტიტუტი. დაახლოებით ანალოგიურ ფუნქციებს ასრულებდნენ კომისრები საფრანგეთის რევოლუციურ არმიაში, როდესაც ისინი ებრძოდნენ ევროპის მონარქთა სამხედრო კოალიციებს იაკობინური ხელისუფლების წლებში. 1918 წლის ივნისში მემარცხენე ესერთა კონტრრევოლუციური გამოსვლების შემდეგ სახკომსაბჭომ შექმნა სრულიად რუსეთის საგანგებო კომისია საბოტაჟთან, კონტრრევოლუციასთან და სპეკულაციასთან საბრძოლველად. საფრანგეთის დიდი რევოლუციის დროს ამავე მიზნებით შეიქმნა და აქტიურად ფუნქციონი-რებდნენ საზოგადოებრივი ხსნის კომიტეტი და საზოგადოებრივი უშიშროების კომიტეტი, რომლებშიც რობესპიერი გადამწყვეტ როლს ასრულებდა.

30ᲝᲠᲒᲘ ᲞᲔᲥᲣᲐᲨᲕᲘᲚᲘ, ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲘᲡ ᲛᲔᲪᲜᲘᲠᲔᲒᲐᲗᲐ ᲙᲐᲜ-ᲓᲘᲓᲐᲢᲘ.

თარაზულად: 1. დახშული ზედაპირი რომლის ყველა წერტილი თანაბრადაა დაშორებული ცენტრიდან; 4 ქიმიური ელემენტი, მახრხობელა გაზი; 8. საუბარი; 11. ხეებით დაფარული ადგილი; 12- ციმბირის მდინარე; 13. ქართული ფოლკლორის პერსონაჟი; 15. თურქმენეთის საოლქო ცენტრი; 17. ვარდისებრთა ოქაბის ტანმორზილი კენკროვანი ბუჩქი; 18. მატყლის სართავი პრიმიტიული მანქანა; 20. იემენის დედაქალაქი; 22. მინერალური წყალი საქართველოში; 23. მთავარი არტერია. 25. მოწონება, ალტაცების კოლექტიური გამოხატვა; 26. მშენებარე ქალაქი ბამზე; 27. კანაფის ან ფოლადის მავთულის ბაგირი; 29. შექიბრების დაწყების მომენტი; 31. ფრანგი კომპოზიტორი; 32. იტალიელი კინომბახიობი; 34. კუნძული, სადაც ცხოვრობდა მ. გორკი. 36. გარიურაჟი; 39. თეთრი ფხვნილისებრი ნივთიერება, ორნახშირმჟავა ნატრიუმი. 40 მთა. მსვლელთა ბანაკი მესტიაში; 42.. დაწესებულების მოწინავე ნაწილი; 44. მარადმწვანე ბუჩქი, კვეზის პროდუქტი; 46. 5. ლომოურის მოთბრობა; 47. სისხლ-ძარღვი; 48. იტალიის ფებბურთელთა გუნდი; 49. პერიოდული სხდომა.

შვეულად: 2. კაიმი; 3. მეფისა და ეტლის ერთდროული სვლა ჭადრაკში; 6. დიდთავა თევზი; 6. შტო, ტოტი. 7. რაიმე დარგში მუშაობის ხანგრთლივობა; 8. ბრაზილიელი ფეხბურთელი; 8. ჭრილობა; 10. ტროპიკული ხე;
13. ევროპის სახელმწიფო; 14. მოკლე მხატვრული გონებამახვილური დასრულებული გამონათქვამი; 15. ალვის ხე; 16. ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლი
საქართველოში; 19. მდინარეების — დნესტრისა და არუტს შორის მდებარე
ისტორიული ოლქი; 21. ველური ადამიანი; 22. ფოლადის მავთულის დრეკადი
ზვეულა; 24. კურკოვანი ნაყოფის მქონე ხე; 27. სინარნარე, მოხდენილობა;
28. ჰომეროსის პოემა; 28. ძველი ბერძნული ქალაქი-სახელმწიფო; 31. ადგილი
თეატრში; 33. შეგიბრება სპორტის რომელიმე სახეობაში; 36. ევროპის სახელმწიფო; 37. ამა თუ იმ საგნის შემადგენელი ნივთიერების რაოდენობა, მოიულობა; 38. მოქმედი ვულკანი სიცილიაზე; 41. საქართველოს მდინარე.
43. მდინარე თბილისში. 45. ტროპიკულ აზიასა და აფრიკაში გავრცელებული
ცოცხმაგარასებრთა ოჯახის ბუჩქი; 46. ცეცბლის ანადენი.

ᲛᲔ_{-Წ} ᲜᲝᲛᲔᲠᲨᲘ ᲒᲐᲛᲝᲥᲕᲔᲣᲜᲔᲑᲣᲚᲘ ᲙᲠᲝᲡᲕᲝᲠᲓᲘᲡ ᲒᲐᲡᲣᲮᲔᲑᲘ:

ეერეზელედ: 1. ფანდური; 8. ქარხალი; 9. "ეგმონტი"; 10. სიში; 11. ანტრესოლი; 12. ეტნა; 16. მასარი; 19. ვერსია; 20. ბუნკერი; 21. მაჩაბელი; 22 ანტიოქია; 27. სტელაჟი; 29. სენეკა; 30. ანჩარი; 33. აირი; 34. ყარაშვილი; 35. ანცი; 38. "ბიშლეტი"; 39. გრადუსი; 40. ალბიონი.

შვეულად: 1. ფელინი; 2. დუნაევსკი; 3. ინგილო; 4. ლაკმუსი; 5. ფხა; 6. როი; 7. სტატუსი; 10. სამბო; 18. ავაზა; 14. "ბრიტანიკა"; 15. რესტორანი: 17. ბუკლეტი; 18. დრენაჟი; 23. კასტა; 24. ფლაგშტოკი; 25. კრივი; 26. ენერგი; 28. პარნასი; 31. მანტია; 32. კლერკი; 36. ალი; 37. ოდე.

ჩვენს ფოტოკორესპონდენტს ბონდო დვალიშვილს 50 წელი შეუსრულდა. იგი მუდამ ერთგულად იცავს "დროშის" ტრადიციებს, აქვეყნებს მაღალპროფესიულ დონეზე შესრულებულ ფოტოილუსტრაციებს.

მისი ნამუშევრები "მწყემსი ილია" (1983 წ.), "რუსთავის მეტალურგიული" (1985), "ცხენი — ჩვენი მეგობარი" (1986), "პატარა მეკცლე" (1986), "ნინო—ათი შვილის დედა" (1987) და მრავალი სხვა, შკითხველებმა მიიღეს, როგორც ნამდვილი ხელოვნების ნიმუშები. ეს კარგად ჩანს მის ახალ ნამუშევრებშიც, რომლებიც თვით ავტორმა მოკრძალებით შეარჩია ჟურნალის

ამ ნომრისათვის. ვუსურვებთ ჩვენს იუბილარს შემდგომ შემოქმედებით წარმატებებს.

MA6636 36633dD

ᲥᲐᲠᲗᲣᲚᲘ ᲮᲣᲠᲝᲗᲛᲝᲫᲦᲕᲠᲔᲑᲘᲡ ᲫᲔᲒᲚᲔᲑᲘ

გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის გამომცემლობა "ზემმანმა" დასტამბა ცნობილი ქართველი მეცნიერის რუსუდან მეფისაშვილისა და ვახტანგ ცინცაძის წიგნი "ქართული ხუროთ-მოძღვრება".

ნაშრომში ვრცლად და საინტერესოდაა წარმოდგენილი ქართული ხუროთმოძღვრების განვითარების რთული და მრავალფეროვანი სურათი. ტექსტს თან ახლავს მდიდარი გრაფიკული მასალა, მშვენიერი ფერადი სლაიდები.

განსაკუთრებით შთამბეჭდავია წიგნში ჩართული ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლების რუკა, რომელიც დიდი სიყვარულითა და საქმის ცოდნით შეუსრულებია მხატვარ ვაჟა ორბელაძეს.

ამ რუკის ფოტოანაბეჭდს ჟურნალი სთავაზობს მკითხველს.

გარეკანის პირველ და შეოთხე გვერდებზე: პ<mark>ეიზაში. ფო</mark>ტო ბონდო ღვალიშვილისა.

გადაეცა წარმოებას 17.05.88. ხელმოწერილია დასაბექდად 29.06.48. უე 01412. ქალალდის ზომა $70 \times 108^{1}/_{8}$. გარეკანი, ჩანართი და ტექსტი იბექდება ლუსეტური წესით. ფიზიკური ფურცელი 3, პირობითი ნაბექდი ფურცელი 4,2, სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბაზი 5,69. ტირაჟი 50.000 შეკვეთა 1337 ფასი 35 კაპ.

380086, თბილისი, ლენინის ქ. № 14, საქართველოს კპ ცკ-ის გამომცემლობის სტამბა.

Ежемесячный общественно-политический и литературно-художественный журнал «Дроша» («Знамя»), (на грузинском языке). 380096, Тбилиси, ул. Ленина, 14. Типография издательства ЦК КП Грузии.

Адрес редакции: 380008, Тбилиси, 8, пр. Руставели, 42.

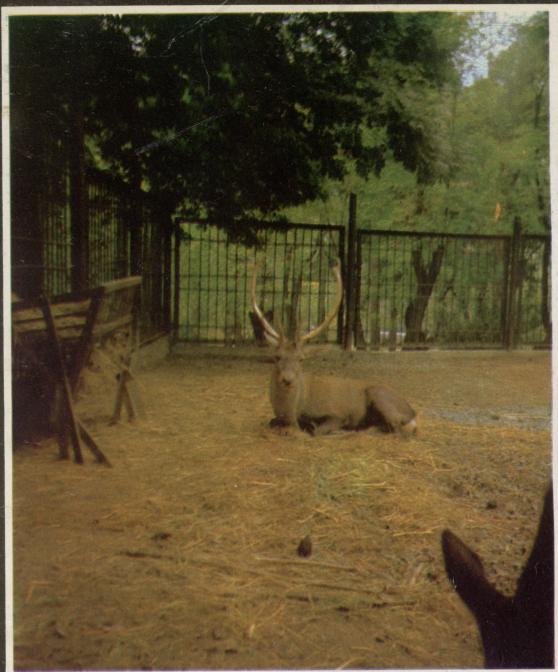
რედაქციის მისამართი:

380008, თბილისი 8, რუსთაველის პრ. 42.
ტელეფონები: მთავარი რედაქტორის —

99-54-66, პ/მგ. მდივნის — 99-82-69, განყოფილებათა გამგეების — 98-28-42,
რედაქციის სამდივნოსი — 99-54-66.

60დაქციაში შემოსული მასალა აპტორს
არ უგტუნდება.

მარტოობა.

ცეკვავს ნატო.

ჩემია ბებია.

გაჩერდი. სურათს გვიღებენ!

ფოტოები გია ჟამიერაშვილისა.

